

muusika

Nr 10
oktoober
2007
hind 29.-

COUNCIL

70TH ANNIVERSARY
1934 - 2004

**Kultuuriministeriumi
nõunik Marko Lõhmus
räägib rahast muusika
ümber**

**Katkendeid Jevgeni
Mravinski päevikust**

**Jean-Baptiste Favory:
elektroakustilise
muusika ajalugu II**

**HELJO
SEPP**

Jazzi innustab

ULTRA JAZZ

LÄPEBÜLE PIIRI!

MARC DUGRET TRIO (PRA)

21. OKTOOBER 17.00 KUMU AUDITOORIUM

SYNGROTRON

(DJ P. Julm & Tanel Ruben projekt)

24. OKTOOBER 21.00 VON KRAHLI BAAR

TUNER

Pat Mastelotto &
Markus Reuter (USA-GER)

&

THE HUMANS

Toyah Willcox, Bill Rieflin,
Chris Wong (UK-USA)

25. OKTOOBER 21.00 ROCK CAFE

26. OKTOOBER 19.00 TARTU JAANI KIRIK

27. OKTOOBER 19.00 VILJANDI KULTUURIMAJA

Piletid müügil Piletilevi ja
Piletimaailma müügikohtades.
Info 6 11 44 05 ja piletid@jazzkaar.ee

Eesti Päevaleht

SOKOS HOTEL
VIRU

Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia kontserdid oktoobris

7. oktoober kell 16.00
EMTA orelisaal
Egle Kull (sopran)
Helmi Nyman (klaver, Soome)

11. oktoober kell 18.00
EMTA kammersaal
EMTA segakoori kontsert

13. oktoober kell 18.00
EMTA kammersaal
dots Aavo Otsa
TROMPETIKLASS
klaveril Meeli Ots

17. oktoober kell 18.00
EMTA orelisaal
Marju Riisikamp (orel)

18. oktoober kell 18.00
EMTA kammersaal
Kontserdisari "JUBILATE"
Jaan Rääts 75

28. oktoober kell 16.00
Estonia kontserdisaal
EMTA sümfooniaorkester
solist Anna Kelder (flööt)
dirigent Lutz Köler (Saksamaa)

30. oktoober kell 18.00
EMTA orelisaal
Külaliskontsert
Pettri Kumela (kitarr, Soome)

31. oktoober kell 18.00
EMTA kammersaal
Kontserdisari "JUBILATE"
Heljo Sepp 85

EESTI
MUUSIKA- JA TEATRIAKADEEMIA

Intro 10/2007

Oktoobrikuu ajakirja kaanepersoni Heljo Sepa intervjuust jäi mul järjest enam meelde kõlama üks mõte. Heljo Sepp oli Heino Elleri ja tema abikaasa Anna eraõpilane. Ta õppis klaverit, sellega paralleelselt toimusid muusikateooria tunnid Heino Elleri. Kui viljakas oli selline individuaalprogrammi järgi õppimine! Võib-olla vajaksime ka tänapäeval rohkem individuaalsust muusikaõpetuses.

Kultuuriministeriumi muusikanõunik Marko Lõhmus kõneleb probleemidest, nende võimalikest lahendustest ning rahast muusika arengute ümber. Probleeme on palju, raha – nagu ikka – mitte piisavalt. Kuid sellest hoolimata paneb see, et võime suhteliselt tagasihoidliku rahvaarvu juures üleval hoida nii aktiivset ja kõrgetasemelist muusikaelu, välismaalased kukalt kratsima.

Ia Rimmel

Peatoimetaja **Ia Rimmel** ia@ema.edu.ee
Toimetaja **Kristina Kõrver** kristina@ema.edu.ee
Toimetaja **Joosep Sang** joosep@ema.edu.ee
Turundusjuht **Herje Tamm** herje@ema.edu.ee
Kujundajad **Tõnu & Ande Kaalep** tonu@ekspress.ee
Keeletoimetaja **Kulla Sisask**

Rahastaja EV Kultuuriministerium
Ajakirja ilmumist toetab Eesti Kultuurkapital
Väljaandja SA Kultuurileht
Voorimehe 9, 10146 Tallinn

Toimetuse kolleegium: Eesti Muusikanõukogu juhatus
Toimetus: Rävälä pst 16, 10143 Tallinn, II korrus, B 214
Toimetuse telefon **66 757 88**
Kodulehekülj: **muusika.kul.ee**
Trükitud **Tallinna Raamatutrükikojas**
Laki 26, 12915 Tallinn
ISSN 1406-9466
© Eesti Muusikanõukogu

Tellimine: AS Express Post
Maakri 23A, 10145 Tallinn
Tel 6662535, www.tellimine.ee
Tellimisindeks 00679
Otsekorraldus **21** krooni number
Aastatellimus **295** krooni

Muusikaõpetajatele ja -õpilastele aastatellimuse soodushind 215 krooni. Soodushind kehtib ka pensionil olevatele muusikaõpetajatele.
Tellimine: ia@ema.edu.ee, herje@ema.edu.ee,
6675 788, 55 56 18 94

Heljo Sepp
FOTO ERAKOGUST

muusika

KAVA

SOOLO

2 Mõtteteekond. Intervjuu Heljo Sepaga

BAGATELLID

9 Mirjam Tally. Uudiseid maailmast

IMPRESSIOONID

11 Ia Rimmel. Kuressaare kammermuusika päevad oma kindlas voolusängis

12 Marju Riisikamp. Muljeid suviselt orelifestivalilt

14 Ia Rimmel. Tallinna kammermuusika festivali tehakse armastuse ja entusiasmiga

15 Mari-Liis Rebane. "Purpurne bambus"

– rohkelt komertsit, pisut autentsust

16 Ristin Siimer. Muljeid Rubinsteini

"Deemonist": kleitidest, diskopallidest, ulme-filmidest ja natuke ka muusikast

17 Paar pilku Nargen Opera "Fideliole"

KONTRAPUNKT

19 Kristel Kossar. Muusikanõunik Marko Lõhmus: puudus on inimestest, mitte rahast

MODULATSIOON

22 Anton Andres. Hilissuvine flow. "Flow Festivalist" Helsingis

24 Urmo Kohv. Põhjamere jazz muusikajõed

26 Irene Kabonen. Mõjuvaid muljeid Savonlinna ooperifestivalilt

STUDIUM

27 Jean-Baptiste Favory. Konkreetne muusika – ühe heli lugu

JUBILATE & LIBER

30 Virve Normet. Armastatud dirigendi juubeliks. Ene Üleoja 70

HOMMAGE

32 Reet Marttila. Jevgeni Mravinski: "Kas on võimalik elada ilma muusikata?"

BAGATELLID

35 Uudiseid Eestist

MELOMAAN

37 Heliplaadide tutvustus

COLLAGE

39 Valik oktoobri muusikasündmusi

SOOLO

Mõtteteekond

Intervjuu Heljo Sepaga

Heljo Sepp tähistab tänavu oma 85 aasta juubelit. Need aastad sisaldavad saavutusi ja loomingut, mis on jätnud jäädava jälje eesti muusikalukku.

Kuidas teil kõik algas? Kas klaveriõppimine oli oma või vanemate huvi?

Kardan küll, et mu mittemuusikutest vanemate roll selles küsimuses oli väiksem kui mu ristiisa Valter Peerna või onu Karl Rothbergi oma. Mõlemad olid Valgas kooliõpetajad, esimene muusika, teine joonistamise alal, ja kuulusid ajalooliselt Valga muusikakooli asutajaliikmete hulka. Tähtis sündmus väikelinna kultuurielus, millega võis seotud olla pianoola ilmumine meie koju – imemasin ikkagi, sest kuulu järgi olevat ma lakanud jonnimast kohe, kui instrument vändast pöörates mängima hakkas. Nii see muusika siis minu kõrvadesse voolas, kuid ei piirdunud selle tehispilli kõlavärvi, rütmide ja meloodiatega.

Veider mõelda, aga vanasti (st möödunud sajandi 30ndatel) tavatseti perenaise koduseid ja ka muid töid sooritada laulu saatel. Nii lõõritasid lakkamatult mu ema oma abilistega laua taga müsitagemiskunsti või muud õblemist õppides ikka, et “Mustlaseks ma olen sündinud” või “Kuku sa, kägu, kuldalindu” jne. Isa aga (kuldsete kätega lukksepp-peenmehaanik), kui ta vähesekski rebis end välja linnamiljööst kaunitele Koiva jõe kallastele, üldse looduse rüppe, võttis ikka ja jälle üles viisirea: “Miks sa nutad lillekene, nupud täis sul pisaraid” või “Sää! kaugel Baikali taga” – viisid, mis kaikusid üle Koiva jõe võimsatesse tammesaludesse või kajasid vastu Koikküla võluvates, puhta ja siidselt pehme samblaga kaetud rikkastes seenemetsades. Oo neid õndsaid, päikeselisi, muretuid päevi lapsepõlves!

Aeg aga voolas katkematult, peagi tuli minna kooli. Enne veel, kui jõudsin üle kooliläve astuda, sain ühe tõsise pillimehe “tööga” hakkama. Debüteerisin seitsmeaastasena tädi pulmas klaverimängijana. Raputasin nagu varrukast kõik vajalikud polkad, valsid ja padespännid. Kõik käis kuulmise järgi, üksipuha mis helistikus.

Transponeerimisel ei eksinud kõrv ega sõrm. Kas ma siis juba nooti lugeda oskasin, ei tea ma mitte, aga kõrva abil sai üksteise otsa liidetud popurrii tantsudest ja lauludest.

Kaheksa-aastaselt läksin õppima nii Valga VI algkooli kui ka muusikakooli. Siis ma juba tundsin noote ja lõbus oli neid “kokku lugeda”, mulle see töö kohe hirmsasti meeldis! Alustasin õppimist Betsy Peenemaa klaveriklassis, aasta pärast viidi mind aga üle Emilie Kuuse klassi. Minu muusikaõpingud toimusid kuidagi märkamatult, sest peamiseks peeti ikka üldhariduse omandamist, muusikat tuli teha oma lõbuks. Seda sai ka tehtud, kuna Emilie Kuuse klaveritunnid kasvasid tihtipeale üle lastega koos mängimiseks. Neid võis nimetada mälumängudeks, oskumängudeks, täpsusmängudeks jne. Mängisime koos õpetajaga, aga ka õpilased omaette. Niisuguseid meeli ergastavaid ja keskendumisvõimet karastavaid mänge oli meile lastele väga vaja, mõeldes edaspidisest muusiku elukutsest.

Valga Muusikakool oli 1920ndate aastate lõpul veel väga noor, väike ja paiknes Säde seltsimaja ärklikorruuse neljas ruumis ühe tiibklaveri ja kolme-nelja pianaanoga. Õpetajateks olid aga tublid noored muusikud peamiselt Tartu Kõrgemast Muusikakoolist: Eduard Oja, abielupaar Betsy ja Robert Peenemaa, Leonid Milk ja tema lauljannast abikaasa, Emilie Kuusk, H. Valdman jt. Koolikontserdid toimusid aga linna teistes koolisaalides. Võimalused õppimiseks olid loodud, kes soovis, võis õppida küll!

Maailmakuulsusi nagu Arrau, Tagliaferro või Ellegarde sõideti kuulama Tartusse. Ühel niisugusel sõidul külastasime Emilie Kuusega Anna ja Heino Ellerit kui tema endisi õpetajaid. Mind tutvustati neile kui võimalikku tulevast õpilast. Kohtumine toimus 1932. aastal, kui olin kümneaastane.

Kui nüüd tagantjärele mõelda, miks Ellerid tollal just teid õpetada võtsid? Ei varem ega hiljem ei õpetanud nad ju ühtegi teist samas vanuses last?

Ei ole seda nende käest kunagi küsinud ja ei oska otsesest vastust anda. Küllap ikka põhjusel, et olin terve, normaalselt arenenud laps, hea (absoluutse) muusikalise kuulmise ja vabalt klaviatuuril liikuvate sõrmekestega. Muide, aastaid hiljem kirjutab Heino Eller oma sõbrale Emil Ruberile minu kohta järgmist: "Tema ei ole nõnda nim. imelaps, vaid normaalselt võrsuv anne, tüüpiline põhjamaa laps – suure tahtejõuga ja targa arusaamisega." ("Heino Eller oma aja peeglis", Tallinn 1987, lk 148).

Mida te neile ette mängisite?

Mängisin Heino Elleri pala a-moll aastast 1912, üht helilooja esimestest katsetustest klaverimuusikas. Prooviti ka minu noodilugemisoskust. Kõike, mis tutvumisel toimus, kahjuks ei mäleta, aga seda küll, et helilooja võttis mind oma põlvele istuma ja Anna Eller pani mulle sülle suure nukukujulise sohvapadja.

Teie õppimine Ellerite juures erines mõnevõrra tavapärasest õppimisest muusikakoolis. Kas neil oli mingi eriline õpetussüsteem?

Ma ei nimetaks seda mingiks eriliseks süsteemiks, aga kindlasti mitte ka ainult eksperimendi. Pigem toetus see programm Anna ja Heino Elleri isiklikele kogemustele eneste õpiajast. Selles programmis oli arvestatud läbimõeldult ja sihipäraselt indivi-

duaalõpet ainult ühe õpilasega. Küsiks: mis oli eripärast Ellerite muusikahariduse omandamises Peterburis? Heino Elleri hariduskäiku iseloomustab hämmastav mitmekesisus: viiuliõpe, mis küll peagi katkes, siis neli aastat õigusteaduse õppimist Peterburi ülikoolis, siis ikkagi uuesti konservatooriumis heliloomingusse süvenemine kuni diplomi saamiseni. Selle pika aja jooksul mängis ta orkestrandina viiulit suveorkestrite erinevates koosseisudes. Anna Elleri haridustee nii mitmekihiliseks ei kujunenud. Tema kogemused pärinevad kuulsalt klaveriprofessori Michalowsky klassist. Ilmselt jäi diplom saamata seoses abiellumise ja opteerumisega Eestisse 1920. aastal. Samal aastal asusid mõlemad muusikud tööle pedagoogidena Tartu Kõrgemas Muusikakoolis. Tugeva õpetajana puudus Anna Elleri aga esinemispraktika interpeedi. Seda enam juurdles ta klaverimängu teoreetiliste probleemide üle. Üheks ergastavaks mõttetöö allikaks võis talle osutada perekonna parim sõber professor Peeter Ramul – muusikaajaloolane, pedagoog-pianist, lõpetanud Moskva Ülikooli õigusteaduskonna, 1923 aastal trükitud uurimuse "Die psycho-physischen Grundlagen der modernen Klaviertechnik" autor. Hiljem ilmus trükitud ka vene- ja ingliskeelne variant! Avan, et Anna Eller oli kursis värskeimate uudistega pianismi valdkonnas. Ehk tahtis ta õpilase kaudu juurutada neid meie klaveriõpetusse. Tal läks see korda, nagu tõestas võistlus Londonis. Psühho-füüsiliste põhimõtete järgimisel klaverimängu tehnika lihvimisel ja täpsustamisel on sügav mõte, mida igäüks võib mõista omamoodi.¹ Anna Ellerile oli suureks abiks abikaasa hiilgav teoreetiline mõtlemine.

¹ Kogesin seda isiklikult 1997. aastal, kui täpsustasin Londonis Kuninglikus Muusikaakadeemias professor Oscar Beringeri (1844–1922) eluloolisi andmeid. Beringer avas Londonis Klaverimängu Akadeemia (1871–1897), oli alates 1885 Kuningliku Muusikaakadeemia pedagoog ja auliige. Klaverimängu psühho-füüsiliste koostõjude uurijana oli ta jõutud juba unustada. Küsimuse laiemale käsitlusele panen minagi punkti; ülejäänud on erialase kirjanduse ülesanne.

Väga lakooniliselt ütles Heino Eller oma seisukohad välja, toonitades: "Lõppude lõpuks jääb interpreedi taseme mõõdupuuks ikkagi tema kontsentratsioonivõime. Ja jätkas lihtsamalt: "...on tarvis kasvatada tugevat närvi ja selget pead." Hetkekski ei tohi unustada närvisüsteemi baasil olevat tasakaalustatud psüühika arendamist õppijas. Selge pea all mõtles Eller tugevat teoreetiliste teadmiste baasi ja selle väljakujundamist. Ellerid ei tunnustanud interpreeti, kellele seda poleks nagu vajagi olnud, piisanuks üksnes emotsioonidest, suurtest tundeelamustest. Muusikaline mõtlemine on psüühiline protsess, helide tekitamine sõrmede abil aga füüsiline tegevus. Need kaks komponenti peavad olema kooskõlas. Ei tohi mõelda sõrmedele, vaid muusikale. Anna Eller meenutas Chopini kirjeldatud ideaalset käe asetust: kolm pikemat sõrme mostadel klahvidel, kaks äärmist valgetel. Rõhutades ökonoomsust klaveritehnikas, ütles mu hilisem õpetaja Heinrich Neuhaus: "Klaverit on kerge mängida!" Ent lisan omalt poolt: mängida ökonoomsete liigutustega klaviatuuril.

Juba kolmandal õppeaastal mängisin Liszti Rigoletto parafrasi ja Campanellat. Kui Heino Ellerit ei rahuldanud ettekande vormiline külg, algas kohe teose analüüs, oma koha pidi leidma kulminatsioon. Minu õpetajate meelest piisas ühest pikast tunnist nädalas, millest kaks tundi andis teoreetilisi aineid Heino Eller, ülejäänud oli Anna Elleri klaveri taga. Kogu aeg lisandusid repertuaari uued teosed. Muusikalise mõtlemise arendamine oli peamiselt Heino Elleri õlgadel. Tuli lahendada harmooniaülesandeid, igas tunnis tuli mängida klaveril modulatsioone ja kadentse, transponeerida ja lugeda nooti *prima vista*. Kui paljud klaveriõpilased saavad tänapäeval sellise ettevalmistuse? Spartalik hoiak õppetöös oli kantud mentorite soovist aidata õpilast nii ruttu kui võimalik oma jalgadele, panna muusikas iseseisvalt mõtlema ja töötama.

Veel üht asja Ellerite õpetuses on vaja mainida – klaverimuusika on mitmekihiline ja orkestraalne. Mulle selgus ajapikku, kui oluline on klaverimängus läbimõeldud pedaliseerimine. See võib soodustada või ka segada hääle iseseisvust, mida mängus tuleb pidevalt jälgida.

Kokkuvõtlikult võib öelda, et Ellerite programmõuetes interpreedi kasvatamisel oli esikohal muusika (nooditeksti kätkevad helilooja elamusliku mõtte) ja selle adekvaadi (reaalselt kõlava helituletise instrumendil) õnnestunud sümbioosi saavutamine. Sellise ühenduse tekkeks oli vajalik nii teoreetiliste ainete adumine kui ka juba mõtestatud materjali oskuslik kasutamine – seda kõike iseseisvalt. Anna Eller ei harrastanud ettemängimist, küllap teadlikult. Ellerite tööstiil oli vaba, sõltumata ametlikest programmõudeist ja ei sundinud millalgi ega milleski kiirustama!

Toon teema lõpetuseks paar näidet maailmaklassi pianistide tõekspidamistest. Alicia de Larrocha ütleb enda kohta järgmist: "Kuna olen oma elus üldiselt ebareeglipärane, on mu harjutamisviis ka samasugune. Töötan peaaegu alati ilma pedaalita. Sel viisil hakkab otsima *legato't* ja kõlatäiust, mida siis hiljem rikastab pedaal. Kõige suurem kunsti vaenlane on kiirustamine!" Eriti õppetöös, lisasin omalt poolt. Olli Mustonen ütleb: "Võib tunduda naljakas, aga füüsiliselt on klaverimängus palju ühist jalgpalli või tennisega. Kui võrrelda klaverimängu viiulimängu, laulmise või puhkpillimänguga, siis pianist loob vaid heli alguse ja ei saa rohkem midagi teha. Ka tennisepallile saab vaid alguses mikrosekundi vältel hoo ja suuna anda. Nii on ka klaverimängus: muusika läheb edasi nootide vahel."

Millised olid õppeperioodi meeldejävvamad esinemised?

Chopini topeletterside etüüdiga hiilgasin Vanemuise kontserdisaalis. Edukad esinemised olid Mendelssohni "Rondo capriccioso" ja Weberi "Rondo brillantega". Esimene klaverikontsert oli Mendelssohni g-moll, kus dirigent, legendaarne Raimund Kull jäi noore interpreediga väga rahule. Kontsert toimus 1937. aastal Tallinna Ringhäälingu stuudios, mis siis asus Estonia teatrimajas.

Omamoodi praktika aga toimus meie kodus Valgas, millest ma oma õpetajaid küll ei informeerinud. Isa käis meie Säde seltsimajas asuva pudupoe jaoks Tartus kaupa ostmas. Tagasiteel rongijaama astus ta läbi Riia mäel asuvast Tiitso noodiärist sihiga osta oma klaverimängijast tütrele iga kuu mõni uus pala. Noot toodi koju, pandi puldile ja pidin seda kohe noodist mängima. Veelgi huvitavam oli isa teine katse. Grammofonil kõlas mingi pala, mida ma pidin klaveril kohe "begleitima" st saatma. Saatsingi, siis aga liigutas isa grammofoni pöörlemiskiirust reguleerivat kangi, mis tähendas, et pidin kohe alustama transponeerimist uude helistikku. Nalja ja naeru oli küllalt, aga transponeerimiseks kõlbas see meetod tõesti hästi.

Ellerite õpetusviisi viljad aga muutusid nähtavaks 1938. aastal, kui teid valiti osalema Londonis Briti Nõukogu noorte pianistide võistlusel.

Briti Nõukogu noorte pianistide võistlus kuulutati avalikult välja ka Eesti lehtedes. Ellerid soovitasid mul anda paberid sisse. Seda tehti pärast eelvõistlust Tallinna Konservatooriumis, kus teiseks kandidaadiks oli ei keegi muu, kui minu hea sõbranna Tarsina Sütiste (Alango).

Võistumäng ise toimus 8. mail 1938 Londoni Kuningliku Muusikaakadeemia peahoones. Võistlus oli kahevooruline. Esimesel päeval kuulati läbi ettevalmistatud kava, teisel päeval oli muusikaline katse. Mängisin Bachi Prelüüdi ja fuugat, Beethoveni Sonaati op 27 nr 1 Es-duur, Liszti Ungari Rapsoodiat nr 12, Chopini Skertsot b-moll ning Heino Elleri kaht prelüüdi: Fis-duur ja Des-duur. Võistlejad oli peale minu veel Bulgaariast, Kreekast, Ungarist, Norrast, Poolast, Rumeeniast, Jugoslaaviast ja Tšehhist. Kõik olime vanuses 15–17 aastat. Mõni neist võis üldises konkurentsis olla tugevamgi kui mina, näiteks hilisem kuulsus Amadeus Webersinck või Geza Anda, kuid liisk langes teisel päeval toimunud katsel ja võitjaks osutusin mina. Inglismaa otsis arenguperspektiiviga noort pianisti, kelle võimekus tuvastati mitte ainult kätteõpitud kava esitamisel, vaid ka muusikalisel katsel. Seal prooviti kõigepealt kuulmist, mis oli mul tõepoolest absoluutne, siis pidin kuulmise järgi mängima harmoonilisi järgnevuusi – mulle juba tuntud Elleri teoreetilisest programmist. Siis jõudis järg noodilugemise testini, milleks pandi mulle noodipuldile mingi klaveriteos William Waltonilt. Lahendasin selle eeskujulikult, sest selliseid katseid olid minuga teinud nii Ellerid kui ka mu lihane isa. Jäi veel viimane katse: anti teema ja paluti improviseerida valss, mis mul tõepoolest hoogsalt õnnestus, sest olin ju "tuntud pillimees" oma tädi pulmast ja duurkandlemängija Koikküla simmanitelt (hiljem lisandus neile pillidele veel akordion).

Tulemuste osas oli Londoni ajakirjandus vaimustuses. Siinkohal mõned näited inglaste suhtumisest väikeriigi interpretatsioonikunsti esindajasse:

Big Music Prize for Estonian Girl

Mr. Ernest Makower, chairman, presenting the British Council Music prize at the Council headquarters, Chesham-place, W., to-day, to Miss Heljo Sepp, aged 15, of Estonia. She will study for three years at the Royal Academy of Music.

Briti Nõukogu esimees Ernest Makower õnnitleb viieteistaastast Heljo Seppa auhinna võitmise puhul. Pildil keskel Eesti suursaadik Londonis August Torma.

Inglise ajalehed Heljo Sepast

Viieteistaastane tütarlaps ütleb kuulsusele "Heljo" (tuletis nimest, millel on sarnane kõla ingliskeelse tervituse hello'ga) Tumedasilmne Heljo Sepp tuli möödunud nädalal Londonisse ja kuulutati Briti Nõukogu Muusikaauhinna esimeseks võitjaks. Auhind, 250 naela aastas kolmeks aastaks katab väikese Heljo täieliku muusikaõppe ja elatise Inglismaal. See on tähtsaim muusikaauhind maailmas.

Kuulsad muusikud, kes kuulsid teda mängimas, võisteldes noorte õpilastega teistest Euroopa maadest ennustasid, et Heljost saab kunagi sama suur pianist kui Harriet Cohen, Myra Hess või isegi Paderewski.

Sellelegipoolest, valmistudes koju sõiduks, oli ta palju innukam kõnelema Londoni vaatamisväärsustest kui oma rahvusvahelisest triumfist.

"Heljo on kõige loomulikum, normaalsem laps maailmas," ütles eile miss Henn-Collins Briti nõukogust. "Mis avaldab kõigile mõju – peale tema briljantse mängu – on see, et ta pole põrmugi tavapärase imelapse moodi."

Tavaline tüdruk!

Ta on väga vaikne ja tagasihoidlik, kuid talle meeldivad kõik tavalise tüdruku meelelahutused. Ta on hästi riides ja tunneb suurt huvi selle vastu. Nüüd, olles juba tagasi Eestis, hakkab ta õppima

inglise keelt, valmistudes naasma septembris Londonisse, et alustada pingsaid õpinguid, mis viivad ta maailmakuulsuse rambivalgusse.

Sunday Referee 15. mai 1938

Viieteistaastane pianist võidab oma suure võimaluse

Viieteistaastane tüdruk, väikese pudupoe omaniku tütar Eesti linnakesest nimega Walk, istus eile Londonis ühes Kuningliku Muusikaakadeemia ebasõbralikus ruumis ja mängis oma lemmikhelilooja Liszti muusikat.

Mõni tund hiljem öeldi talle, et ta on võitnud 750 naela suuruse stipendiumi, mis annab talle õiguse õppida kolm aastat Londoni Kuninglikus Muusikaakadeemias, kindlustab talle tasuta üllapidamise ühes inglise perekonnas ja taskuraha 10 šillingit nädalas.

Kunagi võib see arglik, tõsine, heledapäine tütarlaps (ta nimi on Heljo Sepp) saada suureks pianistiks. Vahepeal peab ta minema tagasi Eestisse ja õppima inglise keelt, et saada aru oma õpetajatest, kui ta tuleb septembrikuus tagasi. Ta on nüüd käinud kord nädalas ühes naaberlinnas muusikaturris. Ent nüüd on tema võimalus avanenud. Eile õhtul käis ta kohtumas inglise helilooja Arthur Blissiga. Selle Briti Nõukogu stipendiumile oli kokku üksteist kandidaati, kõik neljateistkümmet ja seitseteistkümmet vahel, igati eri maalt.

Daily Herald 12. mai 1938

Heljo Sepp oma õpetaja Anna Elleriga pärast konkursilt naasmist.

Kuidas hakkasid kulgema õpingud Kuninglikus Muusikaakadeemias?

Õppetöö korraldus oli mulle uudne: kolm kolmekuist semestrit aastas, mis jätsid vabaks kolm kuud – detsembri, aprilli ja augusti. Eksamid olid juulis, jättes augusti ainsaks suvepuhkuse kuuks.

Erialatunnid toimusid kaks korda nädalas, kuid olid ainult pooltunnise kestusega. Professor juhendas, mitte ei harjutanud tunnis koos õpilasega. Tähendab – eeldati suuremat iseseisvat kodutööd. Üldaineteks olid esimesel õppeaastal *aural training* ehk solfedžo, suurt rõhku asetati harmooniatundidele. Täiesti uudseks kujunes aga teise instrumendi õpe, mis oli ette nähtud pianistidele ja vokaalistidele, eesmärgiga lülituda juba järgmisel õppeaastal orkestrimängu praktikasse. Õppeorkestriga töötasid nimekad dirigendid, näiteks sõõr Henry Wood jpt. Mulle pakuti instrumendiks oboed ja sellega kaasnevat stuudiumit väga sümpaatse naispedagoogi miss Helen Gaskelli juhendamisel. Igatahes hääle sain pillile sisse ja mõne aja möödudes mängisime õpetajaga duetirepertuaari. Orkestrini kahjuks ei jõudnudki, sest õppida teist ja kolmandat aastat Kuninglikus Muusikaakadeemias ei olnud mulle antud. Pill rändas koos minuga Eestisse, tagastas selle omanikule alles 1996. aastal.

Erialas oli minu juhendaja härra professor Vivian Langrish kuulsast Tobias Matthay koolkonnast, kuhu kuulusid ka toonased nimekad Londoni pianistid Myra Hess ja Harriet Cohen. Pianistina oli Vivian Langrish oma seletustes täpne ja vastavalt ka nõudlik, kuid seejuures alati heatujuliselt naeratav ja kuidagi heldelt suurejooneline. Mu konarlik keeleoskus ei paistnud teda segavat, sest kõik soovitu kirjutati või joonistati nooti, mis kirendas kauni-

kesti ta hoogsatest pliatsitõmmetetst. Ta ei harrastanud tunnis oma mõtte selgitamist ettemänguga, pigem siis juba žestikuleeris kõik fraseerimiskaared ja mõttepausid. Töös olnud nootidest loen praegugi professori juhendeid nagu *heaps of time, new mood, more detail, plenty of time* jne. Dünaamikat tähistasid temperamentselt paigaldatud, äkki paisuvad või kahanevad “kahvlid”, samuti on märkeid sõrmestuse ja pedaliseerimise kohta.

Õppeaasta jooksul jõudsin läbi töötada kaks Bachi Prelüüdi ja fuugat ning Orelitokaata ja fuuga Busoni redaktsioonis, Liszti Esimese klaverikontserdi Es-duur, Debussy “Poissons d’or” ja kevadi-seks eksamik Brahmsi Variatsioonid ja fuuga Händeli teemal. Eksami võttis akadeemia väikeses saalis vastu professor Lloyd Powell üksi, ilma eriala õppejõu kohalolekuta. Eksami tulemust hinnati kahe õppeasutuse sisese preemiaga: Blakiston Prize ja Eric Brough Memorial Prize. Mõlemad olid rahaliselt viis naela.

Eksam sooritatud, hakkasin valmistuma kojusõiduks. Lahketele brittidele ütlesin hüvasti kuni septembrini, mil pidin naasma uue semestri alguseks, mida kahjuks minule kunagi ei toimunud.

Olen tagantjärele siiralt tänulik Briti Nõukogule, kes peale vaimse töökorralduse hoolitses hiilgavalt ka stipendiaadi majandusliku külje eest. Eeskujulik oli majutus, samuti harjutamistingimused mitte piamiinol, vaid Broadwoodi uuel kabinetklaveril. Priid olid ka kontsertide ja ooperiteatrite pääsmed. Nii kuulsin Sergei Rahmaninovi, Nikolai Orlovi, Artur Rubinsteini, Yehudi Menuhin, BBC sümfooniaorkestrit ja Londoni sümfooniikuid silmapaistvate dirigentide juhatusel. Unustamatult sõbralik ja abivalmis oli Eesti Vabariigi suursaadiku August Torma ja ta abikaasa Alice'i suhtumine eestlasest stipendiaati. Juba sisseastumiseksamitel abis-

tas proua Torma mind tõlgina, aga terve aasta jooksul oli suursaadiku pere ja saatkonna hoone Queen's Gate'il mulle selleks koduseks keskkonnaks, kus suurlinn oleks nagu ajutiselt taandunud, andes maad kaunile kodu-Eestile. Muide, mängisime suursaadikuga neljal käel Beethoveni sümfooniaid.

Mõni sõna ka Kuningliku Muusikaakadeemia aastalõpu akustest. Pidulik riietus nägi ette meeste smokingid ja naiste pikad valged õhtukleidid punase laia ripspaelaga üle parema õla, mis ulatus maani ja oli mõeldud medalite ja märkide kinnitamiseks. Neid viimaseid jagas kontserdisaali laval Gloucesteri hertsoginna. Tsere-moonianõuete õigeks täitmiseks pidin tegema paar poole tunnist õppust, kuidas reveransi ajal täpselt ja sujuvalt liikuda. Igatahes lõppes see eksperiment seal Queen's Halli laval õnnelikult.

Augustikuu möödus Eestis olles kiiresti, tagasipöördumine Londonisse muutus aga päev-päevalt kahtlasemaks. Septembris oli sõda Saksamaa ja Poola vahel juba alanud, mis tegi väljasõidu reaalselt ohtlikuks.

Sõja ajal katkes side Kuningliku Muusikaakadeemiaga täielikult, jäädes sellesse seisus tervenisti pooleks sajandiks. Side taastus alles 1990ndate aastate teisel poolel. Akadeemia rektor (*principal*) teatas mulle, et direktorite nõupidamise otsusega 25. jaanuarist 1996 on mulle omistatud Associateship of the Royal Academy of Music. Nimetatud tunnustus antakse ainult akadeemia endistele üliõpilastele, kes on osutunud väljapaistvaks oma erialal.

Kindlasti kaalusite selles ülikeerulises olukorras ka Eestist lahkumist?

Teatasin Kuningliku Muusikaakadeemia rektorile, et mu väljasõit viibib. Rektori vastus oli täis lootust, et sõda varsti lõpeb, kuid asjade käik pöördus hoopis vastupidiseks. Siiski tegi Briti Nõukogu mulle 1940. aastal ettepaneku lahkuda Eestist koos Inglise saatkonnaga lennukil üle Rootsi. Kahjuks ei saanud ma nõu vanematelt ega Elleritelt, et soostuda lennuga Inglismaale. Ka minu enda arvamus oli kõhklevalt eitav. Tegelikult läksin selle otsustava sammuga palju suuremale riskile, kui tol ajal kujunevates olukordades aimata võis.

Heino Ellerile tehti ettepanek asuda tööle Tallinna Konservatooriumis kompositsiooni eriala professorina. Algas tõsine kolimine. Mindki võeti kaasa, lootuses leida mulle pealinnas lähedamaid esinemisvõimalusi. Ellerite pidev tähelepanu ja abi olid mulle väga oluliseks vaimseks toeks pärast luhtunud tagasipöördumist Londonisse.

Sain dirigent Raimund Kullilt pakkumise mängida novembrikuisel kontserdil Tšaikovski Esimest klaverikontserti. Kutsest võlutuna muidugi nõustusin, kuid unustasin, et mu toonane repertuaaripagas oli veel kesine: ainult Mendelssohni, Saint-Saënsi ja Liszti Es-duur kontserdid. Lootsin katta võimalikud sisulised puudujäägid tehnilise kindluse ja virtuoosse külje rõhutamisega. Ent just sellega tegin vea: mängisin vasaku käe üle, mis järgmistel kuudel ja kahjuks ka aastatel tööd tõsiselt takistas. Käsi tegi mulle aina suuremat meeletust ja pidin lõpuks alluma arstide korraldusele: katkestada mängimine ja alustada ravi. Majanduslikult aitas mind mu vapper ema, kes pärast isa arreteerimist jäi müüjana oma endisesse kauplusesse tööle, toites niimoodi ennast, poega ja tüdarta. Kuna käe paranemine venis, järgisin Heino Elleri soovitusi hakata õppima kompositsiooni ning tein sisseastumiseksamid Tallinna Konservatooriumisse.

Pärast Tallinna pommitamist 9. märtsil 1944 hakkas ikka rohkem liikuma kuuldusi kodumaalt lahkujaid. Läksid Eduard Tubin,

Heljo Sepp koos Vladimir Alumäega.

Olav Roots ja ka mu klaveriõpetaja Valga päevilt Emilie Kuusk. Traagiliselt oli hukkunud Anna Eller. Otsustasin lahkuda ka mina, esmalt kaluripaadiga Haapsalu rannikult Rootsi. Sõitsime Tallinnast, väike rühm paadileminejaid autos, kui Risti lähistel algas tulistamine. Üksainus lask tabas meie autot ja mind. Kuul läbis parempoolse abaluu ja kopsu ning peatus rinnas. Tuli jääda üks teistest maha. Majutati mind ühe kaluriküla lahkesse perekonda, kelle üks liige läks paari päeva pärast jalgsi Tallinna minu teatega kas siis mu emale või Venemaalt tagasi saabunud konservatooriumi direktorile Vladimir Alumäele. Mind viidi Tallinna keskhaiglasse, koju pääsesin alles jõululapäeval. Parema käe liikumisvõime ei olnud veel taastunud, esialgu võisin jätkata kompositsiooni õppimist. Vastu kevadet hakkasid liikuma ka sõrmed. Alustasin tasapisi tööd ansamblistina, initsiaatoriks lausa energiapommina mõjuv, ideede poolest ülirikas viuldaja Vladimir Alumäe. Eriti intensiivistus töö Alumäe osavõtuga üleliidulisest interpreetide konkursist Moskvas 1945. aastal. Lootustäratavalt ja tujutõstvalt mõjus žürii esimehe Dmitri Šostakoviči lühike märkus ajalehes Pravda: "Tõsiselt suhtuti konkursi Eestis, kust saabus väike, aga tugev rühm interpreete. Eraldi tõstaksin neist esile suurepäraselt viuldajat Alumäed ja andekat pianisti Seppa."

Järgmisel õppeaastal juhendas mind professor Nadežda Golubovskaja Leningradi konservatooriumist. Töö kestel tutvusin esmakordselt vene klaverikooliga. 1947. aastal lõpetasin Tallinna Riikliku Konservatooriumi. Eksamikomisjoni esimees Nazari Raiski Moskva konservatooriumist soovitas mul seal edasi õppida. Kaks aastat hiljem eraldati mulle vabariiklik koht ning vastuvõtuksamite sooritamise järel alustasin õpinguid professor Heinrich Neuhausi juures.

Kuidas nägi välja õppetöö legendaarse professor Neuhausi juures?

Neuhausi õpilaste edu nii rahvusvahelisel areenil kui Nõukogude Liidus oli tollal silmapaistev. Belgia konkursil oli edukas Jevgeni Malinin, rääkimata Svjatoslav Richterist ja Emil Gilelsist. Pärast-sõjaaegne muusika- ja kontserdielu oli Moskvas täie hooga elule puhkenud. Esialgu tunduski, et aspirandiseisuses ma muud teha ei jõuagi, kui kontserte külastada, sest seal mängisid oma ringreisidel ka Yehudi Menuhin, Annie Fischer, Artur Rubinstein jpt.

Töö Neuhausi klassis nr 29 aga kulges omasoodu. Professor liikus ühe klaveri juurest teise juurde, jagas näpunäiteid ja esitas samas küsimusi klassis olevatele kuulajatele. Viimaseid oli aga alati

Pilk pööratud tulevikku. Heljo Sepp ja Heino Eller.
FOTOD ERAKOGUST

palju: kümme kuni viisteist, nii "tsunfti" kuuluvaid kui ka päris võõraid vabakuulajaid.

Aasta programmi koostamisel armastas Genrihh Gustavovitš (nii me teda kõik kutsusime) ängata ikka kapaga: kui juba Skrjabin, siis kõik etüüdid op 8. Ja vähe sellest – lisaks kulus tema meelest marjaks ära veel kaheksa etüüdi op 42 ja alles siis asusime Teist sonaati uurima. Neuhausi arvates mängib interpret Beethoveni 21. sonaati hoopis teistsuguse suhtumise ja arusaamisega, kui ta on jõudnud enne läbi mängida mitte viis, vaid vähemalt viisteist sonaati kolmekümne kahest. Samuti kogunesid Bachi prelüüdid ja fuugad paaride kaupa, kusjuures kasutades võimalikult *Urtext*-väljaandeid.

Professor Neuhaus oli inimesena tugev ja särav individuaalsus, valdas võõrkeeli, tundis end kodus naaberkunstides ning oli õpilastele eeskujuks oma otsekohesuse ja siirusega. Töö klassis toimus alati maestrole omase temperamendiga. Kui vaja, tõusis ta klaveri tagant ja keerutas paar tiiru hoogsal valsisammul. Muusiku piibliks pidas ta Hans von Bülowi tõdemust "Am Anfang war der Rhythmus!" (Alguses oli rütm).

Mängutehnilistes küsimustes ma ei mäleta, et maestro oleks kunagi lähemalt peatunud mõnel õpetlikul nõuandel. Nõrga tehnilise ettevalmistusega mängija usaldati teatud ajaks assistendi hoolde. Töö klassis algas ikka ja alati muusikalise kujundi ABC-st kuni teose terviku leidmiseni. Tema pedagoogiline kredo oli kahtlemata: tuleb olla muusika-, mitte klaveriõpetaja.

Väga liigutav oli tema kiri (17. märts 1961): "On kahju, et Te nii raskesti haigestusite – see on mulle tuttav, kuna minu äge polü-nuriit (pärast difteeriat 1933. a.) ei teinud mind üksnes invaliidiks

– 1,5 aastat! –, vaid põhjustas ka käe haiguse, millega ma üsna edukalt võitlesin 20 aasta jooksul, – kuid nüüd olen andnud alla, peale selle vanus: 73 a., see pole nali! Peaaegu kolm aastat ma juba enam üldse ei mängi, isegi mitte kodus enesele, käsi ei toimi, ja Teie ettepanek mängida Tallinnas kutsus minus esile irooniliselt kurva tunde. [...] Saadan Teile südamliku tervituse ja vagunitäie häid soovide. Teie vana end. õpetaja H. Neuhaus."

Te olite pikka aega Tallinna Konservatooriumi klaveriosakonna professor, 1966–1971 ka osakonna juhataja ja 1971–1981 õppe- ja teadusprorektor. Teie õpilaste hulka kuuluvad Peep Lassmann, Lilian Semper, Marje Lohuaru jpt. Mida olete teie pidanud õpetamisel oluliseks?

Üht ja ainsat: katsi õpetada sedamoodi, et sinu tööd ja vaeva õpetajana viie aasta pärast enam vaja ei oleks. Peamine – sa oled aidanud õpilased oma jalgele iseseisvalt töötama. Nüüd olete sõbrad või kolleegid ning saate omavahel hästi läbi, sest olete ühe suure pere liikmed. Eks ju!

Kui nüüd muusikaelu arengut vaatate, kuidas teile tundub: kas klassikalisel klaverimängukunstil on tulevikku?

Arvan et on küll, kuni elektroonika ei ole veel võimu täielikult enda kätte võtnud. Kogu eelnevate sajandite muusika kirjutati akustilistele pillidele. Uuenev elu, teadus ja kunst nende hulgas, on juba tugevasti eemaldunud eelnevate sajandite tõekspidamisest. Loodan, et midagi jääb möödanikust siiski alles.

Küsis **Ia Rimmel**, vastused kirjutas **Heljo Sepp**

MIRJAM TALLY

vabakutseline

**Lahkus Luciano Pavarotti
(1935 – 2007)**

6. septembri varahommikul suri oma Modena-kodus Itaalias tenor Luciano Pavarotti. Pavarotti äratas esmakordselt rahvusvahelist tähelepanu juba 1960. aastatel debüüdiga Covent Gardenis, New Yorgi Metropolitan Operas ja Milano La Scalas. Tema pika ja erakordselt eduka karjääri üks säravamaid hetki oli kindlasti koostöö Plácido Domingo ja José Carrerasesga. Kolme tenori kava populaarsetest ooperiaariatest ning Pavarotti soe natuur ja lavaline olek meelitasid ooperi juurde ka uusi muusikasõpru.

Pavarotti viimane avalik esinemine leidis aset eelmise aasta veebruaris Torino taliolümpiamängudel. Pärast seda aga, kui arstid diagnoosisid tal kõhunäärmevähi, oli ta sunnitud oma hüvastijätuturnee katkestama. Viimased nädalad enne surma andis ta veel jätkuvalt eratunde oma Pesaro suvevilas. Pavarotti matustel avaldasid talle viimast austust tuhanded inimesed, sealhulgas tuntud poliitikud ja muusikud. Pavarotti koduleheküljel on tema järgmised sõnad: "Ma arvan, et elu muusikas on kaunit mõõdunud elu, just see, millele olen oma elu pühendanud."

CD-plaat tähistas 25 aasta juubelit

Täpselt 25 aastat tagasi tootis Saksamaa Philipsi tehas esimese CD-plaadi. Praeguseks on müüdud rohkem kui 200 miljardit plaati üle kogu maailma, kirjutab BBC. Esimene CD-formaadis välja antud plaat oli Abba "The Visitors" 1982. aastal. Vaatamata netist allalaadimise võimaluste suurenemisele on CD-formaat siiani siiski juhtpositsioonil. Algul oli võimalik plaadile mahutada tunni jagu muusikat, mida hiljem pikendati 74 minutini, et CD-le ära mahutada ka Beethoveni Üheksas sümfoonia. Esimesed CD-d jõudsid polettidele 1982. aastal. Algul müüdi põhiliselt klassikalist muusikat lootuses, et klassika austajatel on ehk paksem rahakott, mistõttu nad saavad endale lubada kalleid CDsid ning väga kalleid CD-mängijaid. Esimeste plaadimängijate hind oli praegusesse rahaväärtusesse ümber arvestatuna umbes tuhat naela.

Luciano Pavarotti oli üks armastatumaid ja tuntumaid muusikuid maailmas.

FOTO INTERNETIST

Viimase kümne aasta jooksul on CD-de müük siiski hakanud vähenema, samal ajal on järsult kasvanud digitaalne allalaadimine. Prognooside kohaselt moodustab digitaalne allalaadimine aastal 2010 veerandi kogu muusikatööstuse läbimüügist.

Claudio Abbado on muusikamaailma suuremast saginast pisut tagasi tõmbunud

Pärast seda, kui Abbadol kuus aastat tagasi diagnoositi maovähk, on 74-aastane meister oma koormust järjest vähendanud. Ta on loobunud ka kohtadest suurte institutsioonide eesotsas, nagu La Scala, Viini Riigiooper, Berliini Filharmoonikud... Nii võib teda näha juhatamas vaid valitud üritustel. Seega on tal võimalus mängida oma lemmikrepertuaari ja valida muusikuid, kellega koostööd teha. Intervjuud andes aga meeldib talle pöörduda looduskaitseteemade poole. Ta kiitis näiteks California osariigi otsust vähendada keskkonnale kahjulike gaaside õhku paiskamist kiirteedel, unustamata sealjuures mainida ka omaenda keskkonnasõbralik-

ku autot.

Oktoobris ootavad Abbadot kontserdid New Yorgi Carnegie Hallis koos Lucerne'i festivali orkestriga, mille algatajaks ta aastal 2003 oli. Abbado kinnitusele on see tema esimene ülesastumine Ameerikas pärast 2001. aasta terroriakti. Koostöö jätkub ka Mahleri kammerorkestri ja Berliini Filharmoonikutega, samuti Bolognas tegutseva Mozarti orkestriga. Kuigi Abbado juhatab 30–35 kontserti aastas, jagab ta oma aega Bologna ja Sardiinia kodu vahel. Vaba aega veedab ta oma pere ja sõprade keskel ning uurib talle veel tundmatuid partituure. Oma haigusesse aga suhtub ta optimistlikult. Kuna arstid eemaldasid suure osa tema maost, saab ta süüa vaid vähehaaval korraga. "Ma leidsin uue elu ilma seedesüsteemita," ütleb ta, "Ma mõtlen teistmoodi. Mu meeledki funktsioneerivad teisiti." Väljend, mida ta oma jutus sageli kasutab, on "ilma piirideta". "Elus on alati mingid piirangud," arvab Abbado, "otsin alati võimalusi piiranguid vältida, teha midagi uut."

Robot mängib löökpile

Viimase paari aasta jooksul on muusika-professor Gil Weinberg jäänud kontsertidel üle kogu maailma, ansamblipartneriks Haile, kes on... trumme mängiv robot. Haile suudab oma tehisintellekti abil isegi trummidel improviseerida ja muusikutega dialoogis olla. Hailel on läinud kogu nii hästi, et ta on selgeks saanud uue pilli, ksuülofoni. Weinberg usub, et Haile abil on teadlastel võimalik uurida, kuidas robotid võiksid inimesele seltsi pakkuda kui intelligentsed abilised. Nüüd soovib Weinberg luua uue, pisut keerukama roboti, millel oleks Haile kahe käe asemel neli kätt ning mis oleks võimeline improviseerima koos ansambliga ka meloodiaid ja harmooniaid. Weinbergil on doktori-kraad Massachusettsi Tehnoloogiainstituudi kuulsast meedialaboratooriumist. Ta on muuseas leiutanud mitmeid uusi pille lastele, millel lapsed ja ka näiteks mittemuusikuist täiskasvanud saavad tunda rõõmu muusika tegemisest, ilma et nad peaksid oskama midagi mängida. Piisab vaid "pilli" venitamise ja tõmbamisest, kui sünnibki muusika.
<http://www.cc.gatech.edu/%7Egilwein/Haile.htm>

Ooperikardinate taga: läbipõlenud lauljad

Ooperiglamuuri taga peidab end ka varjatud pool, lauljad räägivad suurenevast survest, mistõttu kasvavad probleemid narkootikumide ja alkoholiga, kirjutab The Associated Press. Konkurents, sponsorite nõudmised, kuulsuse koorem – kõik need probleemid teevad lavataguse elu pigem sarnaseks spordiga, sest dopingu kasutamine on jõudnud ka ooperimajja. Mõned katsed tipus püsida on üsna ohutud, kuid on ka alarmeerivaid näiteid steroidide kasutamisest ja üledoosist. Nii võib olukord lõppeda tragöödiaga, nagu juhtus hiljuti ameerika tenori Jerry Hadley'ga, kes sooritas enesetapu, põhjuseks nii läbipõlemine, kehv finantsolukord kui ka alkohol. "Ooper on saanud juurde popkultuuri maitset," nendib kanada sopran Adrienne Pieczonka, kõneldes üha suuremast survest

ooperimaailma tippudele ja üldse tipus püsimisele. "Inimesed räägivad juba "uuest Anna Netrebkost", aga Netrebko on ju kõigest kolmekümnendates eluaastates," imestab Pieczonka, mõistmata, miks on vaja produtseerida üha uusi ja uusi staare ja "vanu" kogu aeg välja vahetada. Kuulsat vene soprani tabas näiteks Salzburgi festivali ametnike karm kriitika, kui ta hiljuti loobus kurguprobleemide tõttu seal esinemast. Nii puuduvad sel aastal Salzburgi festivalilt, mis on ooperimaailma üks põhisündmusi, ka näiteks Rolando Villazón, Neil Shicoff ja Elina Garanca – ebatavaliselt suur hulk kõrvalejääjaid just tippnime seas, kaudselt põhjuseks ikkagi tööstress. Muidugi pole elu ooperis ka varasematel aegadel draamade ja probleemideta möödunud. Kuid suurenev huvi *show* ning kõige välise vastu lisab tänapäeval pingeid veelgi. Sellised staarid nagu Net-

rebko ja Villazón on ühtviisi hinnatud nii välimuse kui ka hääle tõttu. "Huvi muusikateatri ja ooperi vastu on viimastel aastatel suurenenud," kirjutab austria muusikakriitik Wilhelm Sinkovitz. "Ooper on olnud alati stressirohke valdkond. Kui varem keegi kuulus primadonna, nagu näiteks Maria Callas esinemise ära jättis, oli see katastroof neile, kes maksid pileti eest, et just teda esinemas näha. Kuid tänapäeval on see kõik veelgi võimendunud – rohkem kuulsusi, järjest rohkem ooperietendusi ja seega on ka surve tippudele üha suurem." Tänapäeva publik ei aktsepteeri ka olukorda, kus suured nimed, nagu näiteks Netrebko või Villazón esinemise mõjuvatel põhjustel ära jäätavad. Seega on surve tipus olijatele tohutu.

GEORG OTSA NIMELISE TALLINNA MUUSIKAKOOLI KONTSERDID OKTOOBRI

1. oktoober kell 17.00

Georg Otsa nimelise muusikakooli saal
RAHVUSVAHELISELE MUUSIKAPÄEVALE PÜHENDATUD KONTSERT

2. oktoober kell 20.00

Viljandi jazziklubi
Georg Otsa nimelise muusikakooli õpilaste kontsert

4. oktoober kell 17.00

Jõhvi kontserdimaja
ÕPETAJATE PÄEVA KONTSERT

5. oktoober kell 17.00

Tallinna raekoda
Helsingi konservatooriumi ja Georg Otsa nimelise muusikakooli klaveriõpilaste ühiskontsert

25. oktoober kell 18.00

Georg Otsa nimelise muusikakooli saal
Kustas Kikerpuu juubelikontsert

27. oktoober kell 21.00

Teater NO99
JAZZIKLUBI

Lähem info kooli kodulehel
www.otsakool.edu.ee

Kuressaare kammermuusika päevad oma kindlas voolusängis

IA REMMEL

Kuressaare kammermuusika päevad 7.–11. augustini. Esinejad: trio Andres Paas – Stepan Jakovitš – Rustam Komatškov (Venemaa), Sofia Rubina, Julia Anstal, Marek Talts, Banu Sözüar (Türgi), vokaalseptett Svetilen (Venemaa), Rachel Lynn Bowman (Saksamaa), Carmen Fernández (Hispaania), Andreas Maria Germek (Austria) ning Aueri kvartett (Ungari).

Kuulajale keeruka ja süvenemist vajava kammermuusika valik Kuressaare klassikafestivali teemaks oli omal ajal julge ettevõtmine, mis nüüd juba ammugi on ennast tõestanud. Päevadel on välja kujunenud kindel struktuur. Ava- ja lõppkontserdil esinevad klassikalised kammerkoosseisud, sageli triod või kvartetid, kavas on pianisti sooloõhtu ja vokaalmuusika Kuressaare lossis. Festivali n-ö kergemaks osaks on kontsert Spa Rüütli “Ritteri” saalis ja hilisõhtune džässkontsert. See on vaheldusrikas ning pakub nii suvitajatele kui kohalikele elanikele võimalusi meeleolukaks aja veetmiseks kuurortlinna erinevas miljöös.

Seekordseid päevi on mul tervikuna raske hinnata, kuna kuulsin ainult kaht viimast kontserti.

Kümnendal augustil toimus Spa Rüütli “Ritteri” saalis flamenkokontsert “Eksootilised promenaadid”. Flamenko kirglik ja salapärase maailma on väga ahvatlev, kuid vajab tõeliselt ehedaks esituseks ilmselt hispaania juuri. Seekordsed esinejad ei pärinevad kaugeltki kõik Hispaaniast: kitarrist Jermek on austerlane, lauljatar Rachel Lynn Bowman USA-Saksa päritolu; Hispaaniast oli vaid kolmas esineja Carmen Fernández. Mõlemad muumaised esinejad on küll väga pühendunud flamenkole; kitarrist Andreas Jermek on juba kakskümmend aastat elanud Hispaanias ja ka Rachel Lynn Bowman on flamenkoga pikka aega tegelnud. Sellegipoolest jäi nende esituses ehedusest midagi puudu. Pisut kummaline oli ka kava kokkupanek, kus oli ühendatud hispaania klassikaline muusika, flamenkoimprovisatsioon-

Kvaliteetne Aueri kvartett Ungarist.

PRESSIFOTO

id ning ka mõningad väga tuntud lood, nagu Gershwini “Summertime” jm. Selline segamine ei tundunud päris õigustatud või oleks need katsed siis vajanud veenvamat esitust.

Lõppkontserdil esinenud Aueri kvartett Ungarist on võitnud 1997. aastal esikoha rahvusvahelisel keelpillikvartetide konkursil Londonis. Ansambel esitas traditsioonilist kava: Mozarti Kvartett A-duur, Kodály Kvartett nr 2 ning Schuberti Kvartett d-

moll (“Surm ja tütarlaps”). Kava n-ö klassikalises tundus esimesel pilgul mitte kõige atraktiivsem, kuid kontserti kuulates eelarvamused kadusid. Kui Mozarti kvartetis kergusest ja kaunist intoneerimisest hoolimata oli veel tunda kergelt hajevilolekut, siis Kodály mõjus kontsenteerituna ja ürgselt ungarlikuna. Öhtu parim esitus oli Schuberti kvartett “Surm ja tütarlaps”, vormiliselt üliselge, süvenenud ja mõtestatud.

Muljeid suviselt orelifestivalilt

MARJU RIISIKAMP

klavessinist, organist

Järjekordne Tallinna orelifestival möödus sisukalt. Kui nii mõnegi eelnenud orelinädala raskuspunktiks on olnud rahvuslikkus ja meie oma muusikapärand, siis seekord oli see "oma" keskmest pisut kaugemal. Festivali sisuliseks teljeks oli tänavuse juubilar, Lübecki Püha Maarja kiriku organisti ja helilooja Dieterich Buxtehude looming. Meenutan, kuidas augustikuul sõitsin Kesk-Saksamaalt Rostocki ja Stralsundi poole ning juba poolel teel tundsin, kuidas õhk muutus – meri. Taeva all tiirutavate kajakate kiljumine kõlas kui tervitus ning üldse hakkasin end kuidagi koduselt tundma. Vanas hansalinnas Stralsundis lugesin tuttavaid tänavanimedid nagu Ranna, Munga, Kullassepa, Sadama, Kalaturu, Kloostri jt, kingataldade all seema mitte just mugav munajas kivisillutis. Ka seal ilutses linna südames meremeeste patrooni auks ehitatud Niguliste (Nikolai) kirik. Siit edasi polegi ehk tarvis elavat fantaasiat, et kujutleda sajanditeta gust hansalinnade elavat kaubavahetust ja kultuurielu.

Tänavusel festivalil esitati peaaegu kogu Buxtehude oreli looming, lisaks veel mõned vokaalteosed. Siit ka rõõmustav fakt, et tasapisi hakkab meie muusikaelus tooni andma ka mehaanilise traktuuri ja säravate registritega barokkorel. Äsja renoveeritud Tallinna Jaani kirik, lühtrid säramas, oli kaheksa kontserdi toimumispaik ning mis põhiline – alates 2006. aasta kevadest ilutseb siin uus pill, saksa orelimeistri Martin ter Haseborgi barokkorel (2001 ehitas Haseborg samasuguse pilli ka Eesti Muusika- ja Teatriakadeemiale). Eks see koguduse muusika- ja ilulembus saa alguse ikkagi kirikuõpetajast, koguduse õpetaja Jaan Tammsalu juhatus kõik kontserdid heade sõnade saatel sisse.

Meie organistidest esinesid Andres Uiibo, Tiia Tenno, Hille Poroson, Piret Aidulo, Aare-Paul Lattik; külalisi oli Tšehhist (Pavel Černý), Saksamaalt (Hartmut Rohmeyer), Itaaliast (Emanuele Cardi), Prantsusmaalt (Marie-Louise Langlais), Inglismaalt (Stephen Cleobury) ja USAst (James David Christie). Ajakava oli tihe, enamasti kaks kontserti päevas, mõni interpret esitas Jaani kiriku barokkorelil Buxtehude kava ja siis veel teise kas Nigulistes või toomkirikus, esindamaks romantilist ja nüüdisaja muusikat.

Buxtehude tõlgendustes võis kuulda mitmesuguseid lähenemisi, eriti n-ö vabades vormides, nagu tokaatad ja prelüüdid. Neid on võimatu õiges võtmes kujundada, tundmata Itaalias 17. sajandil võrsunud stiilihar, mida tuntakse nime all *stylus fantasticus*. Nende muusikavormide sundimatus, retoorika ja improvisatsioonilisus tulid säravalt esile **Emmanuele Cardi** esituses. Tema koraalprelüüdid veensid vähem, kuna teema ei moodustanud ühtset liini, üleminekud ühelt manuaalilt teisele olid pisut kammritsetud (muide, mõni aeg tagasi selgus, et siinmail on sõna "manuaal" tundmatu, seega pean vajalikuks lisada, et see tähistab klaviatuuri), samuti sooloregistrite valik ei olnud ehk nii särav kui Lübecki organistil **Hartmut Rohmeyeril**. Viimane tõepoolest hiilgas oma huvitavate registrikombinatsioonide, kõlavärvide ja väljendusriikka voolavusega. Koraalitöötluse "Nun lob mein Seel den Herren" virtuoossetes bassikäikudes võis ära tunda inglise virginalistide tehnika, mis paraku kaotas Jaani kiriku akustikas pisut oma selgust. Kava telgteos, mille Dieterich oli kirjutanud oma isa surma puhul, koraalipartiita "Mit Fried und Freud ich fahr dahin" (BuxWV 76) tuli täies ilus esile: soolore-

gistrid löid särama otsekui eredas valgusvihus, lõpuvariatsioon "Klag-Lied" oli hingestatult kaunis.

Hoopis pastelsemad toonid, vaimsus ja eriline paindlikkus meeldis **Pavel Černý** Buxtehude interpretatsioonis, taas eriti just koraalprelüüdid. Siin oli head hingamist, paindlikku manuaalivahetust ning seda, mida pisut vanamoelise sõnaga nimetaksin harduseks. Samas polnud minu meelest kava ülesehitus kõige õnnestunud, lugude vahele tekkisid kuidagi venivad pausid ja lõppu oli jäetud järjest kaks "raske" helistik minoorset, aeglase liikumise ja rohke kromatismiga prelüüdi.

Toomkiriku Saueri orel kõlas aga sellisama noore organisti sõrmede all hoopis säravamalt, kvaliteetideks väga hea tehnika ja lausa teatraalne esitus. Kava oli igati huvitav: Janáček, Klička, Reger jt. "Ave Maria" Sigfrid Karg-Elerti tsüklist "Katedraali aknad" oli hästi liigendatud ja jälgitav. 1942. aastal loodud Wiedermanni loos "Notturmo" saavutas organist kõlavärvidega erilise varjude mängu, üles-alla sõõstsid eeterlikud passaažid, tehniliselt ülipeen teostus tekitas lausa kaalutu oleku. Ehkki Černý mõjus pigem lüürikuna, vallandus lõpu-loos, Regeri Fantaasias ja fuugas teemale B-A-C-H op 46 ka jõulisemaid tundepehanguid, koguni bravuursust.

Andres Uiibo Buxtehude kava Jaani kirikus oli üsna kompaktn. Rõõmustas "Ciacona in e" (BuxWV 160) registrite valik, mis erines tänapäeval normiks saanud lähenemisest. Nimelt olen viimasel ajal kuulnud *basso ostinato* teemale üles ehitatud teostes (*ciaccona*, *passacaglia*) ikka enamasti pehmeid summutatud kõlavärve. Uiibo registreering oli palju säravam ning teose ülipõnev faktuur sai reljeefselt esile tulla. Kava ülesehitus oli tasakaalus ja hästi liigenda-

tud. Koraalis "Ach Herr, mich armen Sünder" (BuxWV 178) oli samuti õnnestunud manuaaliregistrite valik, samas oleks võinud bassi rohkem anda. Lisalooks kõlas "Tu devicti" ladina hümnist "Te Deum laudamus".

Oreliduo **Hille Poroson ja Tiia Tenno** esines Nigulistes suviselt võluva programmiga. Muu hulgas kõlasid ka mitmed klaverilugude arranžeringud. Oli nii orkestraalseid efekte (Donizetti, Weber) kui ka elegantset joont (Mozart). Ainus, mis tekitas võõristust, oli kontserdi avalugu Carltoni "A verse", mis oli igati kaunilt esitatud, kuid ei haakunud talle järgneva galanteriaga. See ehtrenessanslik kõlamaailm oma erilise arhailisusega ja ülesehituse loogikaga vajaks sisse elamiseks siiski rohkem aega ning samalaadset jätku. Fastsineerisid kontserdi teise poole lood – Rahmaninovi silerdav "Barkarool" op 11 nr 1 ja Debussy helinidid "Korteež", "Paat" ja "Ballett". Eriti meeldis impressionistlik "Paat" ("En bateau"), kus tremulant-registri kasutamine oli hea leid.

Tallinna toomkirikus esines aga oma ala tõeline meister, ameerika organist **James David Christie**. Põgusas mõttevahetuses mainis ta, et eelistab vanamuusikat, seda suurem oli mu üllatus, kui kuulsin nii täiuslikku esitust just 19. ja 20. sajandi kompositsioonides. Mis siis sellist imetlust esile kutsus? Eelkõige rütmilise alge ja klahvipuudutuse äärmuseni viidud täpsus (loomulikult on need kaks omavahel tiheidaimas vastastikusel toimes).

Veendusin, et ka sellise orelimuusika interpretatsioonis, kus on tundepehngud ja spontaansus, saab otsustavaks siiski ratsionaalne alge – täpsus, proportsioonitaju, õige ajastamine ja kujundi selge väljatoomine. Kui kõigele sellele lisandub veel ka ruumi akustikaga, st kajaga arvestamine ja sellega n-ö mängimine, siis on tulemuseks tõeline kunstiteos. Eelõeldu toimis Christie mängus sajaprotsendiliselt! Ratsionaalsus aga ei välistanud kogu kava ääretut vitaalsust ja vaimset sõnumit. Jehan Alaini 1937. aastal komponeeritud loo "Litaaniad" alguses kõlas buxtehudelik apostroof, sellele järgnes üha tugevneva kõnepomina sarnane faktuur, otsekui palve akumulereerumine. Jean Langlais' "Acclamations" (tsüklist "Keskaegne süit", 1947) oli oma terrassiliste kõlamasside ja retoorikaga vägagi suurejooneline. Vahemärkusena olgu öeldud, et

Tallinna orelifestivali külaline Pavel Černý.
FOTO EESTI KONTSERDI ARHIIVIST

festivali avakontserdil esines sellesama kuulsas prantsuse helilooja mitte vähem kuulus abikaasa, organist **Marie-Louise Langlais**. Seejärel mängis Christie omaenda teose "Eleegia", mis on loodud Jean Langlais' mälestuseks. Kesk üles-alla sähvivaid passaaže kõlas äratuntavalt hümn "Te Deum laudamus". Siin valitses mingi seletamatu kaalutuse ja teispoolsuse fluidum. Kogu see müstika tõi meelde kusagil mälusopis talletunud ladinakeelse lausekatke – *qui ambulat in domo Domini* (kes jalutavad Issanda kajas)... Daniel Pinkhami teoses "The Blessing before the Throne of God" (1975) olid head kõlaklastrite kontrastid ja jällegi – vapustavalt vitaalsed ja selgelt piiritletud tempo-muutused. Lisalooks oli noore ameerika helilooja Joel Martinsoni "Aaria". Festivali lõpupoole esitas Christie ka Buxtehude kava, mida mul ei õnnestunud kuulata, kuid toetudes tema vanamuusika eelistamisele, olen kindel, et see polnud toomkiriku kavast vähem jõuline. Ja siit minu veendunud järeldus, et nii nagu monumentaalmaali teh-

nikaid pole võimalik täiuslikult omandada keskaja meistri Giotto freskosid tundmata, pole ka muusika valdkonnas mõistlik eelnenud aegade geeniuste saavutusi eirata.

Käesoleva kirjutise maht ei võimalda kahjuks väärilist tähelepanu pühendada veel paljudele Tallinna orelifestivali õnnestunud ettevõtmistele, nagu näiteks pom-pöösne ava- ja lõppkontsert, kus astusid üles RAM, Cambridge'i poistekoor jt, ning uue raamatu "XXI pilku orelile" esitus (koostanud Ene Pilliroog ja Ivalo Randalu, Eesti Orelisõprade Ühing, Tallinn, 2007), mille teemaks on eesti orelikultuur; samuti meistrkursused, uute helitööde konkursid ja palju muud.

Uue raamatu lehekülgedel esineb tihti pidulik ütlus: "Orel hüüdis!" Aga orelit saab ka tundlikumaid nüansse välja manada – näiteks mõnusalut jutustada, riime seada, isegi sosistada... Barokkorel on selleks nagu loodud.

Tallinna kammermuusika festivali tehakse armastuse ja entusiasmiga

IA REMMEL

Tallinna kammermuusika festival 20.–25. augustini Tallinna raekojas, Rootsi-Mihkli kirikus ja Jaani kirikus. Esinesid pianistid Aleksandra Juozapenaite-Eesmaa, Peep Lassmann, Irina Zahharenkova, Mihkel Poll, Marko Martin, Lea Leiten, Elena Fomina ja klaveriduo Kai Ratassepp – Mati Mikalai, viiuldajad Mari Tampere, Anna-Liisa Bezrodny, Kristina Kriit, Urmas Vulp, tšellistid Peeter Paemurru ja Silver Ainomäe, trompetist Indrek Vau, saksofonist Virgo Veldi, flöödmängija Oksana Sinkova, lauljad Heli Veskus, Helen Lokuta, Oliver Kuusik ja Aare Saal, organist Tiia Tenno, tšellokvartett C JAM (Villu Vihermäe, Margus Uus, Andreas Lend, Pärt Tarvas), String-kvartett (Pille Prans, Helen Normet, Kristiina Olev, Margus Uus), kvartett Saxest (Lauri Sepp, Sulev Sommer, Ivo Lille, Virgo Veldi), Tallinna Keelpillikvartett (Urmas Vulp, Olga Voronova, Toomas Nestor, Levi-Danel Mägila) ning festivali orkester Mari Tampere ja Mikk Murdvee juhatusel.

Tallinna kammermuusika festival sündis 2005. aastal Pille Lille Muusikute Toetusfondi (PLMF) algatusel. See fond loodi 2003. aastal Suurbritannia Balti Nõukogu patrooni krahv Carlisle'i toetusel heategevusliku eesmärgiga toetada andekaid Eesti muusikuid nende professionaalsete oskuste edasiarendamisel ning leida neile võimalusi läbilöömiseks rahvusvahelisel areenil. 2004. aastal hakkas fond korraldama oma eesmärkide saavutamiseks kaht üleestilist klassikalise kammermuusika kontserdisarja, "Meistrite Akadeemia" ja "Hingemuusika". 2006. aastal lisandus Tallinna kammermuusika festivalile veel Tallinna Talvefestival.

Kuigi Tallinna kammermuusika festival toimus nüüd juba kolmandat korda, jõudsin alles tänavu seda esimest korda kuula-

Anna-Liisa Bezrodny ja festivaliorkester esitamas Jaani kirikus Haydni viiulikonserdi.
FOTO IA REMMEL

ma. Suvine festivalielu on peaaegu niisama tihe nagu sügistalvine kontserdihoogaeg, samas on Tallinna kammermuusika festival küllaltki õnnelikul ajal, suve lõpul, mil taas maalt linna tullakse, tõiseks ja toimekaks muututakse ning tekib nälgu muusika järele. Festivali kontserdid toimusid Tallinna Rootsi-Mihkli kirikus, Jaani kirikus ja Tallinna raekojas, kõik need kohad on sellise festivali jaoks väga sobivad. Kirikute kõrged võlvid, pidulik-pühalik miljöo ning kumisev akustika aitab meeolu luua ning argipäevast kõrgemale tõusta. Minu isiklik lemmikkoht on Rootsi-Mihkli kirik – oma väiksuses ja vanaaegses ilus on ta kui kammersaal ja just eriti sobiv kammermuusika mängimiseks. Igal päeval toimus kaks järjestikust kontserti – see ei killustanud päeva liialt ning samas polnud päevaplaan liiga tihe.

Kuulsin festivalist vaid osakese; kahe-teistkümnest kontserdist õnnestus käia kolmel. Kuid esimene neist, kus 23. augustil Tallinna raekojas mängisid Irina Zahharenkova ning trio Anna-Liisa Bezrodny – Silver Ainomäe – Mihkel Poll osutus minu selle aasta üheks suuremaks kontserdielamuseks! Kõigil neljal interpreedil on esmaklassiline mänguoskus, nende esitus oli absoluutselt elav ja selgelt jälgitav, hoidis põnevil ning sisaldas elektriseerivalt positiivset energiat. Just see "silma mitte nähtav" ja "käega mitte katsutav" energiavahetus publikuga on õnnestunud kontserdi vältimatuid eeldusi. Kontserdi esimeses pooles esitas pianist Irina Zahharenkova Bachi "Goldbergi variatsioonid". Seda ligi 50-minutist hii-geltest pole Eestis siiani esitatud. Irina käes on kindlasti Eesti rekord kõige roh-

kem rahvusvahelisi konkursse võitnud interpreedina. Kuid mitte preemiade loetlemine pole tema puhul peamine, oluline on see, et ta on isikupärane, peen, mitmetahuline interpreet, kel on oma nägemus kõigest, mida ta mängib. "Goldbergi variatsioonidest" on mõnigi huvitav salvestus. Eelkõige meenub Glenn Gouldi ekstsentriline, kuid väga eriline tõlgendus. Teose avab kirkastunud rahus teema, millele järgneb suur arendatud maailm, kus sügavad mõtisklused vahelduvad ülima barokiliku liikumisrõõmuga. Irina Zahharenkova mängule on omane eriline kõnekas laulvus, see on nii ilmekas, et kõnelebki peaaegu juba sõnadega.

Kontserdi teises pooles esines kolmest noorest solistist moodustatud trio Anna-Liisa Bezrodny, Silver Ainomäe ja Mihkel

Poll. Meeldis väga Anna-Liisa Bezrodny ilmekas ja lõpuni viidud mänguviis, tehniline üleolek ja kõlakultuur, Silver Ainomäe kiire reaktsiooniga ülimalt elav mänguviis, Mihkel Polli julge ja ere, samas väga heas ansambli mäng ning kõlamaailm. Kuuldud kaks teost, Raveli Trio ja Turina "Circulo" tekitasid soovi triot veel kuulda.

24. augustil esinesid Rootsi-Mihkli kirikus viiuldaja Sigrid Kuulmann ja pianist Marko Martin. Mõlemad on sügavuti minevad interpreedid, Sigrid Kuulmann väga orgaanilise ning kaunitl läbitunnetatud mänguviisiga, Marko Martin jõulis-ratsionaalse stiiliga. Üks õhtu mõjuvamaid elamusi oli Sigrid Kuulmanni esitatud Ysaye Soolosonaat op 27 nr 6. Kuna kontserdil välja kuulutatud klarnetist Madis Kari kahjuks osaleda ei saanud, siis asendas Marko Mar-

tin osa kavast oma repertuaaris olevate soololugudega Liszti "Obermanni org" ja Schuberti Eksprompt Ges-duur. Sama päeva õhtul esines Jaani kirikus festivali orkester vaheldumisi lauljatega, keda saatis oreil Tiia Tenno. Kava oli vaheldusrikas ning kuulda sai päris suurt hulka Eesti interpreete. Orkestriga tuli ettekandele Vivaldi Kontsert neljale viiulile h-moll (solistid Mari Tampere, Urmas Vulp, Kristina Kriit ja Mikk Murdvee), Buxtehude Kantaat "Sicut Moses", solist Helen Lokuta, ning Haydni Viulikontsert C-duur, solist Anna-Liisa Bezrodny. Õhtu kõige suuremateks õnnestumisteks kujunesidki ulatuslikumate teoste ettekanded. Eriti meelde jääv oli Helen Lokuta Buxtehude-esitus ning Anna-Liisa Bezrodny Haydni Viulikontserdi C-duur tõlgendus.

"Purpurne bambus" – rohkelt kommertsu, pisut autentsust

MARI-LIIS REBANE

kuulaja

30. augustil oli Rahvusooper Estonia saali kogunenud paras hulk huvilisi, kes olid tulnud vaatama Tianjini muusika- ja tantsuteatri etendust "Purpurne bambus", kuid mis väärikuks rohkem üksnes tantsuteatri nime, sest muusikalise poolega polnud kostüümide ja koreograafia kõrval kaugeltki mitte nii palju tegeldud. Publiku seas oli hulk prominente ja tähtsamaid kultuuritegelasi, kuna tegemist oli Eesti ja Hiina kultuuriministeeriumi vahelise kultuurivahetusprogrammi kuuluva üritusega.

Kui räägitakse hommikumaaast, leidub alati inimesi, kelle kujutluspildid sellest piirkonnast ei ühti ja on mõnikord sootuks erinevad. On neid, kes suhtuvad müstilistesse Idamaadesse kerge skepsisega, abrakadabra-kompleksiga, kujutlusega kui millestki arusaamatult esoteerilisest. Hiina tsivilisatsioon on olnud pinnaseks õhtumaade kultuuri tekkimisloole ning India kõrval on ta ka üks pikima ajalooga ühiskondi. Sealne tantsukultuur ulatub tuhandete aastate taha. Tantsu sünnitab rütm, helide mäng, muusika, mis on universumi keel; see on vibratsioon, mis paneb keha liikuma.

Etendus, mida seekord publikule paku-

ti, tundus aga ehadast ja traditsioonilisest hiina hõngust natuke liiga kaugele jäävat, kandes endas pigem kergelt kommertslikku *show* maiku, ja ei jätnud tõsiselt võetavat muljet. Tantsutrupp oli 20-liikmeline, lisaks veel kolm muusikut, kes esitasid kahe-tunnise kava jooksul tantsuetenduste vahel kolm-neli pala. Kõigi tantsuseadete saade tuli aga CD-lt, mis tekitas saalis istudes mitmel korral peavalu, kuna madalamad sagedamad panid kõlarid käriseks.

Kontsertetendus algas traditsioonilise Hani dünastia aegse tantsuga, kus tantsijad justkui lööksid pikkade varrukate lehvides trummi, inspiratsiooniallikaks Hani dünastia ajastust pärit hauafiguurid. Esitati tantsu ka Tangi dünastia ajastust, mida on peetud hiina kultuuri hiilgeajaks. Hiina tants jutustab alati oma lugu. Enamasti on ainet andnud loodus, ühiskond, võitluskunstid jm. Songi dünastia aegses tantsus "Uus poeem" loetakse aiamaajakeses igivana poemi, veinikarikas käes. Esitati veel tiibeti rahvatantsu ja võitluskunsti elementidega tants Qini dünastia ajast, mis kujutab keiser Qini juhitud armee võitlust lahingutandril.

Peale esimesi CD-lt kõlanud saatelugu-

sid saabus lõpuks lavale ka ehtne muusik ja ehtne instrument. Esimene pala "Kuusädelus kahel allikal" väljendas kurbust elu traagika üle, teine tasakaalustas esimese kurbi noote, kirjeldades lindude laulu kaudu austust looduse vastu ja andes lootust õnnelikele elule. Lood esitas Zhang Yali unikaalsel kahekeelsel hiina muusikainstrumentil *erhu*, mida on tema sarnasuse tõttu viiuliga ka "hiina viiuliks" kutsutud. *Erhu* on asendamatult pill ka pekingi ooperis.

Teine huvitav ja vist ka kõige meelde jäävam pill oli *suona*, tihti pulmas ja pidulikel tseremooniatel kasutatud oboelaadne puhkpill, mille heli on kõva ja kile. Kolmas pill oli *yangquin*, trapetsikujuline tsimbel, millel heli tekitatakse kahe kummiotsaga bambuspulgaga. Viisaka žestina Hiina ja Eesti sõprussuhete auks mängisid hiina muusikud *erhu*'l ja *yangquin*'il ka Kaera-Jaani, mis pälvis publiku valju aplausi.

Kontserdi lõpetas tantsutrupp ühise rahvatantsuga. Sellega etenduse üldmulje pisut paranes, jäädes siiski allapoole keskmist. Etendus polnud traditsioonilises mõttes tõetruu, vaid kuidagi meelelahutusariks moon-

Muljeid Rubinsteini "Deemonist":

kleitidest, diskopallidest,
ulmefilmidest ja natuke ka
muusikast

RISTIN SIIMER

EMTA muusikateaduse üliõpilane

On pehme augustikuu õhtu Pirita kloostri varemetes. Publik on elevil – inimesed sagivad metallpoodiumi treppidel üles-alla, otsides õiget istekohta, tervitavad tuttavaid, õõtsutavad end plastiktoolidel edasi-tagasi, üritades leida mugavat asendit. Orkester siseneb ja seab end häälde. Tuleb dirigent Valeri Kritskov, keda tervitatakse aplausi ja jätukua jutuvadaga. Algab avamäng. Umbes pool publikust taipab, et "nüüd ongi käes", ja jääb tasaseks...

Kuid mis siis järsku mööda rööpaid lava ette sõidab? Tõstuk. Ja selle otsas platvormil Deemon. Kas see ongi see "sensatsiooniline lend", millest jutustab kavaleht? Rahva seast käib läbi kerge pettumuskahin, on kosta turtsatusi. Algus pole just kõige veenvam. Ehk tunnetab publiku rahutust ka Deemoni osatäitja Andžei Beletski, sest tema esimesed fraasid kõlavad ebalevalt, isegi jõuetult. Ent siis toimub muutus. Kas võttis süvenemine publikul lihtsalt aega või mõjub neile Deemoni laul, igal juhul jääb saal vaikseks ning Beletski hääl kostab üha võimsamalt üle varemete.

Silmitsen tähelepanelikumalt kujundust – kõik peale lava keskel kõrguva hiiglasliku risti on metallist, elutu ja kõle; Deemon ise oma kraana otsas nagu tõeline Tehnokratt. Risti ees ripub suur hõbedane diskopalli meenutav kera. Ilmselt on see üks "geomeetrilistest sümbolitest", millele on viidatud festivali kodulehel.

Ilmub Ingel, valge ja lehviv, lummas ja saatuslik. Ahaa, panustatud on seega suurtele kontrastidele. Üliromantiline? Las olla, tugevaid ja selgeid emotsioone vajavad aeg-

ajalt kõik. Ka lavastaja Mihhail Jefremovi idee võtab selgemaid jooni: ooperis käsitletud ateismi–religiooni võitlust võimendab ta müstika ja tehnoloogia vastandamisega.

Teises stseenis kohtume ooperi kangelanna Tamaraga. Elvira Hohlova tämber on noore neiu kohta ehk liialt "küps", ent peagi sulatab selle soojus ja ehtne hingestatus publiku südamed.

Vaatuse kolmandas stseenis, kui saabuvad vürst Sinodal ja tema kaaskond, veeretatakse mööda raudteed lavale hõbedane tetraeedri raamistik. Selle kujundiga seostatakse enamasti tule elementi...

Sümboliseerib see vürsti tulist kirge Tamara vastu? Või hoopis lähenevat kõrvetavat hukatust? Stseeni muusikaline materjal ei haara just värskest, Sinodali ja tema saatjate palvetseremoonia näib kestvate terve igaviku.

Läheneb ooperi pöördepunkt – vürst Sinodali surm. Hetkel, mil tatarlased luusivad juba hädaohtlikult lähedal ning subtiitrid näitavad sõnu "vaenlane varitseb" ja "hiilige vaikselt", kaiguvad üle Pirita valjud paugud – keegi on otsustanud läheduses ilutulestikku pidada. Rahvas muheleb, siit-sealt kostab itsitamist, kuid "tatarlased" jätkavad Sinodali mõrvamist külmaverelise professionaalsusega.

Esimese vaatuse viimane stseen leiab aset vürst Gudali residentsis, kus on käimas pulma ettevalmistused. Lavale astub Tamara ning publiku hulgast kostab nõrku ahhetusi. Vaatepilti võib auga pidada kostüümikunstnik Viktor Gerasimenko suursaavutuseks. Tamara kleit koosneb lilla-hõbedatriibulisest jäigast koonusest, kleidi üle-

Deemoni (Andžei Beletski) ja Tamara (Elvira Hohlova) kirglik duett.

FOTO TALLINNA FILHARMOONIA ARHIIVIST

mine ots on liubuv ja läikiv, meenutades superkangelaste nahkkostüümi, peas on näitsikul aga sädelev Kleopatra stiilis peache. Keset saginat tuuakse sisse Sinodali surnukeha. Karje, mille Tamara mõrvatud armastatut nähes kuuldavale toob, on südantlõhestav. Tõesõna, kõrgeimad punktid näitlejameisterlikkuses! Rööbastel on tetraeedri asendunud risttahukaga ning just sinna ronibki ahastav Tamara. Mida too risttahukas tähistab? Elementi maa? Lõpetatust? Kas vürst Sinodali elu lõppemist või noore armastuse katkemist? Kostab Deemoni ahvatlev laul, lõpmatust sümboliseeriv ebamaine hõbekera liugleb alla. Justkui otsides pääseteed Deemoni painajaliku hääle eest, poeb Tamara kera sisemusse, ent pärast mõningast juurdlemist astub sellest välja ning otsustab suunduda hoopis kloostrisse.

Teine vaatus keerleb Tamara dilemma ümber: kas alistuda Deemonile või astuda tema tahte vastu. Et neiu peal oma veenmiskunsti edukamalt rakendada, laskub Deemon esmakordselt oma kõrgusest lavale ning publik näeb tema nägu täies valguses. Grimm on vägev. Nagu Ooperifantoom. Või Darth Vader ilma kiivrita. Deemoni ja

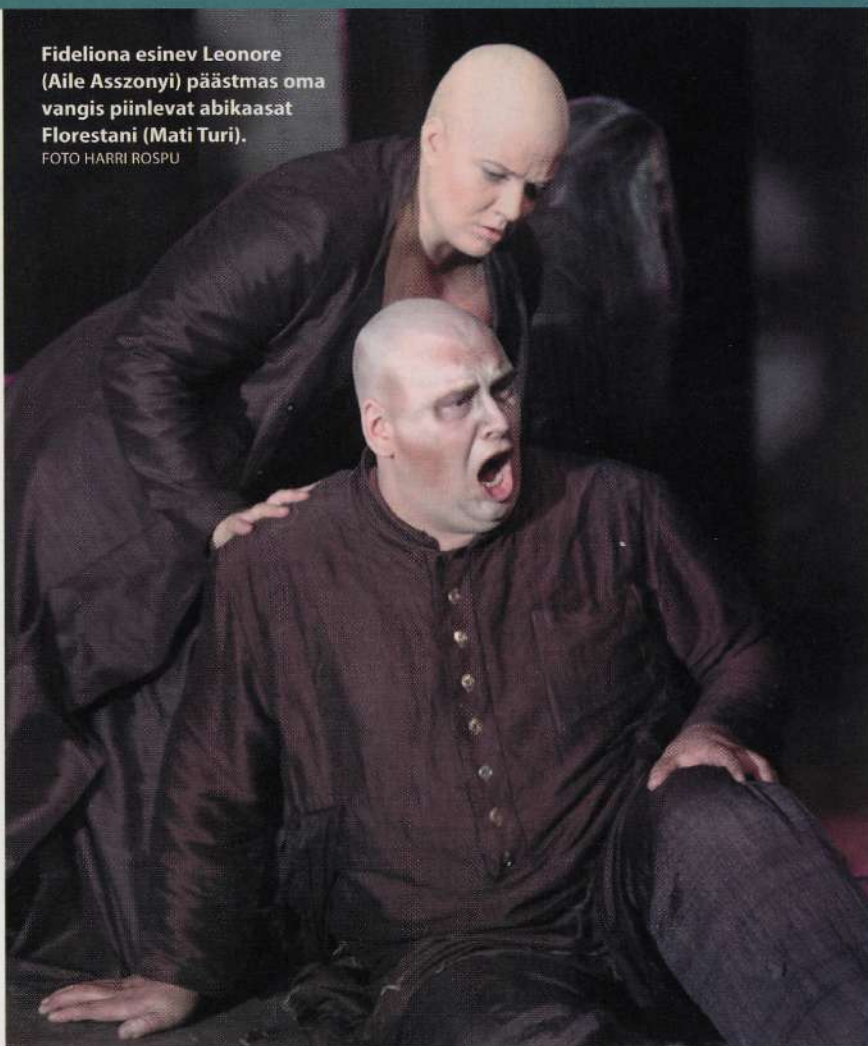
Tamara kirgliku ning heitliku dialoogi ajal hakkab kaugusest imevaikselt kostma vene kirikulaul. Need on kloostri elanikud, nunnad ja mungad, kes suunduvad hommikupalvusele. Mida lähemale nad peategelastele jõuavad, seda valjemini nende laul kõlab, kuni tekitab publikus peaaegu hüpnootilise seisundi.

Finaal kulgeb kiirustamata, kuid kindlameelselt fataalse lõpu poole. Melodramaatilisust lisab õudust tekitav punane valgus, mis kumab varemetes nagu verepilv. Punase ääriise on saanud ka lava keskel olev gigantne rist. Tamara alistub Deemonile, ent viimase suudlus surmab neidise. Kohtumõistjast Ingel saadab Tamara taevariiki, kuna neiu on lunastanud oma patud, Deemoni määrab Ingel aga igaveseks kohutavat needust kandma. Lauljate erutatud hääled põimuvad ümber orkestripartide, tungides kuulajatel luust ja lihast läbi.

Pärast viimast akordi saabub tardumus. Mõnikümme sekundit hiljem vallandub tuline aplaus, publik trambib jalgadega, vilistab, hõigatakse "braavosid". Ühinen ovatsioonidega – nii peosalised, koor kui ka orkester olid vaimustavad. Tõele au andes on Lermontovi psühholoogiliselt mitmetahuline poeem muutunud Rubinsteini käsitluses küll pisut muusikalilaadseks, mängides stereotüüpsetel karakteritel ja tihtilugu "lailaks" minevatel meloodiatel-harmoniatel, kuid Novaja Opera trupp suutis selle pisut veniva vormiga ja muusikaliselt üsna keskpärase lavateose särama panna.

Mis puutub lavastusse, siis oli avar pilt kohati täiesti jabur, nagu seitsmekümnendate ulmefilm. Ent nii nagu me vaatame Star Treki vanu osi, muigame heatahtlikult, mööname, et nähtu on kits, ja ei tule kunagi selle peale, et halvustada, nii ei nurisenud vist ka keegi "Deemoni" publikust. Loomulikult oli lavastus kits! Ent see oli nõnda kohutavalt "mööda", et tabas juba märki. Võib-olla mõnda muud, mitte esialgselt plaanitud märki, kuid igal juhul märki.

Fideliona esinev Leonore (Aile Asszonyi) päästmas oma vangis piinlevat abikaasat Florestani (Mati Turi).
FOTO HARRI ROSPU

Paar pilku Nargen Opera "Fideliolle"

26. augustil esietendus Viinistu kunstimuuseumis Ludwig van Beethoveni ainus, kaua valminud ja mitmeid kordi redigeeritud ooper "Fidelio", millele muusikaajalugu on andnud mitmesuguseid, peamiselt siiski karimivõitu hinnanguid, nimetades teost küll raskepäraseks ja ebavokaalseks, küll vähe dramaatiliseks. Üldteada on ka helilooja enda vaibumatud kõhklused ooperi loomisel ning kuulus ohe, et selle teosega teenivat ta endale küll märtrikrooni!

On, kuidas on, sellesuwise Nargen Festivali lõpetanud "Fidelio" etendused läk-

sid veel öhtul kuuldavasti täissaalile. Ja vaevalt et ainult või eelkõige seetõttu, et ooperi lavastusse oli kaasatud tuntud koomikute trio ning et augusti lõpp kujunes tavapärasest vihmasemaks. Tõnu Kaljuste värsked ideed ja taasleitud repertuaari valikul ning Nargen Opera soliidne muusikaline tase on kasvatanud juba oma nõudliku, kuid truu kuulajaskonna.

*

Osatäitjad: Leonore/Fidelio – Aile Asszonyi, Florestan – Mati Turi, don Pizarro – Rainer Vilu, Rocco – Uku Joller,

Marzelline – Kädý Plaas, Jaquino – Raul Mikson, don Fernando – Priit Volmer, Beethoven – Tarmo Leinatamm, Peeter Oja ja Hannes Võrno.

Dirigent: Tõnu Kaljuste. Lavastaja: Liis Kolle. Kunstnik: Ann Lumiste. Valguskunstnik: Airi Eras. Nargen Opera koor ja Tallinna Kammerorkester.

Millise elamuse pakkus Beethoveni "Fidelio" Nargen Opera esituses ning milliseid mõtteid tekitas see inglí, deemoni ja kolme Beethoveniga lavastus?

Mari Vihmand, helilooja:

Vahel on päris kasulik, kui sul on halb mälu. Kui ka kunagi õpinguaastatel muusikaajaloo loengutes oligi sellest juttu, et "Fidelio" on mingi probleem, siis olin selle Viinistusse sõidu ajaks juba ammu unustanud. Tänapäeval mahub nimetuse "ooper" alla palju rohkem erinevaid muusikalis-teatraalseid nähtusi, kuna oleme algest traditsioonist juba ajalisel kaugenud. Samamoodi võime Itaaliast geograafiliselt kaugenedes leida aina rohkem igasuguseid pitsaks nimetatud lahtisi pirkaid. Kulinaarsetest eelarvamustest läbi imbinud inimene võib siis hakata nurisema, et see pole siin küll mingi pitsa. Rikkumata hing maitseb huviga lihtsalt seda, mis taldrikule pandud.

"Fidelio" ei olnud omas ajas kindlasti mitte tüüpiline ooper, olles selle jaoks ehk tegevuselt liiga staatiline, lausa oratooriumlik. Tol ajal tekitas see vastuvõtjais ilmselt tõrkeid. Tänapäeval oleme vabamad ja nõustume ooperi nime all vaatama kõike, kus lisaks heale muusikale veel visuaalne külg juures.

Viinistus nähtud etendus oli hea nii muusikaliselt kui ka selle poolest, mis silmale näha pakuti. Veel rõõmustab mind, et lugu esitati heas eesti keeles. Nii mugav oleks ju öelda, et oopereid lauldakse nüüd ajal originaalkeeles, ja sellega end vaevarikast tööst ning peamurdmisest säästa. Kui rahvusoperis on itaaliakeelne "Tosca" täiesti õigustatud, siis Viinistus oleks saksa-keelne "Fidelio" mõjunud võib-olla isegi kohatuna. Ja mis keeles oleksid siis pidanud rääkima kolm kuulsat Beethovenit? Et nendena kasutati tuntud eesti rahva naerutajaid, oli hea trikk. Et neid etenduse käigus rahvast naerutama ei pandud, veel parem. Igale klounile mõjub ehk vabastavalt teadmine, et ta ei pea olema alati ja igal pool

naljakas.

Kai Tamm, muusikateadlane:

Elamusi jagus Beethoveni "Fidelio" etendusest üksjagu. Kõige meeldejäävama rolli tegi minu arvates Aile Asszonyi Leonorena/Fideliona. Tema hääles peegeldus selgelt sellele tegelaskujule iseloomulik mitmekihilisus: Leonorena sügava, truu armastuse ning Fideliona nii sihikindluse kui kohati ka hirmu väljendus. Teisel peaosalisel Mati Turil oli Florestanina vähem mänguvõimalusi tulenevalt rolli üheplaanilisusest passiivse kannatajana. Tema osatäitmine oli igati veenev, kuid ülisuure pingega lauldud kõrged noodid tema partiis ei mõjunud siiski teadliku rollilahenduseks. Suurepärase karakteri – jõulise kurjuse kehastuse don Pizarrona – löi Rainer Vilu, kuid asjaolu tõttu, et partii oli tema häälele liiga madal, kannatas hääle kandvus ja saali tagaridadesse polnud seda kuulda.

Kiitust jagaksin ka orkestrile, iseäranis seetõttu, et 30. augusti etendusel mängiti elektrikatkestuse tõttu kottpimedas, valgust jagus laterna jagu vaid dirigendile. See seik mõjus tõtt-õelda lavastusliku nipina publiku ergutamiseks ja naerutamiseks, sest kolme Beethoveni sekkumine sellesse pisikesse segadusse laval oli väga loomulik. Reaalseks tõsiasjaks muutus aga elektrikatkestuse-jutt vaheajal, kui ka kohvikus ja WC-s tuli pimeduses kobada.

Beethovenite kaasamine oli lavastuses kahtlemata kõige elevusttekitavam ja üllatuslikum, kuid minu jaoks üldse mitte negatiivses mõttes. Lavastaja idee kujutada minister don Fernandot inglina oli igati loogiline lahendus, arvestades süžee lähedust tollal Viinis ülipopulaarsetele Cherubini "päästmisoooperitele", kus peategelane võimatuks näivast olukorrast imekombel ära päästetakse. Vastukaaluks inglile võib don Pizarro deemoniks suurepäraselt. Üleloomulike jõudude sissetoomine andis lavastusele muinasjutulisema mõõtme.

Anu Paulus, muusikateadlane:

Kolme Beethoveni sissetoomine etendusse oli minu meelest väga nutikas idee ja oodatav "teater teatris"-efekt toimis suurepäraselt. Hoogne ja humoorikas lähenemine teosele, mille nõrgast süžeesst ja muusikast on aegade jooksul räägitud uhkelt rohkem kui loost endast, näib olevat üks valutu-maid võimalusi sellega toime tulla. Ei oska küll öelda, milline võis olla lavastaja ja esitusjõudude tegelik kontseptsioon, kuid

näis, nagu oleksid nad lähtunud ideest: proovime ja vaatame, mis välja tuleb. Ja nii kulgeski lugu kuni eht-beethovenliku pörutava finaali rahulikult ja tundeliselt. Helilooja(te) sekkumine tegevusse oli muidugi põnev ja sõnavõetud vaimukad. Ilmselt mõjus nii mõnelegi teatrikülastajale (ja tõenäoliselt ka etenduses osalejale) päris lohutavalt mõte, et ka helilooja ise polnud kuigi kindel selles, mida ta ikkagi komponeerida tahtis. Et loost polegi mõtet otsida täit selgust, kui juba selle autorgi end "tööpostil" kõhklevalt tundis.

Inglí ja deemoni figuuride kasutamine tekitas rohkem küsimusi. Kui selle eesmärk oli markeerida loos peituvat headuse ja kurjuse konflikti, siis inglí tegelaskuju puhul toetas see tema algset rolli küll. Kuid deemoni osa oli välja mängitud väga grotesksena, mida kostüümist endast ju ei eeldaks, rollist ammugi mitte. Selline rollilahendus lõhkus minu meelest loo sisemist loogikat ja rahulikku kulgu.

Ilmar Raag, režissöör ja filmikriitik:

Ma ei ole kindlasti kompetentne ütleva midagi "Fidelio" muusikalise taseme kohta peale selle, et mulle sobis. Üleüldse tunnen ma õudust normatiivsetelt positsioonidelt rääkivate kriitikute ees, kes kasutavad lausekonstruktsioone "see või teine oli tugev, hea või tegi midagi õigesti". Ainuke, millest ka ooperi puhul saab rääkida, on esitusest ja sisust tekkivad tõlgenduslikud või maailma kirjeldavad mõtted. Kui neid ei ole, siis oli etendus halb.

"Fidelio" siiski tekitas mõtteid. Peamiselt sellest, kuidas iroonia abil on võimalik ühte aegu nii mõne arvamuse või käsitluse üle naerda kui ka samal ajal neist asjadest siiski tõsiselt rääkida. "Fidelio" kuulub libretolt ju kahtlemata naiivromantiliselt maailma, mis tänapäevasele vaatata tundub vähe realistlik. Naine, keda mehe riides ära ei tunta?! No palun väga. Kui lolliks te meid ikka saate pidada. Kuid samal ajal ei soovi me ju loo tegelaste tundeid naeruvääristada. Ja see tegelikult õnnestus. Sest muusika oli ju pigem siiras. Seega annab selline lavastus meile võimaluse tunda ennast targana, kes suudab distantsilt heatahtliku muigega analüüsida omaaegseid stampe, ja samas võime siiski lasta muusikal ennast liigutada.

Muusikanõunik Marko Lõhmus:

puudus on inimestest, mitte rahast

KRISTEL KOSSAR

KUKU raadio

*Hingelt ja sünnilt pärnakas Marko Lõhmus (38) jõudis enne, kui võttis mullu mais vas-
tu kultuuriministeeriumi muusikanõuniku
ametikoha, olla Pärnu Linnaorkestri mä-
nedžer ja õpetada Viljandi Kultuuriakadee-
mia tudengitele kultuuri korraldamise
kunsti. Nõuniku ametis peab ta oluliseks
erialainimeste toetust ja loodab, et viie aas-
ta pärast valmib ka muusikavaldkonna
strateegia.*

**Mida muusikanõunikuks saamine sinu
enda jaoks tähendab? Oli see kauaooda-
tud ametikõrgendus, mille nimel aastaid
vaeva nägid?**

Kindlasti mitte! Ja kas seda üldse otseselt ametikõrgendusena saab võtta? Konkursst sattus mu elus parasjagu ajale, mil Pärnu Linnaorkestri direktori leping oli läbi saamas ja ma pidasin õigeks selle kollektiivi muutustele oma lahkumisega kaasa aidata. Linnaorkestri muusikud hakkasid minuga liiga ära harjuma ja see hakkab takistama organisatsiooni arengut. Samal ajal juhtisin ka Viljandis kultuurikorralduse õppetooli, nii et kui seda konkursi poleks tulnud, oleksin ehk rohkem õpetamisele keskendunud. Kultuurikorraldaja eriala on praegu väga populaarne, see annab võimaluse peale kasvatada inimesi, keda meie teatrid või kontserdiorganisatsioonid hädasti vajavad.

Kui selle konkursi aeg saabus, tuli Muusikanõukogu juhatus, mille liige ka mina olin, üsna üksmeelselt minu juurde, pani nii-öelda käe õlale ja palus kandideerida. Kuna valdkonna toetus on väga oluline, oleks äraütlemine olnud nende inimeste altvedamine. Õnneks oli konkurs korralik, viie kandideerinu seast hindas komisjon mind kõige sobivamaks.

**Pärast valituks osutumist magasid rahu-
likult?**

Selleks hetkeks olin ma olnud kolm aastat ka Eesti Kontserdi loomenõukogu liige ning mitmetes komisjonides istudes olin valdkonna temaatikaga hästi kursis. Samas, ministeeriumi funktsioneerimine oli täiesti tundmatu – mul puudus avaliku teenistuse kogemus. Mõtlesin, kuidas hakka- ma saada, kui päevast päeva on tarvis midagi tõestada; tagasilöögid on kerged tulema. Ühelt poolt oled riigi silmis nagu ühe huvigrupi eest väljas, teisalt pead riigi seisukohti sellele huvigrupile vahendama. Õnneks on sellist haamri ja alasi vahel ole- mist pooleteise aasta jooksul vähe ette tul- nud.

Kuid eks töökogemus Linnaorkestri ju- hina aitas siin palju – tegutsemisaja jooksul vahetus neli linnapead, vahetused poliitili- sed jõud ning orkestri vajalikkust tuli pide- valt tõestada. Sellist suhtumist, et milleks meile orkester, kui muusika kõlab nagunii, on Eestis palju. Ei saada aru, missugune riik- kus see on, sellega tulebki pidevalt tegelda.

Nii et päris ära ma ei ehmatanud, eks ma valisin selle ameti ikka vabatahtlikult, väevoimuga keegi ju ei sindinud.

**Kuid kuidas sa sellega hakkama saad, kui
tuleb ikkagi kahe survegrupi tule vahel
olla?**

Ma toetan riigi valitud kultuuripoliitikat – eksperdid on need, kes asju otsustavad. Näiteks Kultuurkapitali puhul on kõik sel- lega harjunud, et otsuse teeb vastava eriala spetsialistidest moodustatud nõukogu. Täpselt samuti töötavad ka kõik Kultuuri- ministeeriumi programmid. Muusikapro- gramme, mis on minu hallata, on seitse, kuid otsused langetavad eksperdid ning

**Marko Lõhmus seisab Kultuuriministeeriumis
muusikute huvide eest.**

FOTO ERAKOGUST

ma olen lihtsalt üks nendest. Minister ot- sustesse ei sekku. Olgu see siis “Süvamuusika Eestis”, mis rahastab enamikku festi- validest, või “Eesti muusika rahvusvaheli- sel areenil” – ekspertide otsuseid ametni- ku või poliitiku tasemel ümber ei lükata.

**Raha on ju alati vähe, kuigi mulluses
Kultuuriministeeriumi eelarves oli muu-
sika osatähtsus ilma Vanemuise teatrita
ja Kultuurkapitali helikunsti sihtkapita-
lita peaaegu 246 miljonit krooni. Kas tä-
navu on see summa suurenenud?**

2007. aastal on see summa ligi 267 miljo- nit krooni. Lõviosa sellest summast läheb suurtele institutsioonidele palgarahaks – Rahvusooper, Eesti Kontsert koos Rahvus- meeskoori ja Hortus Musicusega, Eesti Fil- harmoonia Kammerkoor ja ERSO. Kui palgad tõusevad näiteks viisteist protsenti, peab eelarve kasv sellele järele jõudma; sel- le summa sees on ka tegevuskulud, kuid investeringud selles ei kajastu.

Teine asi on nii-öelda pehmed rahad ehk needsamad programmid ja mõned kindlaks määratud otsetoetused, näiteks Jazzkaarle, NYDD-ansamblile, Oistrahhi festivalile jne. Nende summade osatähtsus kasvas tänava üksteist protsenti, nii et neid “pehmeid rahasid” on tänava pisut alla kuueteistkümne miljoni krooni. Nii see ra- hastamine käib – eelarvelised asutused toi- metavad ise ja programmide raha on eral- di.

Suurim meie ressursi nõrkus on aga ini- mesed, mõnes kohas ei saa isegi suure ra- haga midagi ära teha.

Inimesed lähevad minema, maksa palja palju tahes?

See, et inimesed lahkuvad, on üks teema, aga teatud valdkondadesse inimesi lihtsalt ei jagu.

Kindlasti on probleem tiptasemel koorilauljatega – muud valdkonnad konkureerivad niivõrd tugevalt, et siin pole mitte midagi teha. Kui rääkida kas või tasemel oratooriumikoori moodustamisest, siis raha võiks sellele leida, kui leiduks südamega eestvedaja, kes tõesti koori teha tahaks, nii nagu Tõnu Kaljuste omal ajal Filharmoonia Kammerkoori eest seisis või Olari Elts NYJD-ansamblit veab. Sellist inimest aga praegu pole. Teiseks probleemiks on mees-hääled, sest lihtsalt pole segakooritait mehi, kes loeksid talutavalt nooti, omaksid mingidki vokaalseid võimeid ning poleks juba mõne riikliku koorikollektiivi palgal.

Samas pole muusikavaldkonnas praegu põhjust häbi tunda. See, et me võime hoida suhteliselt tagasihoidliku rahvaarvu juures üleval niivõrd aktiivset ja kõrgetasemelist kontserdi- ja muusikaelu, paneb välismaalased kukalt kratsima.

Tõsised probleemid ootavad meid aga viieteist-kahekümne aasta pärast. Lihtsalt inimesi vanuses 15–20, mil tehakse elukutsevalik, jääb siis poole vähemaks. Kuidas sel juhul säilitada samasugune tase?

Teiseks probleemiks on muusiku elukutse maine kogu ühiskonnas. Ma pean siinkohal muidugi täpsustama, et pean muusika all silmas helikunsti, mitte meelelahutustööstust. Ma ei muretse väga nende autorite pärast, kelle kohta öeldakse inglise keeles *songwriter*, aga meil miskipärast helilooja, ja lauljate pärast, kelle häälelatus on kvint ja suurim väljakutse olla Ollesumeri pealaval. Selle eest, et me teaksime nende kaugeleulatuvatest loomeplaanidest, lähematest tarbimisharjumustest ja eilsetest intiimsuhetest hoolitseb igapäevane ajakirjandus. Ma arvan, et muusiku elukutse prestiiž tänapäeva Eestis võiks olla kõrgem kui praegu. Muusiku elukutset peetakse justkui hobiks. Ja valel teel on need, kes arvavad, et see sõltub kuidagi ministereeriumi suhtumisest.

Kolmas küsimus puudutab muusikaharidust – kaotame professionaale lääneriikidesse. See aga on kõigi endiste Ida-Euroopa riikide probleem, kuna enesetäienduseks stipendiumi saanud õpilased üritavad Saksa, Madalmaade või Inglise kõrgkoolides

Muusika osa riigieelarves

Kultuuriministreeeriumi 2007. aasta kulueelarve kokku on 2 402 684 420 krooni. Kultuuriministreeeriumi eelarve muusikavaldkonna osa (ilma Kultuurkapitali ja Vanemuiseta) jaguneb neljaks:

- RO Estonia – 110 752 955
- Riiklike kontserdiorganisatsioonide tegevuskulud (Eesti Kontsert, ERSO ja Eesti Filharmoonia Kammerkoor) – kokku 139 435 474
- toetus Pärnu ja Narva Linnaorkestrile kokku 600 000
- programmi- ja projektitoetused

Need jagunevad omakorda:

- Programm “Eraõiguslikud kontserdikorraldajad” – 1 100 000
- Programm “Eesti muusika rahvusvahelisel areenil” – 1 600 000
- Programm “Eesti heliplaat rahvusvahelisel areenil” – 350 000
- Programm “Muusikaalaste trükiste väljaandmine” – 1 000 000
- Programm “Süvamuusika Eestis (sh noorte muusikaprojektid)” – 2 620 000
- Toetus heliloomingu tellimiseks, sh resideeriv helilooja – 1 500 000
- Programm “Eesti noortekoorid rahvusvahelisel areenil” – 260 000
- NYJD Ensemble – 1 800 000
- Nargen Opera – 1 300 000
- Euroopa Liidu Noorteorkester – 100 000
- Lepo Sumera Ühing – 26 000
- Rahvusvaheline Eduard Tubina Ühing – 300 000
- Eesti Muusikafestivalid MTÜ – 150 000
- Eesti Muusika Infokeskus – 1 000 000
- Eesti Muusikanõukogu – 250 000
- Pärnu David Oistrahhi Festival – 1 600 000
- Eesti Muusika Päevad – 300 000
- Jazzkaar – 500 000

Heliloojad saavad taotleda loometoetusi Heliloojate Liidust ning interpreetid interpreetide ja esitajate liitudest vastavalt loovisikute ja loomelitude seadusele, samuti Kultuurkapitali helikunsti sihtkapitalist ning Riigi kultuuristipendiume. Viimaste suurus on 36 000 krooni.

Allikas: Kultuuriministreeerium.

õppetöö lõppedes ikka mõnda Euroopa orkestrisse saada. Nad ei tule tagasi, et elada 9800-kroonise kuupalgaga koos vanematega Mustamäe korteris. See on nii ühiskondliku hoiaku kui ka palga küsimus. Ja see on kindlasti ka ministreeeriumi ja valitsuse asi.

Kuid kui riigieelarvest on tarvis raha vähemaks võtta, jääb esimesena kaotajaks kultuur, sest kaitsekulutusi vaevalt et kärbitakse. Riik tasus väga kergekäelselt aprillirahutuste kulud, samas diskuteeritakse aga selle üle, kui suur peaks olema laulupeo piletitulu.

Praegu on muidugi head aastad, eelarved suurenevad ning põhjust nuriseda eriti pole. Küsimus on ehk pigem selles, kuidas

raha kanaliseeritakse ning missugused poliitilised otsused selle taga peituvad. Eks vaatame, mis saab aastal 2009 – kes siis oma kulutusi vähendama peavad, kui tuleb näiteks korraldus eelarvet kärpida.

Samas, kui kas või seda programmide rida vaadata – programm “Eesti muusika rahvusvahelisel areenil” saab tänava 1 600 000 krooni, programm “Eesti heliplaat rahvusvahelisel areenil” 350 000 krooni. Seda on ilmselgelt vähe?

Vähe või palju on suhtelised mõisted. Üks indikaator on see, milline on ühe programmi taotluse kogusumma ja jagatava ressursi suhe ehk palju programm “üle küsitakse”. Selles mõttes on selgelt probleemne

eraõiguslike kontserdikorraldajate tegevus-toetuse programm, mis "küsitakse" tavapäraselt umbes kuus korda "üle". Lahenduseks oleks eraldi toetusprogrammi tekita-mine eraõiguslikele, projektipõhistele muusikakollektiividele ja loomulikult program-mi mahu kasvatamine.

Nii "Eesti muusika rahvusvahelisel aree-nil" kui ka "Süvamuusika Eestis" on ju tegelikult Kulka "viies kvartal" ning arvestades tulevase aasta aktsiisitoosu ning suure-nevat aktsiisi- ja hasartmängumaksu laeku-mise trendi, ei ole ühegi muusikafestivali või kollektiivi välisreisi rahastamine küll vähikäiku teinud. Heliplaadi programm oli sel aastal vaid 2,7-kordselt üle küsitud, mis on teiste programmide foonil hea tulemus. Iseasi, et kas peaksime äkki programmis rohkem rõhku ja ressursi panema meie esinduskollektiivide põnevatele ja kvaliteet-setele DVD-salvestustele, mille turg, erine-valt CD-turust, ei lange.

Kõrvaltvaatajale võib tunduda, et kogu Kultuuriministeeriumi eelarveraha läheb sama ministeeriumi hallatavasse spordi-valdkonda?

See on müüt! Spordi osa on Kultuuriminis-teeriumi eelarvest seitse, muusika osa aga umbes kaksteist protsenti, seega vahekord selgelt spordi kahjuks. Muusikast suurem on vaid teatri valdkond ja muidugi Rah-vusringhääling. Samas on sport rohkem nähtaval – spordil on lihtsam saada ka era-toetusi ja lisainvesteeringuid. Raha tuleb küll spordi juurde paremini, kuid riikli-kult on muusika paremini rahastatud.

Peab arvestama ka sellega, et muusikal on kõige suurem osatähtsus ka Kultuurka-pitali eelarves – hetkel umbes neli miljonit krooni kvartalis.

Paljud poliitikud on küll televiisorist suu-satamist vaadanud, kuid pole kordagi ERSO kontserdil käinud. Äkki selles on-gi põhjus, miks muusikavaldkond peab oma olemasolu pidevalt põhjendama?

Eks ta nii kipu olema. Ega poliitik ole keskmisest eestlasest parem või halvem. Aga laulupeol ikka käiakse ja kui paari-kolme aasta tagant mõne Grammy ära toome, mis muusika korraks esilehtedele tõstab, küll siis sellest ka aru saadakse.

Missugused on sinu isiklikud eesmärgid, mille oled endale muusikanõuniku töös

seadnud?

Kõigepealt peab mul olema valdkonna toe-tus. Suhtlen väga palju erinevate huvigrup-pidega – Muusikanõukogu, Interpreetide Liit, Heliloojate Liit jne. Püüan kõigi festi-valide ja ühendustega ka diskussioonis ol-la. Kui tunnetan, et toetus ära kaob, on aeg minna midagi muud põnevat tegema. Teisalt peavad mind muidugi usaldama ministeerium ja minister.

Kultuuriminister usaldab sind?

Seni küll, muusikalised küsimused oleme lahendanud nii praeguse kui ka eelmise ministriga. Peab olema piisavalt kindel seljatagune, et sinust mööda ei mindaks, ja teisalt ei tohi sa ise arengut pidurdama hakata.

Minu töös on üldse raske eesmärke paika panna. Oleks hea, kui suudaksime säilitada seda taset, mis meil kontserdikor-ralduses praegu on, kogu seda žanrikire-vust; tuua erinevate programmide kaudu noori muusika juurde. Suure osa mu tööst moodustab ka muusikaharidus – olgugi see teise ministeeriumi hallata, tuleb sellegagi tegelda. Siin on ministeeriumil ning õppe-asutustel tarvis lähiaastatel paika panna vi-sioon ja arengukava.

Eestile on tihti ette heidetud visiooni puudumist. Kas muusikavaldkonnas on selge, kuhu liigub Eesti muusikaelu näi-teks aastaks 2025?

Küsimus on õige ja õigustatud. Riik küll kunsti ja kultuuri arengusse sekkuda ei saa ja ei tohigi, kuid see ei tähenda, et kul-tuurivaldkonda edendavad struktuurid te-gutseksid arengukavata. Praegu toimub Kultuuriministeeriumi haldusalas olevate asutuste arengukavade tegemine. Laome üht kultuuripoliitilist strateegiat kokku altpoolt üles nii, et kõigepealt on organi-satsiooni tasand, siis valdkonna tasand jne. Üks mu eesmärke ongi, et viie aasta pärast oleks muusikavaldkonna strateegia valmis.

VÄRSKE VAIMUSTUS Mis oli viimane muusi- kasündmus, mis teid tõeliselt vaimustas?

INGRID RÜÜTEL
etnomusikoloog

Paljudest toredatest suveüritustest ta-haksin esile tõsta kaht täiesti erilaad-set festivali väljaspool Tallinna: heli-loojate Kappide mälestusele pühenda-tud Suure-Jaani muusikafestivali ja rahvamuusika seadete festivalikon-kursi Põlvamaal. Esimene võlus oma idee ja tervikteostusega. Festival pak-kus ulatusliku programmi eesti ja vä-lismaa ilmalikku ja vaimulikku, süm-foonilist ja kammermuusikat, orel-i-muusikat, soolo- ja koorilaulu, rahva-likku ja rahvamuusikat ning viimasest inspireeritud loomingut. Muusika kõ-las kirikutes ja spordihoones, Kappide majamuuseumis, Lõhaverse linnamäel ja Soomaa rahvusparkis Hüpassaare rabasaarel, kus muusikahelide saatel tervitati päikesetõusu. Lisaks kontser-tidele toimusid kohtumised heliloojate ja interpreetidega.

Põlva rahvamuusikaseadete festival, mis on aasta-aastalt üha jõudu kogu-nud, leidis seekord aset Mooste mõisas. Võlus eeskätt noorte muusikute siiras loomisrõõm, mis sundis saalitait rah-vast viietunnisele maratonkontserdile vaimustatult kaasa elama. Väga ela-muslik oli ka südaõine regilaulude ühislaulmine ning küünalde põletami-ne esivanemate mälestuseks Arniku muinaskalmetel.

Hilissuvine *flow*

ANTON ANDRES

DJ San Antonio

Vanameister Terry Callier.
FOTO ANTON ANDRES

“Flow Festival” 17.–19. augustil Helsingis

“Flow Festivali” hakkas noorte festivaligurmaanide jaoks neli aastat tagasi korraldama Nuspirt Helsingi – kamp muusikuid, produtsente ja DJsid, kes ligi kümne aasta eest panid aluse Soome neo- ehk *nu-jazzi skene*’le ning seejärel selle ka rahvusvaheliselt tuntuks tegid. Seekordseks toimumispaigaks valisid nad Suvilahti vana jõujaama territooriumi, kus leidus ruumi nii suurele kui ka väiksele lavale (ja ka rahvale nende vahel) ja oli öiste tantsuürituste jaoks klubisaaiks renoveeritud 1600-ruutmeetrine tehasehoone. Kompleks asub vaid paari kilomeetri kaugusel Helsingi kesklinnast, seetõttu võis kohalejõudmiseks jalgis astuma hakata või rattale istuda. Viimast varianti kasutati ohtralt, nagu ühele euroopalikule linnakultuuri festivalile kohane – piirdeaia küljes võis näha sadadest jalgratastest moodustunud kobaraid.

“Flow” esinejate plejaad on juba algusest peale sisaldanud maailmanimesid. Ülesastujate arv (nelikümmend etteastet) oli suurem kui eelmistel kordadel ja kuigi ka Soome enda artistide osatähtsus oli arvestatav, kuulub osa neist ehk pigem maailmanimede hulka, nagu näiteks festivali avanud Nicole Willis & The Soul Investigators. Ameerikas sündinud soulilauljatar Nicole Willis täiendab juba aastaid Soome vokalistide armeed. Viimasel ajal teeb ta koostööd soomlastest koosneva ansambliga The Soul Investigators, mille muusika on mõnusalt gruuviva *nu-funk* meeleoluga. Souli spetsialistil jääb üle vaid omalt poolt veidi mahedust lisada. Nende esinemise ajal oli publikut veel hõredalt; tehase hoov oli aga puupüsti täis ajal, kui õhtu veelgi “sõulisemaks” kiskus ja lavale astus legendaarne Terry Callier.

Kuigi Callieril on aastaid turjal kuuskümmend kaks ja ta otsib liikumisel kepilt abi, oli ta laval tippvormis, nagu ka samavõrd intensiivsetest eakaaslastest koosnev saateansambel. Vilu hilisuvine õhtu ja projektorivalgus aitasid vanameistri karismaatilisel eriti hästi esile pääseda ning enamjaolt kahe-kolmekümnendates publik (põlvkond, kelle jaoks Callier ka ehk enim iidoli staatuses, kuna soulimeistri suur tunnus sai alguse alles üheksakümnendail) tundus ole-

vat hingestatud esituse lummuses.

Kui Callieri loomingut võib peale souli servapidi pidada ka folkmuusikaks, siis järgnenud, samuti USAst pärit CocoRosie kohta kasutatakse terminit *psych-* või *freak-*folk. Muusika, mida õed Casadyd teevad, on mittekonventsionaalne: on elemente ooperist (üks õdedest on õppinud ooperilaulu), vihjeid lastelauludele (ka lapselikus esituses), *trip-hip-hop*’ilikke rütmiskeeme (mida laval loob *human beatbox*), instrumentide hulgas nii väärrikas harf kui ka laste mänguasjad. Kogu meeleolus on midagi veidi nõiduslikku või palavikulist, midagi lapsepõlvest, milles igaüks leiab üht-teist tuttavat.

Teise päeva üht oodatumat esinemist alustas ansambel Architecture In Helsinki sõnadega: “hea on olla tagasi kodus” ning “see on meie esimene kord Soomes”... Jah, loogika reeglite vastaselt polegi bänd pärit Helsingist, vaid hoopis Melbourne’ist, Austraaliast. Nimi võeti kunagi lihtsalt ajaleheartiklist. Avangardset *indie*-poppi tegev AIH (see eestikeelne hüüatus ilutses ka basstrummil) on üks neist bändidest, kus ei olda lõplikult otsustanud, kes millist pilli mängib, ja nii ongi bändi liikmed ja instrumentid pidevas rotatsioonis. Kui plaatidelt kuulates tundub AIH oma energilises *power-pop*’ilikus naiivsuses veidi “pullibändina”, siis laval nähtu veenis, et oma tegemisi võetakse täitsa tõsiselt. Muide, AIHi vaadates sai kinnitust tõik, et moes on habemed, sest kuuest liikmest oli siledalõugne vaid üks – kuid tema oli ka naine...

Laupäevaõhtune menubänd oli !!! Jah, kolmest hüüumärgist nende ameeriklaste nimi koosnebki (hääldeksena kõige sagedamini kasutusel kuju “chk chk chk”). Muusikaliselt platseerub !!! kusagile *indie*-rocki ja *dance-/disco*-pungivahele. Kuna ansambli muusikas on tantsulisust ja aktuaalset kaheksakümnendate atmosfääri ning bändi *live* on energiline (selles on oluline osa solist Nic Offeril, kellest tüdrukud järgmiselgi päeval rääkisid), oli see paljude meelest “Flow” suurim elamus.

Laupäeval klubiõhtul ootasid paljud elamust ka Gilles Petersonilt, mehelt, keda armastatakse eelkõige eklektilise ning sageli džässise muusikavaliku poolest. Seekordne DJ-sett takerdus aga pärast paljulubavaid alguskorde kauaks *techno*-muusikasse

(milleks puid metsa tuua, kui eelmisel õhtul olid juba esinenud *techno*-kuulsused Carl Craig ja Tiefschwarz). Põhjus, et tehasehoonet jazziga ei täida, ka vist väga ei veena...

Kuigi “Flow” pühapäev oli mõeldud aja mahavõtmiseks ja kõva “mürtsu” ei tehtud, pani pealaval esinenud Tuomo ometi nii ja lad kui ka pea nõksuma. Pole ime, sest Tuomo mahlakat *soul*-funk vokaali kuulates võiks teda pidada Soome oma Stevie Wonderiks või Jay Kayks. Ja kui kahtleja võib soome noormehe vokaaliga ümberkäimises kuulda kätteõpitud maneerlikkust, siis laulude ja seadete “gruuvitus” kisub kaasa ja paneb ennast ja oma kõhklusit unustama.

Teist laadi eneseunustust pakkus rootsi laulik Jenny Wilson, kes aitas oma õrnalt *electro*’ga maitsestatud, veidi naivistlike pop-laulukestega tempot ja helinivood maha võtta (küll mitte sellise piirini, et alalhoidlikum osa publikust loobunuks kõrvaltropidest, mida ka kohapeal müüdi). Vaiksete meeleoludega jätkas oma magus-sulnil moel brasiillanna Bebel Gilberto, kelle elektrooniline *downtempo*-bossanoova pani publiku mõnusalt unelema, lõpetades ja unne suigutades ühtlasi kogu festivali. See uni püsib loodetavasti vaid aasta, sest tänavune publikumenu – 12 000 külastajat, nende hulgas ka rekordarv, võib-olla ligi 200 Eestist tulnut – näitas, et vajadus sellise festivali järele on. Ja õnneks on Soome lähedal.

Põhjamere jazzi muusikajõed

URMO KOHV
vabakutseline

13.–15. juulini Rotterdams toimunud Madalmaade suurim jazzifestival “North Sea Jazz” tõi oodatult kaasa tuntud nime- de toretseva paraadi ja hollandipäraselt vabameelse õhustiku. Üritades pakkuda igapähele midagi, õnnestus korraldajatel siiski üllatada ka nõudlikuma maitsega külastajaid.

Jazzipeo korraldustoimkond võib rahu- le jääda – müüdi 5000 piletit rohkem kui mullu. Festivalikeskuse Ahoy viieteistkü- mnes saalis anti 180 kontserti, mida kuulas üle 67 000 külastaja.

Väärib mainimist, et väiksem väering, millega festivalile pääseb, on 70 eurot mak- sev päevapilet, mis on soovitatav muretseda eelmüügist. Näiteks seekord oli laupäev ter- venisti välja müüdnud. Kallimate artistide kontsertidele tuli päevapileti kõrvale lunas- tada lisapilet.

Tänavu kolmekümne teist korda toimu- nud “North Sea Jazz” on üle maailma tun- tud just erinevate muusikastiilide rohkuse poolest. Kavast leiab nii traditsioonilist New Orleansi jazzi, swingi, *bop*'i, *free jazz*'i, *fusion*'it, avangard- ja elektroonilist jazzi, nagu ka bluusi, gospelit, *funk*'i, souli, hip- hoppi ja maailmamuusikat. Aastatega on üritus üha rohkem prestiiži kogunud ning juhtiv jazziajakiri JazzTimes on seda kordu- valt tituleerinud Euroopa parimaks festiva- liks.

Haagis 1976. aastal alustanud festival kolis sünnilinnast ära alles aasta tagasi, põh- juseks kontserdipaiga Hollandi Kongressi- keskuse euromoodsas stiilis “renoveerimi- ne”. Selle kõlava nimetusega määrati suu- rem osa hoonest lihtsalt lammutamisele, et teha ruumi Europoli uuele asupaigale. Festi- vali veterankülastajad Belgiast ja Hollandist

Nils Petter Molvær “North Sea Jazzil.”

FOTO URMO KOHV

meenutavad toda maja tänaseni teatud har- dusega. Põhjamere jazzi uueks kodukohaks sai Rotterdam, mille ajalooline vanalinn jän- kide barbaarses vabastusoperatsioonis 1944. aastal tervenisti minema pühit. See- eest on Rotterdami äärelinnas asuv õhuli- selt lainetav moodne konverentsi- ja kont- serdisaalide kompleks Ahoy, mis projektee- ritud Euroopa nüüdisarhitektuuri tippset esindavate hollandi arhitektide poolt, oma- ette vaatamisväärsus.

Keskuse saalid on nimetatud suuruse järjekorras maailma kuulsamate jõgede jär- gi. See tähendab, et muusikat võib nautida nii Amazonase, Mississippipi, Yukoni ja Hud- soni kui ka Jenisei, Volga ning Maasi saa- lis. Katusel astuvad üles DJ-d, sisehoovis ja sissepääsu ees saab näha väiksema tähtsu- sega esinejaid. Peasaalides toimuvat saab jälgida ka kohvikutes või restoranides asu-

vatelt videoekraanidelt. Et kolme päeva jooksul üles astunud artistidest, kelle seas leidis hulgaliselt ka jazzi- ja muusikakau- geid meelelahutajaid, olnuks võimatu ter- viklikku ülevaadet saada, sai väheste eran- ditega vaadatud peamiselt sinna, kus töotas toimuda midagi värsket või üllatavat.

Murray saalis esinenud Mathias Eick Quartet Norrast peegeldas tõetruult põhja- maade jazzitänapäeva, kus standardeid rii- vavad ujedavõitu vabaimprovisatsioonid vahelduvad pikkade kargete ja aeg-ajalt pin- gestatud meditatsioonidega. Peale trompe- tist ansambli liidri pakkus piisavalt kuu- lamishuvi ECMi plaatidelt tuntud klahvpil- limängija Jon Balke.

ECMi artistidele oli pühendatud oma- ette saal nimega Madeira. Viimase vahest huvitavaimaks esinejaks oli Christian Wal- lumrød Ensemble, kelle loomingus vahel-

dub free jazz norra folkloori ja hiliskeskaja muusikaga. Sellest annab tunnistust juba pillide valik – lisaks kohustuslikele jazzinstrumentidele ka spinett ja fiidel ning mitmekesine komplekt löökriistu. Tublisti koloriiti andsid juurde ka suurepärased kaasmuusikud. Viimaste seast torкас silma Supersilentist tuntud trompetist Arve Henriksen, kelle värvikad soolod lisasid ansambli liidri tuimavõitu klaveriimprovisatsioonidele meeldivat mahlakust.

Samas tunnikese võrra hiljem esinenud trompetist Tomasz Stanko kvartett andis oodatult mustvalge kontserdi, kus mõjule pääsesid üksnes muusikute tehnilised oskused.

Tehniliselt oli hea ka Niiluse-nimelises peasaalis esinenud grupp Steps Ahead, mille keskseks kujuks saksofonist Bill Evans. Kohati tulist *fusion*'it teha üritanud koosseis ei suutnud aga kaua vastu panna ahvatlusele publikut pehmemate pop-trikkidega sulatada, mis muutis kontserdi lõpptulemuse ebahuvitavaks ja läägeks.

Tõeline veteranstaar, kes näitas, et kõrge iga ei tähenda muusikalist allahindlust, oli legendaarne klahvipillivõlvur Joe Zawinul. Kui laval kümme hoidev ja kangevõitu jalgadel luukav vanameister oma süntesaatorite taha istus, ilmnes, et sõrmed ja randmed on tal sama painduvad ja tundlikud kui noores eas. Peamiselt Brasiilia ja Maroko muusikutest koosnev arvukas sündikaadiseltskond valas maailmamuusika rütmide jazziga segamisel ennastalgavalt higi, kuid just Zawinuli näpp, mis õigel ajal õiget klahvi tabas, pani helimikstuuri ainuõigel temperatuuril kobrutama. Pakkumata küll midagi uut, ajas Joe Zawinul Syndicate vana asja hästi ja lõõmava kirega. Korra mängiti ka Amazonase indiaanlaste vibukujulist löökpilli *berimbau*'d ning aeg-ajalt asus trummide ja löökriistade taha korraga neli muusikut. Kui midagi laita, siis üksnes seda kümnet minutit, mil vääramatult laval toimuv suunanud Zawinul korra puhkama läks ja omapäi jäänud brasiillased selle aja sentimentaalsete ballaadide ja lahjade žonglööritrikkidega täitsid.

Silmanähtavat sünergiat ilmutasid kaks ühisprojekti, mille koosseisud eraldi võetuna vaevalt et millegagi üllatanuksid. Neist esimene, kus jazzkitarrist John Scofield ühi-

nes jazz-rocki mängiva kolmikuga Medeski, Martin & Wood, kujunes ka reedese päeva üheks kõrgpunktiks. Kuigi virtuoosne, on mõlema esineja muusika enamasti fantaasiavaene ja kuiv, seda eriti stuudiosalvestustel. Nüüd, mil trioga klahvipillid-bass-trummid liitus ka elektrikitarr oma ala vaieldamatu meistri käes, oli tulemus üllatavalt sisukas. John Medeski improvisatsioonid elektriklaveril, hõmmondorelil ja isegi mellotronil meenusid kohati seitsmekümnendate progelegendide parimaid päevi. Suure hulga pedaalide abil varieeritav kitarr Scofieldi kätes kergitas ja langetas tempot, tihendas partnerite poolt upitunud heliseinu ning sooritas teravaid välja- ja sisseasteid. Tipphekkel usinasti pedaal tal- lates ja mängukirest suitsevast kitarrist viimast välja väänates, küttis laval tublisti nooremaks muutunud muusik publiku kenasti üles ega põlanud väiksemat sorti helilisi vallatusi. Kõlapilt oli värvikam kui tavaliselt, muusikaline tekst tänuväärselt tihe.

Head esinemist varjutas paraku üksnes festivali korraldajate möödälask. Kongo saal, milles tandem esinemine toimus, asus Ahoy sisehoovi telgis ja liigitus väiksemate hulka. Seetõttu oli ruum kogu kontserdi vältel tihedast rahvahulgast rebenemas, samas kui kaks korda suuremal Maasi laval käristas mustanahaline seltskond The Roots räpiga putitatud öudseid soulstandardeid peaaegu pooltühjale saalile.

Karisma ja loomejõu mõlemapoolse ühtesulatamisega jõudsid ehk veelgi parema tulemuseni kaks kunagist eksperimentaatorit, keda on aastatega kummitama hakanud üha suurem ideedenappus. Trompetist Nils Petter Molværi ja bassist Bill Laswelli energiamahlad sobisid kokku nagu värskendava kokteili kaks hädavajalikku komponenti. Põhjamaiselt pingestatud ja ameerikalikult lärmakas suutsid suhestuda selliselt, et leige sai peaaegu kuumaks ja jahe kirkaks.

Karget ja mediteerivat, kohati küll üleliia elektroonikaga koormatud trompetit täiendasid trummeldavad bassiliinid, aluspõhja punusid kaks löökriistamängijat ja imepeenikese, kuid tiheda kõlavõrgu õmbles kõige kohale kitarrist Eivind Aarset.

Laswellile omane ülimaldal ja vetruv bassimäng hüpitask ja lennutas kõrgustesse pürgivat trompetit ning kindlustas lugude

lõpus pehme maandumise. Varemgi põgusalt koostööd teinud Molværi ja Laswelli mängu jälgides tundus just viimane, murumütsi ja väärika halli kikkhabemega Materiali-mees selle hoovana, mis laval toimuvale vajaliku energia andis. Lühikesed ja muundatud, kuid emotsionaalselt pikad trompetisoolod vaheldusid elektrist särisevate madallennukate *dub*- ja *fusion*-paladega, mille traagelkohtadest aimus Molværi esimestele plaatidele omast katarsist.

Tipphekkeks kujunes ka Mari Boine esinemine Darlingi saalis, kuhu festivali jooksul olid koondatud vokaaljazzi artistid. Saami lauljataril loominguiline ampluaa ja võimed ulatuvad siiski tunduvalt kaugemale steriilselt virtuoosusest, mida vokaaljazz enamasti kujutab. Ehkki Boinelegi on lähiminevik kaasa toonud märgatava mõõna- perioodi – tema eelviimane heliplaat oli napp õnnestumine, viimane aga suuremahuline läbikukkumine –, suutis ta kontserdil edukalt elustada aastatetagust sära.

Kartus, et viimasel heliplaadil mänginud üleliia arvukas ja kirju maailmamuusikute seltskond on ka kontserdil kaasas, osutus õnneks alusetuks. Laval oli lauljatar oma vana tuntud sekstetiga, kes lõõnud kaasa parimatel plaatidel. Ettekandelegi tulid peamiselt esimese nelja albumi lood, nende seas loitsiv “Gula Gula” ning ühtaegu võimas ja harras “Vuolge Mu Mielde Bassivarrai”. Saami folkloor kohtus eksperimentaaljazzi ja rocki elementidega, millele lisati polaarjoonetaguse üleva looduse pateetika ja väike annus muulmamuusikat maitsekas seades. Mari Boine vaheldumisi õrn ja sugestiivne ning kõrgpunktides šamanistlikult nägemuslik esinemine lõi taas erakordse õhkkonna ja valmistas elamuse, mis tuttav neile, kel õnnestus lauljataril kümme aastat tagasi Tallinna “Jazzkaarel” kuulda.

Mõjuvaid muljeid Savonlinna ooperifestivalilt

IRENE KABONEN
EMTA õppejõud

Jaakko Ryhänen (paremal) Verdi "Macbethis" Banquo osas.

FOTO INTERNETIST

Sel suvel tähistas maailmakuulus Savonlinna ooperifestival oma 40. juubeliaastat. Elamused juubelifestivalilt olid võimsad, neist suurim Verdi "Macbeth". Ooperi ajastu ja tegevustik sobis ideaalselt Olavinlinna 600-aastaste tumedate müüride vahele.

Solistid olid tiptasemel – Soome paremik: Juha Uusitalo Macbethina, Cynthia Makris leedi Macbethi osas, Jaakko Ryhänen Banquona, Raimo Sirkiä (festivali kunstiline juht) Macduffina, Lassi

Virtanen Malcolmina. Ka lauljate lavaline tegevus oli veenev, igati mõtestatud ja põhjendatud.

Täiesti eriline nähtus oma vokaalsete võimete poolest on Juha Uusitalo. Ta on hääleliigilt haruldaselt tugev, harva esinev kangelasbariton. Maailma ooperiteatrid võitlevad võimaluse eest saada selline teemant oma etendustesse.

Banquo rollis esines meie Muusika- ja Teatriakadeemia lauluosakonna juhataja Jaakko Ryhänen. Soomes seostataksegi Banquo rolli eelkõige Ryhäneniga. Tema lavaline meisterlikkus ja nooruslikult kõlav soe ja võimas häälm valmistab kuulajale suure naudingu. Järgmise aasta suvel laulab Jaakko Ryhänen Savonlinna festivalil Wagneri "Lendavas Hollandlases" üht oma enim esitatud rolli, Dalandit ning Verdi "Rigolettos" Krahv Monteronet. Uusitalo ja Ryhäneni dramaatilisel ja võimsalt esitatud tegelaskujud Macbeth ning Banquo kutsusid publiku seas esile tormilise aplausi.

Kreeka-Ameerika päritolu lauljanna Cynthia Makris (Raimo Sirkiä abikaasa) on samuti rahvusvahelise klassiga laulja. Teatav brutaalsus tema hääles sobis ideaalselt võimuka leedi Macbethi karakteriga. Meeldivalt üllatas Raimo Sirkiä, kes oli saavutanud hääles oma endise kvaliteedi.

Ka Savonlinna ooperikoor, mida aastaid juhivad Kyösti Haatanen, esines väga kõrgel tasemel. Tänavu laulis kooris 19 eestlast; eesti lauljad on Savonlinnas läbi aastate hinnas ja nõutud.

Macbethi lavale tooja Ralf Långbacka on lavastaja, kes oskab lugu pidada teose ajastust ja sellele omastest traditsioonidest ning ei tõtta seda liialt moderniseerima. Ooperi lõplik õnnestumine sõltus kindlasti ka legendaarse Leif Segerstami dirigeerimisest, kes suure žestiga võttis suurteose kokku, tuues sellest välja kogu traagika.

Mitte vähem elamuslik polnud ka Donizetti "Lucia di Lammermoor" (lavastaja Marianne Mörck, dirigent Alberto Hold-Garrido). Taas verine draama, mille tegevustik areneb sedapuhku 17. sajandi Šotimaal. Lucia partii on dramaatilise koloratuursoprani pärl, maailma ooperiliteratuuri raskeim. Lucia osatäitja: Ameerikas õpinud kena kuubalanna Eglise Gutierrez rabas kõiki oma enneolematu koloratuurse virtuoossusega, vokaaltehnilise üleolekuga ja lavalise vabadusega. Tä valdab laia dünaamikavarjundite skaalat *pianissimo*’st *forte*’ni, tal on täiuslik fileerimisoskus, samas oli ta häälm pehme, täielik vastand Makrise jõulisele sopranile. Imekaunis oli Lucia lauldud kadents duetis flöödisoologa. Edgardo osas astus üles tenor Jeong Won Lee, kes oma täishäälega oli vääriline partner täiuslikule Luciale. Teistes osades paistsid silma Hannu Niemelä, Petrus Schroderus, Jyrki Korhonen, Tuija Knihtilä ja Petri Bäckström.

Festivali oluliseks sündmuseks oli kahtlemata soome uue ooperi, Olli Kortekangase "Isän tyttö" esiettekanne, lavastajad Michael Baran ja Anna Kelo ning dirigent Markus Lehtinen. Ooperi teema hõlmas üldinimlikke ja filosoofilisi probleeme ning tegevus haaras Soome lähiajalugu viimase viiekümne aasta ulatuses. Peaosa laulis ooperis kuulus soome metsosopran Monica Groop, kes pälvis ka tänavuse Soome Aasta Muusiku tiitli.

Kõik kolm ooperit puudutasid sügavalt hinge. Ja vastutasuks selle eest oli publiku meeleu ja ülitormiline reaktsioon. Oleks tore, kui ka Eesti ooperisõbrad saaksid rohkem niisugusel tiptasemel esitatud ooperit nautida.

Konkreetne muusika – ühe heli lugu

JEAN-BAPTISTE FAVORY

helilooja, elektronmuusik

Enne konkreetse muusika (*musique concrète*) täpset määratlemist tuleb kõigepealt hästi tunda selle kujunemist ja ajalugu. Pärast Teist maailmasõda avastasid prantslased ühtaegu nii USAst tulnud modernse heaoluühiskonna röömuld kui ka Hiroshima ja Nagasaki õudused. Seega olekski lihtne väita, et konkreetne muusika, mis on leidnud palju kriitikat just oma seotuse tõttu, sündis infotehnoloogia, elektronide ja aatomipommi ajastul. Sellised väited pole siiski päris tõesed. Kuigi konkreetse muusika sünniajaks peetakse aastat 1948, aimasid mõned loojad selle sündi ette juba palju varem.

Siin võib tsiteerida poeti ja dramaturgi Antonin Artaud'i, kes ühes 1926. aastal kirjutatud tekstis ennustab konkreetse muusika tulekut imekspeandava täpsusega: "Valitakse müra, helid, mis asetatakse tähendusrikkasse vaikusse. Nad saavad omaenda rütmi. Neid hakatakse ehitama: iga hää, iga häälekõmin leiab oma koha, tähtsuse, integreerub tervikusse. Peale selle on neil müradel soovitud ulatus. Selleks kasutatakse plaatidele lindistatud ehsat müra, mille intensiivsust ja hääletugevust reguleeritakse oma äranägemise järgi tänu lavale või teatrisse üles seatud võimenditele ja valjuhäälditele."

Sama moodi teoretiseeris itaallane Luigi Russolo (1885–1947) omal moel (tõele au andes tegi ta seda tõepoolest mitte just eriti teaduslikul moel) nn müradest koosneva muusika üle, kus uued müra tekitavad muusikariistad annavad kontsertidel võimaluse kuulda uusi helisid. Sellised muusikariistad tõesti valmistati ja 1921. aastal toimus Pariisi Champs-Élysées' teatris ka nn müratekitajate kontsert. Kahjuks on meil Russolo partituuridest alles vaid helilised rekonstruktsioonid, aga mitte ühtegi originaallindistust. Müratekitajad haihtusid suitsuna pärast ühe teatri põlengut. Alles on

jäänud vaid tema raamat-manifest "L'art des bruits" ("Müra kunst").

Kinoga on seotud üks Walter Ruttmanni katsetus, kes lavastas 1921. aastal pilditeta helifilmi "Week-end", mis oli lindistatud ja monteeritud optilisele helilindile. See radiofooniline teos koosneb järjestikustest realistlikest stseenidest ning selles kasutatakse nii hõõrd- kui ka löökheliseid, automootorite ja -signaalide heliseid, kirjutusmasina kõla, samuti ka klaverit, religioosseid ja rahvuslike laule, fanfaare ja veel palju muidki heliseid (nüüd on see uuesti välja antud CD-del kaubamärgi Metamkine ja Sub Rosa all).

*

Konkreetse muusika vaieldamatu leiutaja on siiski **Pierre Schaeffer** (1910–1995). Insener, muusik ja teadur Schaeffer rajas 1944. aastal Prantsuse ringhäälingu (Radiodiffusion Française) juurde ühe heliosakonnana nn katsestuudio (*studio d'essai*). Just selles stuudios jõudis Schaeffer neli aastat hiljem, pärast mitmeid katsetusi oma uudishimu ja teadusliku ranguse toel konkreetse muusika leiutamiseni. Nendest katsetustest kirjutab ta huumoorikalt oma 1952. aastal ilmunud raamatus "A la recherche d'une musique concrète" ("Konkreetset muusikat otsides"). Siinkohal üks väga tähendusrikas katkend sellest: "15. märts. Jõudnud tagasi Pariisi, hakkam ma koguma esemeid. Mõlgutan mõtteid müradest koosnevast sümfoniast – juba on loodud ju psalmide sümfoniad. Lähen Prantsuse ringhäälingu heliefektide osakonda. Leian seal klõbistid, kookospähklid, autosignaalid, jalg-rattapasunad. Kujutan ette pasunate seeriat. On ka gongid, pardiviled. On meeldiv, et üks ametkond tegeleb pardiviledega ja seadustab nende laenutamise nagu kord ja kohus – registreeritud saatekirjaga."

Enne 1950. aastat ei olnud magnetlinti, helid olid lindistatud otse heliplaadile, mõ-

ned plaadid olid vahel ka defektsed. Just nii viisi – kriimustatud plaadi abil, mis kordas lakkamatult sama katkendit – märkaski Schaeffer, et helil, kui seda kuulata väljapool muusikakeskkonda, on veel avastamata sisemist ruumi, mis on nagu omaette elu. Schaeffer järeldas, et iga fragmenti on võimalik eraldi kuulata, teadmata tingimata selle päritolu ning neile fragmentidele on võimalik leida koguni muusikalist kasutust. Sõna "konkreetne" tähendas tema jaoks seda, et heli võetakse arvesse koos kõigi omadustega, mitte ainult kõrguse ja kestuse järgi. Sellise "konkreetsuse" kuulamise tulemusena leiutas ta mõiste "kõlaobjekt" (*objet sonore*), mille puhul ei ole tähtis mõistatada heli päritolu, vaid väärtustada selle sisemist rikkust ja erilist iseloomu.

Termin "konkreetne muusika" võib iseenesest seletada selle väga erilise valmimise viisiga. Tõepoolest, traditsiooniline muusika läbib teekonna abstraktsest konkreetsest: kõigepealt luuakse see vaimus, seejärel kirjutatakse partituuriks ja lõpuks kantakse instrumentalistide poolt ette. Konkreetne muusika aga sisaldab endas toormaterjali – heliseid, mis on leitud meid ümbritsevast helimaailmast või stuudiost – ja viib nendega läbi erinevaid manipulatsioone, kuni vormub lõpptulemus, mis kõlab kontserdil. Erinevus ei seisne mitte niivõrd helitöö loomise meetodis, kuivõrd pigem faktis, et konkreetse muusika helilooja seisab oma helitööga silmitsi selle loomise igal hetkel, igas loomeetapis. Seega on võimalus ka kontrollida heli iga aspekti teose igas valmimisjärgus. Siinkohal Schaefferi enda 1949. aastal antud definitsioon: "Me nime-tasime oma muusika "konkreetses", sest seda luuakse, võttes aluseks olemasolevaid elemente, mida laenatakse mis tahes heliliselt materjalilt, on see siis müra või tavapä-rane muusika. Järgnevalt neid heliseid liites ja kombineerides valmibki teose konstrukt-

Käesolev artikkel on välja antud Prantsuse Kultuurikeskuse kaasabil.

Konkreetses muusikas helilooja seisab oma helitööga silmitsi selle loomise igal hetkel, igas loomeetapis.

sioon, mille kohta tavapärase muusikaline hinnang osutub võimatuks. Selle põhjus on helilooja soov vältida traditsioonilise muusika etteantud vahendeid, n-ö päästerõngaid.”

*

Kardinaalseim erinevus traditsioonilisest muusikast on see, et esimest korda on heliloojal võimalus kohe kuulata oma otsingute tulemust. Solfedžo ei ole enam vajalik ja ei sobikski määratlema mikrofoni püütud kõlavärve. Helilooja tegevus stuudioaparatuuriga väljendub samal hetkel kuuldas tulemus, mis püütakse otse lindile.

Teine erinevus puudutab klassikalist kontserdirituuaali: nüüd koguneb publik, et kuulata lindistust ja instrumentaliste asendavad lavale asetatud kõlarid, mida vahel valgustavad värvilised projektorid.

Kolmas erinevus on klassikaliste muusikariistade kõrvalejätmine (vähemalt ei mängita neid tavapärasel moel). Tõepoolest, kui kuuleme Pierre Henry 1948. aasta palas “Bidule en mi” (“Vidin mi-s”) klaverit, on see nn ettevalmistatud klaver, muudetud instrument, mille keelte külge on ühendatud vedrud, metallist terad ja muud jupid, mis muudavad klaveri kõlavärvi rohkemal või vähemal määral.

Rohkem teadmisi saame Pierre Schaefferi 1966. aastal esmakordselt ilmunud ja hiljem mitu korda uuesti välja antud teosest “Traité des objets musicaux” (“Muusikaliste objektide traktaat”), milles leiduvad kõik tema konkreetse muusika alased uurimistulemused ning tema üldine vaade helimaailmale.

Kuigi Schaeffer oli tõeline melomaan, läks tal peatselt vaja kaastöötajat. Ta kohtus helilooja ja löökpillimängija **Pierre Henryga** (sündinud 1927). Nende koostöö hakkas kohe sujuma. Henry, Olivier Messiani endine õpilane, lisas insenerist Schaefferi konkreetsele muusikale hingelisust ja samas tagas selle muusika tõsiseltvõetavuse. Näiteks võib siin tuua teose “Symphonie

pour un homme seul” (“Sümfoonia ühele inimesele”, 1949), mis on loodud vaid ühe inimese genereeritud helidest (karjed, sosinad, kõhukorinad jms).

*

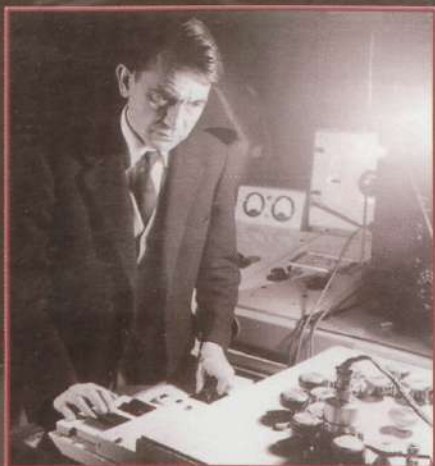
Siiski ei piirdunud Pierre Schaeffer muusikaalase innovatsiooniga, koos **Jacques Poulliniga** leiutas ta vahendeid, et oma helilisi ideid ellu viia. 1948. aastal lindistasid nad veel väga väikese ribalaiusega lindile (umbes sama kvaliteediga, mis telefonil). Muudatuste tegemise võimalused olid piiratud, välja arvatud helitugevuse ja -kiiruse varieerimine ning helisageduse filtreerimine. Erinevate helielementide monteerimine oli väga ligikaudne ja hiljem polnud võimalik teha ühtegi monteermist, kogu helilõik pidi olema otsehelis miksitud. Ei tohi unustada ka asjaolu, et mida rohkem kordi seda heliplaati kuulati, seda enam selle kvaliteet langes! Kõik need probleemid olid ületamatuks raskuseks paljudele selle ajastu heliloojatele, kes olid samaaegselt nii vaimustunud kui ka hirmunud stuudio ja selle kapriisete masinate ees.

Schaefferi ja Poullini leiutatud muusikariistadest oli kõige uuendusmeelsem kindlasti nn fonogeen (*phonogène*), mida tänapäeval tuntakse kui sümpleri eelkäijat. Pesumasinasuuruse muusikariista ehitis lõppes 1951. aastal. Fonogeen võimaldas üheoktavilise klaviatuuri abil muuta korduva magnetlindi silmuse (*loop*) helikõrgust vastavalt tempereeritud häälestussüsteemile.

1948. aastal kirjeldas Schaeffer oma päevikus esimest korda unistust universaalsest muusikariistast, mis kontrolliks helide maailma: “22. aprill. Esimese röömu möödudes hakkas edasi unistama. Olen juba oma olemasolevate plaadimängijategagi hädas, kus ma kasutan kõigest üht heli igalt plaadimängijalt. Kuid Hollywoodi stiilis ulmfilmi sarnaselt kujutan vaimusilmas ette end ümbritsetuna kaheteistkümnest tosinast plaadimängijast, millest igaüks mängib vaid üht heli. Nagu matemaatikud ütlesid, oleks see lõpuks kõige universaalsem muusikariist. Kas see on jälle üks uus tupik või on see lahendus, mille tähtsust vaid aiman?” Pierre Schaeffer tajub oma unistuse tähtsust, aga siiski ei järgne fonogeenile tükk aega midagi samalaadset. Tuleb oodata umbes viisteist aastat, et näha mellotroni, fonogeeniga sarnast instrumenti, mida kasutasid põhili-

François Bayle, Pierre Schaeffer ja Bernard Parmegiani GRMI studios.

Konkreetsse muusika tõeline leiutaja Pierre Schaeffer 1948. aastal.

GRMi kasvandik Luc Ferrari.

selt rikkad popmuusikabändid.

*

1958. aastal muutub Schaefferi 1951. aastal asutatud Konkreetse Muusika Ühendus Muusikauuringute Ühenduseks (Groupe de Recherches Musicales ehk GRM, mis tegutseb tänaseni) ja võtab oma ridadesse vastu heliloojate uue põlvkonna. Eraldi ta suks neist mainida Luc Ferrarit, Bernard Parmegianid, François-Bernard Mâche'i ja François Bayle'i. Olles rühmituses eelkõige Pierre Schaefferi õpilaste ja jüngritena, jäid mitmed neist tema juurde vaid mõneks aastaks, kuna õpetaja patriarhaalne võimukus oli väga häiriv. Schaeffer peaaegu põlgas ära **Luc Ferrari**, kuuldes teost pealkirjaga "Hétérozygote", kus Ferrari ei olnud lindistanud mitte ainult tohutut hulka koomilisi ja äratuntavaid helisid, vaid lindistusel kõlas ka Ferrari enda hääl tegemas hambutuid kommentaare. Ferrari rajas hiljem stuudio "La muse en circuit", kus ta õpetas põhiliselt raadiotele suunatud stiili Hörspiel, mis oli konkreetse muusika alaliik, kus sõnad, helid, anekdoodid ja muusikapalad põimuvad ilma mingi hierarhia ja liigituseta (nt teoses "Far-west news").

François-Bernard Mâche, kes jäi GRMi liikmeks mõneks aastaks, ei viljelnud enam ühtki konkreetse muusika žanrit, aga sai sellest õppetunni oma orkestri-muusika loomiseks. On väga näitlik, kuidas konkreetne muusika aitas heli füüsilise ja tehnilise tundmaõppimisega noort heliloojat rikastada. Terve oma karjääri jooksul tundis Mâche suurt huvi toorete heliliste nähtuste vastu. Ta kasutab linti nn heliliste dokumentide kandjana. Helilisteks dokumentideks ei ole mitte stuudios manipuleeritud, vaid hoolikalt traditsiooniliste muusikariistadega kommenteeritud, imiteeritud, vastandatud inimeste, looduse ja loomade tekitatud helid (nt teoses "Korwar", 1972).

Bernard Parmegiani on samuti tänapäevani jäänud GRMi koosseisu. Tema muusikat – sensuaalset, vahel rütmilist – on kasutatud mitmetes filmides ja teatritendustes, samuti televisioonis. Parmegiani oli tõenäoliselt esimene konkreetse muusika helilooja, kes lõi nn rakendusmuusikat. Tema loodud on ka arpedžodes mängitud Roissy Charles de Gaulle'i lennujaama tunnusmuusika. Tema 1963. aastal loodud heliteos "Violistries" illustreerib väga

hästi ühte konkreetse muusika suurtest omapäradest: võimalus mõnest viiulinoodist luua varieeruvaid ja suurejoonelisi helimasse. (Natuke nagu fonogeeni puhul, st konkreetse muusika helilooja tüüpiline unistus on minna heli sisse ja kontrollida iga selle aatomit.) Paljud nüüdisteosed (kusujuures ilma suurema muusikalise väärtuseta) on sel viisil loodud, ehkki viis ise on muutunud juba liigagi traditsiooniliseks.

François Bayle oli üks GRMi eestvedajatest ja kõige produktiivsematest heliloojatest ning aastaid ka selle direktor. Ta töötas välja väga peene ja õrna muusikastiili ning kasutas oma heliloomingus sünteetilisi helisid: "L'expérience acoustique" ("Akustikakogemus", 1970–1972). Bayle vahetas GRMIs ka välja termini "konkreetsne muusika" ning pakkus selle asemele "akusmaatiline muusika", mille ta leidis paremini sobivat. Meeldetuletuseks: termin "akusmaatiline" kirjeldab olukorda, kus kuulaja ei ole võimeline nägema kuulatavate helide päritolu. Bayle refereerib siin Pythagorast, kes õpetas telgi tagant, et tema nägemine ei häiriks õpilasi vastu võtmast ja mõistmast tema sõnu. Siinkohal mainin ka teisi pakutud termineid: "organiseeritud helid" (Edgar Varèse), "kinnistatud helid" (Michel Chion), "elektroakustiline muusika" (Pierre Henry) jne. Et niigi segaduses publiku jaoks veelgi jälgi segada!

Tänapäeval ei nimeta peaaegu ükski helilooja oma muusikat konkreetseks, kuid paljudest kasutusel olevatest asendustermiinitest pole ükski kinnistunud. Kui Prantsusmaal räägitakse pigem akusmaatilistest muusikast, siis ülejäanud maailmas, kus kuulatakse ja hinnatakse eksperimentaalset muusikat, on rohkem käibel konkreetse muusika termin.

Tänapäeval jätkab GRM Prantsusmaal oma tööd, produtseerides ja tutvustades teatud heliloojate muusikat. Samas, olles liigselt vaimustuses "ilusatest helidest" ja "sonaadivormist", pole see institutsioon enam tulevikumuusika sulatusanum – see roll on nüüdseks antud väsimatule heliloojale Denis Dufourile, kes organiseerib igal aastal ikka sama entusiasmiga festivali "Futura". Olgu siin mainitud ka Bourges' festivali ja konkursi ning Arc & Senansi festivali "Elektrophonie".

(järgneb)

Tõlkinud **Madleen Simson**

Armastatud dirigendi juubeliks

VIRVE NORMET
muusikaajakirjanik

“Ene Kaasik (Üleoja) oli selge- ja särasilmne eestimeelne neiu, keda kohtasin õpilaste seas, kui Moskvas studeerimise järel Tallinna Muusikakooli õpetajaks tulin. Selle meelsuse on ta säilitanud tänaseni. Ta oli ja on vastuvõtlik uutele mõtetele ja suundumustele ning on sellisena olnud ka heaks amortisaatoriks konkureerivate meesgeeniuste vahel, keda ikka ette tuleb.”

Veljo Tormis

26. augustiks, dirigendi ja pedagoogi juubelisünnipäevaks, sai valmis raamat “Saatus valib meie Muusika. Ene Üleoja”.

Saatus pakub vahel olukordi, mille üle oled hiljem sügavalt tänulik ja õnnelik. Nii juhtus minu kui raamatu autoriga. Neli-viis kuud tööd materjali kogudes ja töödeldes tundub praegu uskumatult lühike aeg ühe raamatu valmimiseks. Need olid toredad kuud täis ootamatuid ja südamlikke meilikirju Nooruse koori vilistlastelt, mõtlik-tarku ütlemissi tõsiselt meestelt ja rohkesti kohvi, võileibu, kooke ja kirsse (vahel ka viskit!) Ene mõnuses kodus.

Oleks ülekohtune, kui ma ei ütleks välja tänumõtteid töö tellijale, Eesti Segakooride Liidule, kelle rahulik ja samal ajal intensiivne tegevus korraldas parimal tasemel nii raamatuga seonduva kui ka Ene Üleoja kogu juubelipidustuse, mis tipnes täpselt õigel päeval Mustpeade Majas kontserdi ja lustilise minilaulupeoga. Nii laulurikka sünnipäevapeo on tõesti ära teeninud vaid rohket rahvusvahelist kulda võitnud koorijuht ja kümneid-kümneid noori muusikaõpetamise radadele suunanud pedagoog, praegu emeritprofessor!

Kellele saatus on heldelt andeid jaganud, neid ta ka kohustab. Õpetajatöö on Ene Üleoja jaoks olnud missioon. Kõrgeid eetilisi tõekspidamisi ning ametialaseid kutseomadusi on ta muusikakõrgkoolis sisendanud ja õpetanud tulevastele dirigenti-

Ene Üleoja oma lauljatega.

FOTO VAHUR LÖHMUS

dele ja muusikaõpetajatele. Eestimaa on täis tema õpilastest õpetajaid. Nendeta ei oleks meie laulupidusid olemaski...

Omaette peatükid tema elus (ja raamatus) on tööperioodid segakooriga Noorus, Kaarli koguduse kontsertkooriga, dirigendiks olemise röömud ning superröömud. Just selliselt – kui armastust ja elamise viisi – käsitleb ta oma paljutahulist elu ja tööd.

Kaarli koguduse kontsertkoor, mida Ene Üleoja aastatel 1991–1998 juhatas, oli edukas. Rooma konkursil 1998. aastal võideti kuldmedal ja Ene Üleoja pälvis ka parima dirigendi preemia.

Juubelipidu meenutades – Ene käe all mitukümmend aastat (1976–1991) õppinud ja laulnud mitmekordselt *grand prix*'dega pärjatud Nooruse koori vilistlased olid imeteldaval tasemel ja kõva lauluindu täis

ka praegu. Laulud endiselt peas, jätkus neid õhtu iga etteaste kaunistamiseks, siustamiseks ja lustiliseks pilamisekski, repertuaar on neil ju lai, nagu maailmgi, mida nad oma nooruse ja Nooruse päevil üheskoos kunagi vallutanud. Nende usk oma dirigendisse ja armastus tema vastu oli tollal piiritu. See pole tänini kuhugi kadunud. Ülivõrdes meenutused koori hülgeajast, dirigendi kasvatavast ja eeskuju andvast mõjust iga poisi ja tüdruku jaoks ning sekka ka humoorikad sententsid juhtumustest jõudsid osaliselt ka raamatusse. Ene oli oma koori jaoks Meister!

Juubelikontserdil ja vastuvõtul ulatus aga tema austajate ja sõprade ring sadadesse. Palju õnne ja muusikaröömu ka Muusika lugejate-kirjutajate poolt!

Ülle Salumäe: "Hermann Hesse "Klaaspärlimängus" soovivad õppurid Meistri juhendamisel saada selgeks pärlimängu. Laulmine Nooruses Ene Üleoja käe all oli kasvamine Meistri läheduses, tema käitumise, tunnete ja arusaamade maailmas. Ene pilk, žestid, maksimalism räägivad mingist uskumatust sisemisest jõust.

Kooriproovgi oli sisenemine igaveste väärtuste maailma."

Ants Üleoja: "Ene omapära on suur muusikaline energia, mis temast hoovab. Kui ta äsja selle aasta juunis Soomes Pori laulupeol temale määratud lugusid juhatas, siis pidime tunnistama, et see energia pole kuhugi kadunud! Oskus rakendada energiat õigel kohal ongi ju koorijuhatajate suur kunst."

Elo Üleoja-Forsel: "Ema on olnud sotsiaalselt väga aktiivne: küll on ta mingites kooriühingu muusikanõukogudes, toimkondades ja komisjonides, õppekavade töörühmades, Kaljuste fondis, paljudest kooridest-seminaridest-workshop'idest ja muust sellisest rääkimata, küll akadeemia, küll kiriku liinis. Tal on nii palju erinevate inimestega suhtlemist, et mõnikord ma mõtlen murega: on tal ikka tegelikult inimest, kellega ta saab oma südameasjadest rääkida..."

Raul Talmar: "Oli 1988. aasta. Söitsime rongiga Oulusse, kuhu meie Noorus oli kohalikule laulupeole kutsutud. Selgus aga, et see on puha kommunistide pidu. Punalippude lehvides tulid koorid läbi Oulu tänavate ja ma nägin, kuidas Enes kerkis ja kees nagu mingi vahkviha, mida ta tagasi hoidis. Me tõusime lavale, tõstisime oma sinimustvalged lipud kõrgele, laulsime "Eesti lippu" ja läksime sirge seljaga minema! See oli niisugune hetk, kus me järsku saime aru, et asi pole meie jaoks õige. Ja ei mingeid mõõndusi!"

Monika Pullerits: "Ma arvan, et ta ei armasta silmakirjalikkust. Tühje sõnu, sõnade ja tegude lahknevust, loosungeid ja paatost ei salli ta silmaotsaski! Sisu on tema jaoks alati tähtsam kui vorm.

Mõnikord mõtlen, et kui ta oleks elanud teisel ajal või kui ta näiteks oleks olnud mees, oleks ta kindlasti legendaarne koorijuht ja pedagoog, kellest hakatakse tulevikus rohkemgi rääkima kui praegu.

Ta on vägev. Väga vägev naine!"

Eve Pajuste: "Iga koor on oma dirigendi nägu. Ene oli maksimalist. Tõeline koorimuusika Steven Spielberg! Iga laulja võis oma partiid laulda une pealt, ka kümme aastat hiljem!"

Kooriproovidest on jäänud meelde paar lauset, kui me vaatamata pingutustele ei saavutanud Ene loodetud tulemust:

·Te olete nagu siloaugu hobused, kes on harjunud käima ringiratast ainult ühte rada.

·Ma ei ole Herbert von Karajan, et suudaksin teile kõike näidata. Ma olen ainult Üleoja ja sellestki see nõrgem pool!"

Kalle Immato: "Üks meie bassirühma laulja oli/on oma iseloomult kohutav vaidleja. Pärast üht järjekordset (mõttetut) vaidlussessiooni, mis hakkas juba proovi segama, lausus Ene vaidluse lõpetamiseks: "Targem annab järele...", ja pärast lühikest mõttepausi: "Mina järele ei anna!"

"Oli aasta 1982/83, kui Noorus valmistas talvise laululaagris Saunametsas ette Eino Tambergi oratooriumi "Amores". Koori juhatus pakkus välja sisustada õhtupoolik sellega, et iga häälerühm valmistab ette „Amorese“ teemaatikaga haakuva kava. Sopranid häälerühm alustas ilusa luulekavaga. Bassid ja tenorid olid oma kavades aga vastavalt teemale sedavõrd kahemõttelised (kui mitte öelda täiesti ühemõttelised), et järgmise hommiku proovis ei olnud Enel oma suhtumise väljendamiseks midagi muud öelda kui et: "Ei ülikool matsi riku!"

Mari Maasikas-Peets: "Oli 1988. aasta jõuluaeg. Olime selgeks õppinud rea traditsioonilisi jõululaule, mida paljud meist noortest elus varem kuulnudki polnud. Olime just lõpetanud kontserdi Kaarli kirikus. Vaikse orelimuusika saatel voolas rahvas kirikust välja. Äkitselt kõlas üle kiriku üksik naissolisti hää! Vaatasime üllatunult ringi. Nägime, et Ene oli jäänud seisma kooripealse äärde – see pidi toimuma spontaanselt – ja hakanud oreliga üksinda kaasa laulma hümmi "Üks roosike on tõusnud". Tardusime paigale ja tundisime, kuidas külmavärinad üle selja jooksid. Respekt, armastus ja aukartus, mida me Ene vastu nagunii tundisime, oli sel hetkel määratu.

Jõulude aegu "Üht roosikest" kuuldes mõtlen nüüd alati Enele. Ah jaa, ma unustasin öelda, et Enel on imekaunis laulu-hää!"

Katrin Kuldma: "Minu üks eredamaid mälestusi on koorifestival Hollandis Arnhemis. Võis ehk olla suvi 1991. See, mis toimus viisteist minutit enne lavaleminekut, võiks kuuluda täiuslike juhtimisnäidete kuldvarasse.

Muusika oli igal lauljal ammu selge, Ene ei pidanud vajalikuks enam harjutada. Pärast häälte lahtilaulmist tegeles ta hoopis lauljate emotsionaalse häälestamisega – pinged maha, tuju taevasse! Ja seda nii oskuslikult, et koor oli laval just nagu üksainus elus organism. Tundus, et sel korral tegi Ene lihtsalt imet, igaüks ei andnud endast ainult parimat, vaid ületas ennast. Laval olla oli nii hea, et lahkuda oli lausa raske. Need viisteist minutit enne rahvusvahelise *grand prix'* võitnud esinemist oleksid vääri- nud väikest dokfilmi!"

Tõnu Kaljuste: "Ene Üleojal on õpetajana õnnestunud üles leida need olulised sõnad, mis muusikat iseloomustades avavad vajalikud teemad ja tagamaad. Noore muusiku kujunemisel on selge õnn, kui keegi sulle tundmatusse minekul klaari sõnaga teed näitab. Ene Üleoja on seda teinud suure osa oma elust. Suur tänu selle eest. Õnne, tervist ning jaksu uute inimeste ja muusika ühendamisel!"

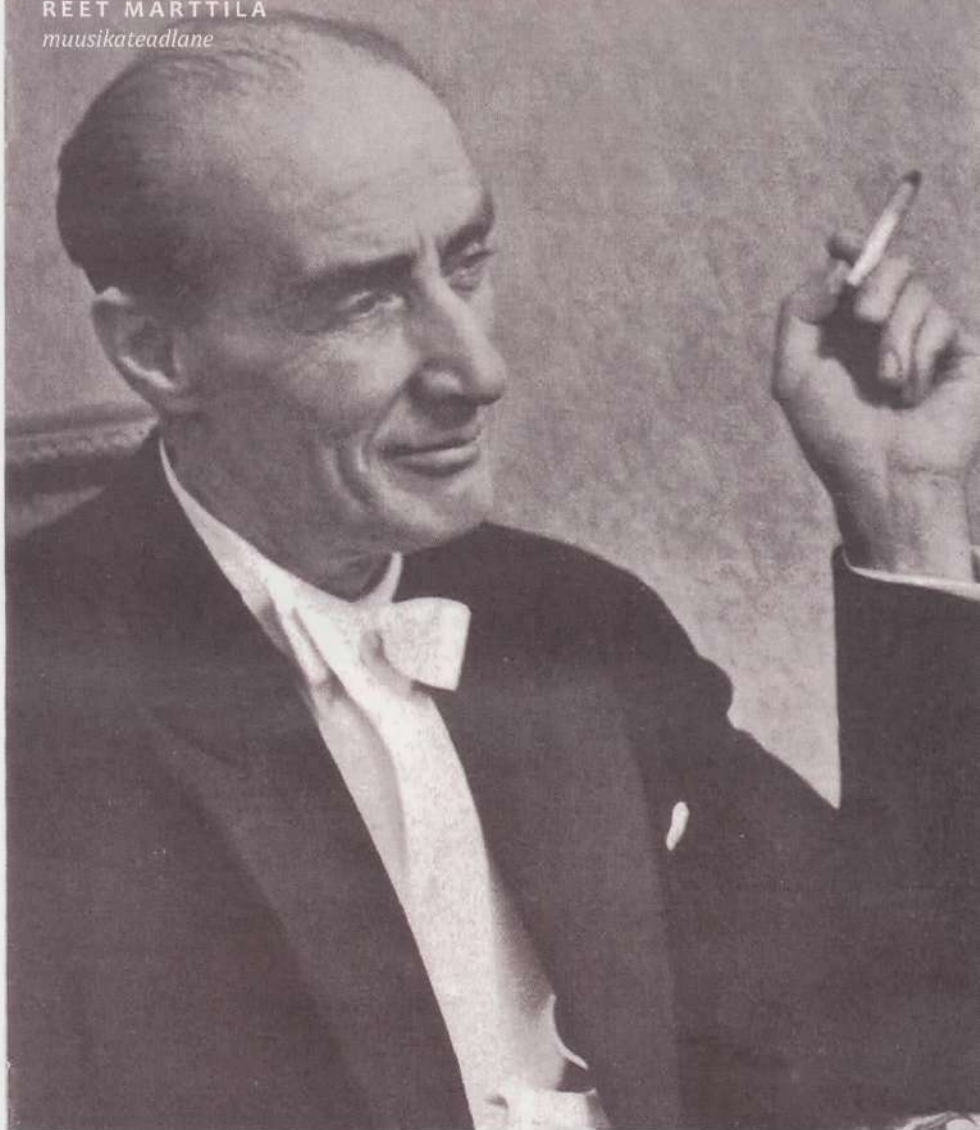
Jevgeni Mravinski (1903–1988) õppis Leningradi konservatooriumis algul kompositsiooni, seejärel dirigeerimist, põhiõppejõuks Aleksandr Gauk. 1932–1938 dirigeeris balletietendusi Maria teatris. 1938. aastal määrati Leningradi Filharmoonia sümfooniaorkestri peadirigendiks, kellena töötas elu lõpuni. Leningradi kultuurielus mängis Mravinski ülitähtsat, peaaegu kultusrolli. Tema hiilgav tehnika ja väliselt vaashoitud, kuid plahvatusliku sisemise jõuga kunst väimustas kõiki, kellel oli õnn sellest osa saada.

Ajal, mil Mravinski alustas tööd Leningradi filharmoonia sümfooniaorkestriga, mis oli asutatud 1921. aastal endise öukonnaorkestri mängijatest, peeti seda küllaltki keeruliseks ja ärahellitatud kollektiiviks. Mravinski on kirjutanud: “Alustasin range distsipliini kehtestamisega. Algul see kõigile ei meeldinud, aga muusikud on huumorimeelega inimesed. Nõudis vastupidavust, et mitte pead kaotada ja järjekindlalt oma põhimõtetest kinni pidada. Võttis aega, enne kui hakkasime üksteist armastama...” Otsustavateks kujunesid sõja-aastad Novosibirskis, kuhu orkester evakueeriti juba sulguvast blokaadirõngast. Rängad katsumused niisid igavesele unele poole orkestrantidest ja ellujäänute vahel tekkis lausa müstiline ühtekuuluvustunne, mis hämmastas publikut kõikjal, kuhu kontserdireisid Leningradi filharmoonikuid viisid. 1956. aastal kirjutas üks kriitik nende kontserdist Viinis: “Orkester on nagu üks tugev isiksus, kellel on unikaalne individuaalsus, kuigi ta koosneb indiviididest.” Proove tehti maksimaalse pühendumisega ja põhirepertuaar ei olnud peas mitte ainult dirigendil, vaid kogu kollektiivil. Seppo Heikinheimo kirjutab raamatus “Mädamuna mälestused”: “Ma ei suuda unustada, mis juhtus Tšaikovski Neljanda sümfoonia ajal [1961. aastal Helsingis], kui elekter äkki ära läks. Orkester mängis pimeduses laitmatult mitu minutit, kuni valgus tagasi tuli.”

Aeg oli karm, nõukogude võimuorganite piits iga hetk plaksatamas. Ilja Mussin kirjutab oma raamatus “Elu õppetunnid”: “Tuli arvestada selle psühholoogilise õhkkonnaga, mille oli loonud filharmoonia direktor Ponomarjov, kes oma tüübilt sobis ideaalselt sellesse aega. Ta hoidis kogu filharmooniat hirmu all. Tema korraldusel läksid orkestrandid lavale – nagu kirjutasiid Lääne ajalehed – “rivis nagu sõdurid”. Laval

Jevgeni Mravinski: “Kas on võimalik elada ilma muusikata?”

REET MARTTILA
muusikateadlane

Eestiga oli Jevgeni Mravinski seotud peaaegu sünnist surmani. Narva-Jõesuus käis ta oma vanematega suvitamas juba enne Oktoobrirevolutsiooni ja see oli tema põhiline pelgupaik vanaduspäevadel. Mravinski on mitmel korral toonud oma orkestri ka Tallinna, esimesel korral 1947. aastal. Ainus eestlane, kes võib end ametlikult Mravinski õpilaseks nimetada, on Neeme Järvi, kuid Mravinski tegelik mõju eesti okupatsiooni- ja isegi taasiseseisvusaegsele muusikaelule on tohutu.

pidid kõik vaatama dirigendipuldi suunas. Sõnakuulmatuse eest ähvardasid ebameeldivused.”

Ka Mravinski on tihtipeale nimetatud autoritaarseks. Selle seisukohaga on raske nõustuda, sest ta polnud inimene, kes oleks joovastunud võimust või edust. Pigem oli ta järeleandmatult nõudlik perfektsionist, kes püüdis kannatliku tööga saavutada maksimaalselt head muusikalist tulemust. Tema lõputu detailide lihvimine viis mõnikord äärmuseni. Näiteks tehti 1971. aastal kolmkümmend kuus päeva proove Bruckneri Üheksanda sümfooniaga, mida oli varem juba korduvalt ette kantud. Kurt Sanderling kommenteeris filmis “Aristokraat Mravinski” oma kauaaegse kolleegi vaevarikaid otsinguid järgmiselt: “Lõputute proovide tagajärjed olid mõnikord murettekitavad.”

Hoolimata olukorrast, kus üks ettevaatamatu sõna võis maksta elu, suutis Mravinski mingil seletamatul kombel hoida disantansi võimu esindajatega, kelle suhtes tundis ületamatut vastumeelsust. Tema oli üks vähestest, kes keeldus tuseselt vaikides häbistamast end allkirjaga soperdisele, mille-ga mõisteti 1974. aastal hukka Aleksandr Solženitsõn. Aja jooksul suutis Mravinski üha enam oma sõna maksma panna ka repertuaari valikul. Oma lemmikpartituuride juurde – millest suurema osa moodustasid suurejoonelised, traagiliselt ülevad sümfoonilised teosed – pöördus ta ikka ja jälle tagasi ning mõtestas neid uuesti. Tõeliste interpretatsiooni šedöövritena on ajalukku läinud tema Tšaikovski Viies ja Kuues sümfoonia, samuti mitmed Šostakoviči teosed, millele võrdsed on raske leida.

Šostakovičiga tutvus Mravinski 1937. aastal, kui Stalin oli juba põrmustanud ooperi “Mtsenski maakonna leedi Macbeth” ning selle autor meeletust ja hirmust enesetapu äärel. Tol aastal dirigeeris Mravinski esimesel nõukogude muusika dekaadil tema Viendat sümfooniat. Helilooja ja tema loomingu tõlgendaja aastakümneid kestnud sõprus oli pingeline, täis tõuse ja mõõnu. See on ilmselt ka põhjus, miks raamatust “Tunnistus” leiame Mravinski kohta vaid paar sapist märkust. Solomon Volkovi kirjapandud teksti usaldusväärsuse üle on nüüdseks vaieldud juba peaaegu kolm aastakümnet ja ainus, milles jõutud üksmeelele, on see, et nimetatud kirjatöös on rohkem tõtt kui üheski teises enne 1979. aastat Šostakoviči kohta kirju-

tatud raamatus ja et seda tuleb võtta ajaloolallikana üldises, mitte faktilises mõttes. Tõenäoliselt ei ole need pelgalt tühjad sõnad, mida ütles Mravinski Šostakoviči 70. sünnipäeval: “...me mõlemad elasime ühel maal, ühes riigis, ühesuguses vaimses atmosfääris. Seepärast on mulle üdini omane see, mis ta on loonud, mis peegeldub tema muusikas. [...] Minu ees justkui avanes kõik, mida ma ise ammu teadsin ja läbi elasin, aga ei saanud välja öelda.” Pole kahtlust, et nende kahe vahel oli sügav, täiesti eriline side, millest annab tunnistust ka fakt, et Kaheksanda sümfoonia, ühe oma kõige hingestatuma teose, sõja vapustava kroonika pühendas autor selle esmaettekandjale. Mitte keegi pole suutnud paremini edasi anda selle teose kalki ja halastamatut maailma, mis ajab turjakarvad püsti.

Mravinski oli vastuoluline isiksus, kes tajus oma puudusi ja tunnistas neid. Tal oli raske ületada piiri proovi ja kontserdi vahel ning ta elas raskelt üle pisimatki ebaõnnestumist. Seepärast ei armastanud Mravinski ka salvestamist, sest ei tahtnud jätta jälgi oma vigadest. Vähesed olemasolevad videosalvestised maestro viimasest perioodist on hindamatu väärtusega dokumendid, kus näeme, kui imelise väärikusega kõnelesid ta silmad ja käed, kui täielikult oli ta vabanevad kõigest üleliigsest, kui täpne ja haarav oli tema ülinapp liigutuste keel.

Mravinski pidi kogu elu võitlema oma sünnipärase häbelikkusega, mida tihtipeale tõlgendati kui üleolevust ja seltsimatust. Küllap oli tema enesestõmbumises oma osa ka Venemaal toimunud sõdadel, revolutsioonidel ja sotsiaalsetel kataklüsmidel, mis oli paisanud segi kogu Mravinski perekonna elu. Lähedaste inimeste ja kodukollete kaotus oli muutnud ta üsna ükskõikseks ka materiaalsete hüvede vastu, sest ta oli saanud teravalt tajuda kõige maise kaduvust. Tõenäoliselt tundis Mravinski end üsna üksildasena ja teadis hästi, mis tunne on kogeda kolleegide kadedust. Miks muidu kirjutaks Ilja Mussin oma autobiograafias “Elu õppetunnid” varjamatu irooniaga, et kui Verdi Reekviemi kontsert lükati paar päeva varasemaks “... ei leidunud Stalini preemiaga autasustatud filharmoonias ühtki dirigenti” ja kutsuti teda asendama. Mravinski välismaal elavad sõbrad veensid teda korduvalt, et maestro tuleks elama inimväärsesse oludesse, kuid tema ei tahtnud Nõukogude Liidust lahkuda, sest seal puh-

Aasta 1938. Venemaast on üle käinud verine puhastus, mis on nõudnud üle miljoni ohvri. Jevgeni Mravinski on saavutanud hiilgava võidu esimesel üleliidulisel dirigentide konkursil, mille järel hakkas igast küljest sadama ahvatlevaid tööpakkumisi. Muu hulgas saabus käsk asuda Leningradi filharmoonia sümfooniaorkestri juhi ametikohale. Mravinski oli segaduses, sest oleks eelistanud töötada readirigendina. Võimu esindajad ei taganenud oma nõudmisest ja Mravinski andis nõusoleku.

Fotol: Jevgeni Mravinski vanaisa Nili juures Tveri oblastis.

kasid ta esivanemad, seal oli Peterburi, Narva-Jõesuu, sõbrad... “Mulle pole ju nii palju vaja... Kõige tähtsam on olla “oma keskkonnas””

2004. aastal anti Peterburis välja raamat “Jevgeni Mravinski. Päevikud. 1918–1987”, milles on avaldatud valik dirigendi isiklike märkmeid. Aastatest 1933–1943 pole säilinud ühtki rida, ilmselt hävitas Mravinski osa oma isiklikust arhiivist 1930ndate aastate suure terrori ajal.

1. IX 1920. Pean olema külmavereline, kaalutlev, ennast valitsev, tähelepanelik. Enesevalitsusest: inimestega tuleb olla ettevaatlik, taktikaliselt tagasihoidlik. Naistega peab olema valiv ja taktikaline. Mingil määral võib anda tunnetele voli, kuid esmane on mõistus.

19. I 1945. Meie, kes me “aitame” orkestril mängida, teeme tihti kahju pingsa tähele-

Kindralmajor Konstantin Mrovinski lapselapse, Krestovski saare internaatkooli kasvandiku Jevgeni suursuguses hoiakus oli midagi sõjaväelaslikku.

panuga ja targutame üleliia. Näiteks olen juba ammu aru saanud, et "spetsiaalsed" auftaktid (takti joone pärast) puhkpillidele on (reeglina) jama ja absoluutselt mittevaljalikud, kui harvad erandid välja arvata.

20. V 1953. Pilvitu, peaaegu kuum kevadine päev. Kaseladavad sahisavad õrnalt kerges tuulepuhangus, ere roheline pimestab silmi. Kõik öitseb, sumiseb. Öitsva toominga lõhna on päikeselises õhus tunda mitme sammu kaugusele. Öndsus...

26. IX 1954. ...Midagi pole oodata, millegi üle pole rõõmustada. [...] Kõigel on oma koht Universumis, igal hetkel... Ainult minul pole elus kohta...

18. VI 1955. Kuulasin kodus plaate oma salvestustega ja mind haaras meelega nagu alati.

24. XI 1955. Kella kuuest kuni poole üheksani oli minu juures kodus kontsertmeister Spielberg (järjekordselt lõputu seletamine tema iseloomust ja käitumisest).

[Berliin] 23. V 1956. Üleval mängis Oistrakh. Kuuldavus oli absooluutne. Ta mängis kaua ja vankumatult. Õnneks jooksis sisse Ponomarjov. Otsustasime, et homme lähen teise hotelli.

10. VI 1956. Kell 2.30 ujub meist mööda Wiesbaden, kus kunagi elas tädi Vera oma armastatud doktor Birmeriga ja kus me õõbisime 1914. aastal, Esimese maailmasõja hakul...

[München] 12. VI 1956. Kell 6 – vann ja muud "agooniad"... Süda – 130 minutis... kohutav nõrkus... Millegipärast tundub tänane õhtu eriti kurjakuulutatav... [...] Meid pandi maha pimedal põiktänaval kõrvalis-sekäigu juures "saatvate isikute" tugevdatud valve all.

[Zürich] 20. VI 1956. Akustika on proovi tegemiseks raske, kõik kõmab nagu tünnis, kuid orkester kohanes instinktiivselt nagu alati ja [Tšaikovski Viienda sümfoonia] valss kõlas juba täiesti arusaadavalt.

[Viin] 30. VI 1956. Sõitsin noodipoodi, et osta Šostakovitšile kingituseks "Wozzecki" äsja välja antud partituur [...] Kui taksojuht sai teada, kes ma olen, palus ta minult autogrammi (!).

3. III 1962. Enne lõunat sõit Zelenogorskisse (apelsinid, tuhatoos, apteek). Rongiga koju. Kurk valutab. Kodu. Õhtul "suur" ju-tuajamine "absoluudist"... [Neeme] Järvi.

13. VIII 1964. [Narva-Jõesuu] Tee ääres nägin vana kuuske. See oli nii võimas, nii sihvakas, nii lopsakate, tihedate-roheliste, pehmete okastega, nii karune ja lai, et ma ei suutnud end tagasi hoida: läksin tema juurde, tervitasin käppapidi ja soovisin tal pikka iga...

23. VIII 1964. [Pärast abikaasa Inna Serikova surma] Järsku mõistsin: kui talumatu pidin ma olema inimestele, surnud Inna südames, ja ise poolsurnud... kui piinav pidi olema neile teadmatus, kuidas minuga käituda!

Just sellepärast inimesed vaikivad minuga "taktitudeliselt", säästes sellega mitte niivõrd mind, kuivõrd ennast; kõike, mida nad ei oska puudutada.

...Aga mina tahaksin röökida, karjuda nagu loom...

Ja tahaks, et keegi suruks mu pea enda vastu... Ja siis pole enam midagi vaja...

19. III 1970. Minu õnn – see on minu KAASASÜNDINUD võime "avastada" maailma nagu imet. Mulle on omane teatav "antisonobism", mis on kahtlemata seotud väheste teadmistega (ma pole erudeeritusega "ära kuivatatud"). Olen nagu inimene, kes hulgub kaua videvikus ja on võlunud värvidest valguskiirtest.

13. II 1971. Lehitsesin Tšaikovski "Fran-

cesca da Riminit" ja märkamatult hakkas see mind kaasa kiskuma. Olin hingepõhjani rabatud, nähes, kui hämar, täiesti ähmane arusaamine (!) mul sellest oli olnud, kuigi olen seda dirigeerinud kümneid kordi!

18. VIII 1972. Merel on hea olla, tuul vaibus, päike laskus madalamale. Helesinine öndsus, lainte loksumine... Isegi hüüdsin: "Oh, kui hea. Oh, kui hea!" Ei, enam ei tohi lasta asjadel käest minna! Peab minema, minema ja hingama, rahulikult, sügavalt.

27. VIII 1972. Pikk vestlus eelseisvast [...] "töö löksust", millesse oleme mõlemad langenud, võimatusest korruga mängust väljuda, sest Alja [Mravinski abikaasa Aleksandra Vavilina-Mravinskaja] ei saa pensioni, jne jne. Lihtsalt ei kujuta ette, kuidas me välja rabeleme. Ei suuda kujutleda ennast ja oma võimalusi dirigendipuldi taga...

Rääkisime rahulikult, kainelt... Tulgu mis tuleb... Püüame välja ujuda...

22. VII 1975. Ühtlasi ronisin välja painajad minu viimasest purjutamisest Kope juures [Kopel Voltšonov – Narva haigla direktor, kellega Mravinskil oli kahe peale maja Narva-Jõesuus] ning ühes nendega häbi ja südametunnistuspinnad oma esialgses intensiivsuses... Istusin ja tundsin õudust iseenda ees ja "enda sees", inimeste silmis, keelepeksus jne jne.

29. VII 1987. ... vestlesin Kopiga: 1948. aasta tapmistest ja praegustest kuritegudest Šostakovitš kogutud teoste väljaandmise ümber. Kuulasime minu Tšaikovski-salvestusi, Alja!, Kop ja isegi Stassik elasid kaasa! Olin vapustatud nende tunnetuse loominguilisest atmosfäärist. Esmakordselt tajusin kogu enda tehtu vägevust... [...] Läksime laiali hilja öösel, lakkamatu vihma krabina all, viies endaga kaasa läbielatud õhtu suure tähendusrikkuse ning Šostakovitši ja Tšaikovski palged.

Евгений Мравинский. Записки на память: Дневники. 1918–1987. Санкт-Петербург, Искуство-СПБ, 656 lk.

М. Бялик. Евгений Мравинский. Москва, Мuzōka, 1982. 32 lk.

В. Фомин. Евгений Александрович Мравинский. Москва, Мuzōka, 1983. 191 lk.

Keskastme muusika- koolide õpetajate koolituspäevad Pärnus

Kolme keskastme muusikakooli, Tartu Elleri-nimelise, Tallinna Otsa-nimelise muusikakooli ja Tallinna Muusikakeskkooli 106 õpetajat alustasid uut tööaastat 21.– 22. augustini kestnud koolituspäevadega Pärnus. Need toimusid Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse ESFi (ELi struktuurfond) meede 1.1 projekti "Kutseõppeasutuste õppekavade arendus" raames. Projekti koordinaator oli kutsehariduse osakonna peaspetsialist Tiina Keel, kes oli ka koolituspäevade korraldaja. 2006/2007. õppeaastal koostasid erinevate erialade tööühmad kõigi keskastme muusikaerialade kohustuslikud õppesisud ja meetodilised juhendmaterjalid. Koolituspäevade üks eesmärk oligi tutvustada ja kinnistada (ka neile, kes tööühmades ei osalenud) õppekava arenduse põhimõtteid, riiklike ja kooliõppekavade kokupuutepunkte ja erinevusi ning kohustusliku õppesisu vajalikkust selles protsessis. Põhietekande õppekavade arendusest tegi Tiina Keel. Kutsehariduse arengusuundadest, uutest kutseõppe liikidest ja nende rakendamisevõimalustest keskastme muusikahariduses andis ülevaate Haridus- ja Teadusministeeriumi kutse- ja täiskasvanuhariduse osakonna juhataja Andres Pung. Kuna keskastme muusikakoolide õpetajate ja juhtide selline kokkusaamine toimus esmakordselt, said elava huvi ja vastukaja osaliseks ettekanded, mis puudutasid uusi suundi muusikateoreetiliste ainete õpetamisel, lektoriteks Kerri Kotta ja René Eespere EMTAst ning Timo Steiner TMKKst. Arvamusterohkeks kujunesid paneeldiskussioonid muusikahariduse orientatsioonist ja väljundist tööturule sisenemisel (moderaator Timo Steiner), erinevate meetodite rakendamisest muusikateoreetilistes distsipliinides (moderaator Margus Pärtlas, EMTA) ja õpilase võimalusest õpetaja valikul (moderaator Aarne Saluveer, G. Otsa nimeline Tallinna Muusikakool).

Avatud mikrofone võimalust kasutasid või siis avaldasid oma mõtteid ka esindajad EMTAst, Viljandi Kultuuriakadeemiast, Eesti Muusikakoolide Liidust ja Kutsekojast. Eetilistest valikutest ja kutse-eetikast kõneles Tartu Salemi koguduse pastor Meego Remmel, kuulmisparadoksidest EMTA ja TÜ professor Jaan Ross ning andekast lapsest kui erivajadusega õppurist emeriitprofessor Inge Unt. Ei vaja tõestust, et lapsõppurist professionaalseks muusikuks saamine on pikk, aega ja kannatust nõudev protsess. Iga õpilane vajab individuaalset lähenemist ja töömeetodite rakendamist.

Sellised tõised kokkusaamised on kindlasti vajalikud, et hoida siset alg-, kesk- ja kõrgastme koolide vahel, vahetada kogemusi ja vajadusel ka vaielda kolleegidega. Kindlasti koorusid koolituspäevade küsitluslehtedelt välja ka ettepanekud, mida edaspidistel koolitustel on võimalik arvestada.

Raili Sule

G. Otsa nimelise Tallinna Muusikakooli muusikateooria osakonna juhataja

Jaan Ots Lieksa rahvusvahelisel trompetikonkursil

Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias klaveri ja trompeti erialal õppiv Jaan Ots esines edukalt Soomes, Lieksa kolmandal rahvusvahelisel Raimo Sarmase nimelisel trompetikonkursil. Võistlusel osales 42 trompetisti, žüriisse kuulusid Jouko Harjanne (Soome), Andrea Giuffredi (Itaalia), Touko Lundell (Soome), Brian McWhorter (USA), Jon Nelson (USA), Aki Välimäki (Soome) ja James Watson (Inglismaa). Neljakümne kahest osalejast pälvis esimese preemia Tomas Gričius Leedust.

eesti kammerkooride liit

20. oktoobril kell 19 Pärnu Kontserdimajas
21. oktoobril kell 18 Viljandi Pauluse kirikus

Mart Saar 125
Ester Mägi 85

Esinevad:
Tallinna kammerkoor
Tartu Ülikooli kammerkoor
Pärnu kammerkoor
Tallinna Tehnikaülikooli kammerkoor

Dirigeerivad:
Aivar Leštšinski, Triin Koch, Ave Sopp, Peeter Perens
Vahetekste loeb ja kontserte juhhib Tõnis Rätsep

Piletid 50.-/25.- müügil Pärnu Kontserdimaja kassas (20. X)
ja tund enne algust kohapeal

Eesti Kultuurkapitali Pärnumaa ekspertgrupp
Eesti Kultuurkapitali Viljandimaa ekspertgrupp

Triin Ruubeli edu Kloster Schöntali rahvusvahelisel konkursil

17. – 27. augustini Saksamaal Kloster Schöntalis toimunud rahvusvahelisel konkursil saavutas teise preemia ja eripreemia sel aastal Tallinna Muusikakeskkooli Tiiu Peaske õpilasena lõpetanud Triin Ruubel. Triin Ruubel jagas II kohta Venemaa esin-daja Igor Pikaizeniga, I koha pälvis noor leedu viiuldaja Dalia Kuznecovaite.

Konkursi žüriisse kuulusid Larissa Kolos (Prantsusmaa), Sergei Kravtšenko (Venemaa), Krystina Lawrynowicz (Poola), Petru Munteanu (Saksamaa), Viktor Pikaizen (Venemaa), Baiba Skride (Läti), Takaya Urakawa (Jaapan), Coosje Wjzen-beek (Holland) ja Lina Yu (Hiina). Triin Ruubel jätkab õpinguid Rostocki Muusika- ja Teatriakadeemias professor Petru Munteanu juures.

Triin Ruubel esinemas Kloster Schöntali kon-kursi lõppkontserdil.

FOTO KONKURSI FOTOARHIIVIST

Haridus- ja teadusminister Tõnis Lukas õnnitleb üht tänavustest stipendiaatidest Thea Paluoja.

FOTO VAHUR LOHMUS

Riho Pätsi Koolimuusika Fond jagab taas stipendiume

10. septembril anti Tallinna raekojas üle Riho Pätsi Koolimuusika Fondi 2007. aasta stipendiumid, mille pälvisid muusikaõpetaja Syrle Eesik, helilooja Tauno Aints ning koolimuusika edendajad Thea Paluoja ja Eve Viilup.

Syrle Eesik on Karksi-Nuia gümnaasiumi muusikaõpetaja-koorijuht, kelle muusikahariduslikku tegevust iseloomustab professionaalsus, laiahaardelisus, mitmekülgsus ja tulemuslikkus. Tauno Aints on eesti noorema põlvkonna helilooja, kes on teadvustanud vajadust kirjutada muusikat ka lastele. Thea Paluoja on tuntud lauluõpetaja ja koorijuht, kelle vokaalpedagoogiline tegevus ja selle tulemuslikkus on olnud üldsusele nähtav juba aastaid. Eve Viilup on tuntud ETV "Lasteekraani muusikastuudio" juht, kelle aas-

atetepikkused tegemised on avaldanud olulist mõju meie muusikaharidusele.

Aastatel 2002–2006 on Riho Pätsi Koolimuusika Fondi stipendium antud muusikaõpetajatele Lydia Rahulale, Maimu Muttikule, Tiiu Schütsile, Heli Sepale ja Eve Eljandile, instrumendiõpetajatele Aavo Otsale, Maigi Pakrile ja Leelo Kõlarile, muusikapedagoogika uurijatele Heino Rannapile, Liivi Urbelile, Monika Pulleritsule, Imbi Kullile, Maia Muldmale ja Maie Vikatile, heliloojatele Olav Ehalale, René Eesperele, Piret Ripsile ja Rein Rannapile, koolimuusika edendajatele Taavi Eskole, Külli Tülile, Inge Raudsepale, Ene Üleoajale, Ene Kangronile, Maret Ojale, Külli Puhkimile, Ave Kumpasele ja Ülle Rauale.

Prima donna assoluta. Margarita Voites.

MTÜ Colla Voce

Sellist pealkirja kannab CD-album, millele on salvestatud lauljatori koostöö Eesti Riikliku Sümfooniaorkestriga, Estonia teatri orkestriga, üleliidulise televisiooni ja raadio sümfooniaorkestriga, Akadeemilise Vene Rahvapilliiorkestriga ning Eesti Raadio estraadi- ja kontsertorkestriga aastatel 1967–1997. Dirigendipuldil on Kirill Raudsepp, Vallo ja Neeme Järvi, Peeter Lilje, Eri Klas, Jüri Alperden, Nikolai Nekrassov, Norman-Illis Reintamm ja Peeter Saul. Pärast pikki keerdkäike on lõpuks valminud väärikas ja suure kunstniku vääriline üllitis. Album annab adekvaatse ja täiusliku pildi kunstnikust, kes on loonud Estonia laval vokaalkunsti kõrgklassi kuuluvaid rolle. Äärmiselt asjatundlik ja põhjalik on Peter Pedaku kirjapanud kaassõna.

On kummaline tõsiasi, et kui meie silme all sünnib midagi, mis on oma ainulaadsuses kordumatu, võtame me selle vastu kui loomuliku ja iseeneestmõistetava. Me harjume sellega ega teadvusta endale, et tegemist on millegi haruldasega. Metsikus infotulvas unustame ülimalt kiirelt, mis meil varasalves on.

Margarita Voites, Hendrik Krummi ja Neeme Järvi esitus Verdi "La traviata" ülipopulaarsest "Joogilaulust" on esitatud sellise plahvatusliku energia ja

armastuse tärkamist väljendava kirega, millesarnast kuuleb harva.

Huvitav on jälgida, milline küpsemine on toimunud Margarita Voites interpretatsioonis, kui võrrelda 1968. aasta siraavat "looduse häält" 1997. aastal lauldud aariaga "La traviata" kolmandast vaatusest.

Lisandunud on kompaktnel rindakõla, ülipeened häälevarjundid väljendavad elust lahkuja traagikat ning kuulda on täiuslikult vormitud itaalia keelt.

Särtsakatest klassikalise viini opereti pärlitest pakub erilist naudingut Rosalinde tšaardaš J. Straussi "Nahkhiire" teisest vaatusest. See efektne ja glamuurne pala pääseb täiel määral mõjule ainult kõrgregistri täiusliku valdamise ja žanrile omase elegantsi puhul. Theo Mackebeni "Miks?" heliseb kõrvus eriliselt soojade, inimlike värvidega. See album on *bel canto* gurmaanile kauneim kingitus!

TIIU LEVALD
laulja ja pedagoog

Vertigo. Imbi Tarum.

Estonian Record Productions

Imbi Tarumi sooloplaat pakub põgusat pilguheitu nelja prantsuse barokkelilooja muusikale. Mulle teada olevalt on tegemist esimese Eestis üllitatud, puhtalt sooloklavessiinile pühendatud CD-ga. Salvestatud kava raamivad palad Joseph

Nicolas Pancrace Royer' 1746. aastal ilmunud kogumikust "Premier Livre de pièces de clavecin", nende hulgas ka plaadi nimilugu "Le Vertigo" (tõlkes "peapööritus"). Korduvad g-moll akordid loovad teosele n-õ telje, millest kõrvalekaldu mine kiirete passaažide ja helistikumuutuste kaudu tekitab kujutluse tasakaalu kadumisest, peapööritusest. Neli pala Royer' kuulsamalt kaasaegselt Jean-Philippe Rameau'lt (kogumikust "Pièces de clavecin", 1724) on kuulajale plaadil kõlavatest teostest ehk tuttavaimad. Kuna mõlemad heliloojad on kirjutanud ka oopereid ning seda muusikat klavessiiniloominguski kasutanud, on seal palju lavamuusikale omast teatraalsust. Näiteks sai Royer' ooperist "Le Pouvoir de l'Amour" pärinevast orkestripalast "Marche pour le Sacrifice" hiljem plaadil kõlav Almande klavessiinile. Imbi Tarumi oskuslik pillivaldamine, nagu ka suured kogemused lauljate ja orkestriga musitseerimisel võimaldavad seda teatraalsust hästi esile tuua.

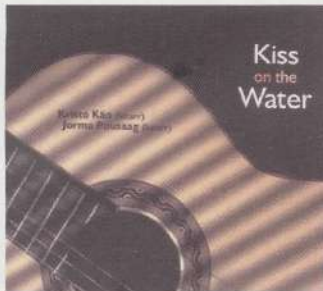
Oletan, et kava valikul sai üheks oluliseks asjaoluks salvestusel kasutatud Imbi Tarumile kuuluva klavessiini omandused. Tegemist on soome pillimeistri Samuli Siponmaa ehitud kahe manuaaliga Blanchet' koopiaga. Blanchet oli 18. sajandi Pariisis tegutsenud kuulus pillimeistrite suguvõsa, kes mõjutas oluliselt klavessiiniehituskunsti Prantsusmaal. Pilli kandev, mahlane kõla, suur ulatus, registrivalik ja mängutehnilised võimalused sobivad väga hästi just prantsuse kõrg- ja hilisbaroki muusika esitamiseks. Suurepäraselt kõlavad sellel klavessiinil Antoine Forqueray palad, kus pääseb täielikult mõjule sume ja laule bassiregister. Ka esituse poolest meeldis siinkirjutajale kõige enam just For-

queray pala "La Sylva", kus mängija rakendab lisaks peenekoelisele kõlakasutusele meisterlikult muusika teenistusse ka õige ajastamise. Nii Forqueray kui ka naishelilooja Elisabeth Jacquet de la Guerre'i teosed esindavad plaadil kõrgbarokki, muusikat kuningas Louis XIV valitsemisajast. Jean-Baptiste Antoine Forqueray loomingut võiks tema eluaastate järgi pidada hilisbaroki perioodi kuuluvaks, kuid siin kõlavate teoste puhul on tegemist klavessiiniseadetega helilooja isa, kuulsa gambamängija Antoine Forqueray *viola da gamba*'le loodud süitidest.

Atraktiivselt ja maitsekalt kujundatud plaadiümbriselt (kunstnik Virge Jõekalda) leiab kuulaja lakoonilisel, kuid ülevaltlikul kujul infot nii heliloojate kui ka esitaja kohta.

Plaadi esitluskontsert toimub 11. novembril Kadrioru lossis.

IREN LILL
klavessinist

Kiss on the Water. Kristo Käo/Jorma Puusaag.

Kitarrikool Records

Duo Kristo Käo ja Jorma Puusaag on koos mänginud alates aastast 1998 ning väidetavalt on tegemist ainsa klassikalise kitarriduoga Eestis.

Debüütplaadil "Kiss on the Water" demonstreerivad nad oma head ansamblitunnetust, ilusat kõla (Muusikaakadeemia ja Eesti Raadios tehtud võtmed on üsna kuuva, aga seetõttu ka selge ja läbi- paistva helipildiga) ja repertuaari mitmekülgsust.

Repertuaarivalikut võib samas pidada ka plaadi miinuseks – põhiliselt kõlavad siin eesti teosed, aga nagu albumi saatetekt ütleb, "ka veidi hispaania ja vene muusikat", keskele kohale on sattunud barokklautohelilooja Sylvius Leopold Weissi mitte just kõige huvitavam sonaat. Nii et albumi ülesehitus jätab pisut juhusliku mulje. Ainult eesti muusikat esitlev plaat oleks ilmselt kompaktsemalt mõjunud. Muidugi pole Eestis kitarriduole kuigi palju kirjutatud, aga kui noored mehed poleks lähtunud põ-

himõttest valida plaadile eesti kitarriduodest ainult "hea kõlalisemaid", oleks ehk albumi jagu kokku saanud? Igal juhul on just kodumaine muusika, näiteks Tõnu Kõrvitsa palad või Jürjendali "Kurbuse rohi" see, mis plaadilt meelde jääb.

Väikeses Eestis tuleb muidugi rõõmustada, et üks (minu teada esimene ja ainuke?) klassikalise kitarriduo plaat üldse ilmunud on. Heakõlaline on ta tõesti algusest lõpuni. Ja Margo Kõlari hitt-teemast "Marta juures" võib kitarrimuusika sõber nüüd kuulata ja võrrelda lausa kahte erinevat duoplaadistust – liisaks Käole ja Puusaagile leidub see ka elektri- ja klassikalise kitarriduo Heiki Mätliki – Jaak Sooäär plaadil.

TÕNIS LEEGETS
muusik

MIDA KUULAD

JAAN J. LEPPIK
vaimulik ja laulja

Esmalt tahan nimetada plaati, mille olin jõudnud juba unustada.

Jätakuvalt suure sufimuusika vaimustuses kahlasin oma plaatides ja leidsin pärsia klassikalise muusika esitaja

Dastan Trio kauamängiva "Journey to Persia" aastast 2003. Vapustav! Dastan Trio kannab suusõnaliselt traditsiooni kuuluva pärsia kindlalaadilise muusika ette esmaklassilise täpsusega, andes *dastgah'* laadides meloodiatele sulni, voolava kõla. Kolm pilli: tar, barbat ja tombak. Eestlase kõrvale on pärsia muusika palju mahedam kui araabia meloodika. Kuulake julgelt.

Pärast rõõmsaid uudiseid, et progerocki lipulaeva King Crimsonisse on naasnud seilama bassist Tony Levin, selgus, et trummar Bill Bruford seda siiski ei tee ja jätkab sooloprojektidega. Uurisin ja leidsin suvel Lübecki plaadipoest Brufordi Earthworks-projektide seeriasse kuuluva *live*-plaadi "Stamping Ground" aastast 2005, kus ta musitseerib koos klahvkamehe Django Batesi, saksofonist Iain Ballamy ja bassist Tim Harriseaga. No mida muusika: vana hää jazz muutub jämmides omalaadseks progejatsuks, liginedes õrnalt peaaegu rockile. Siis lahenevad suurimad dissonantsid ballaadiliseks, kaunikõlaliseks ja meloodiliseks teemaks, mis transformeerub omakorda muusikaks, mis meenutab 1980ndate alguse *fusion*'i püüdlusi. Äärmiselt maitsekas ja hariv kuulamine.

Tänavu juulis Kreekas Epiruse mägedes käies jäi ühe etnograafilise video päält silma hulk lehtlas istuvaid rahvariides mägilasi, kelle kooslaul meenutas midagi korsika, seto ja mordva rahvalaulu vahepäälset. Otsingud plaadipoodides kandsid vilja: Põhja-Epiruse polüfoonilise rahvalaulu traditsioon on tasahilju kustumas, aga duubelplaat "Podgoriani" aastast 2004 toob Epiruse polüfonia meieni kogu oma eheduses: memmed-taadid istuvad laua taga ja hakkavad laulma. Pulmalaulud, pühadelaulud, väge täis võitluslaulud. Uhh! Võimas ja hell.

Ilmuang 2007/08
Tartu Ülikooli aula

Klaveriõhtute sari
Pianissimo

Üks sari, kus rahvusvahelise muusika, klassikalise muusika ja eesti muusika vahel on tihedalt ühendatud. Klaveriõhtute sari on Tartu Ülikooli aula, kus toimuvad 2007/08. aastal muusikakontserdid, mis on suunatud eelkõige Tartu ülikooli üliõpilastele. Kontserdid toimuvad 19. septembril, 6. novembril, 11. detsembril, 8. jaanuaril, 3. märtsil ja 4. märtsil. Klaveriõhtute sari on suunatud eelkõige Tartu ülikooli üliõpilastele. Klaveriõhtute sari on suunatud eelkõige Tartu ülikooli üliõpilastele.

8. septembril
Tanel Joamets
Schubert, Rahaminov

6. november
Juri Kol (Ukraina)
Bach-Busoni, Franck, Bach-Rahaminov

11. detsember
Klaveriduo
Ebe Müntel – Jorma Toots
Tšaikovski, Schubert, Ravel

8. jaanuar
Irina Zahharenkova
Beethoven, Brahms

3. märts
Peeter Laul (Sankt-Peterburg)
Sostakovi, Schubert

4. märts
Eesti-Soomes kvintett
(Tanel Joamets, Lasse Joamets, Liis Joamets, Jussi Tuhkanen ja Lauri Angervo)
Mozart, Brahms

7. märts
Stanislav Hegai (Kasahstan)
Bach, Beethoven, Debussy

Kõikide kontsertide algus kell 19

Kontserdi korraldajad:
Tartu Ülikooli muusikakool, Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia, Eesti Raadio

Pildid: M. Ovi, muusikakooli õpetajad, Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia, Eesti Raadio

Oktoober

Tallinnas

1. 10 kell 15 Rahvusvaheline muusikapäev. Lõunamuusika: Eesti Rahvusmeeskoor, tütarlastekoor Ellerhein, Ene Salumäe (orel), Siim Selis (klaver), Mihhail Gerts (dirigent) Estonia kontserdisaalis

3. 10 kell 19 KontsertJazz: Sofia Rubina Trio Estonia Talveaias

3. ja 4. 10 kell 19 Schnittke "12 patukahetsuse psalmi": Eesti Filharmoonia Kammerkoor, Tõnu Kaljuste (dirigent) Niguliste kirikus

4. ja 6. 10 kell 19 Minkuse ja Härmi ballett "Don Quijote" Rahvuskooper Estonias

5. 10 kell 19 Rossini ooper "Tuhkatriinu" Rahvuskooper Estonias

6. 10 kell 12 Orelipooltund: Piret Aidulo toomkirikus

6. 01 kell 12 ja 14.30 Lastekontsert "Limpa": ERSO, ETV lastekoor, näitlejad, Mihhail Gerts (dirigent) Estonia kontserdisaalis

6. 10 kell 18 René Eespere autoriohtu: Teet Järvi (tsello), Marius Järvi (tsello), Eleftheria Kotzia (kitarr), Tallinna Kammerorkester, Paul Mägi (dirigent) Metodisti kirikus

6. 10 kell 19 Mevlana 800: Kudsi Erguner (ney-flöö) ja tema ansambel Estonia kontserdisaalis

7. 10 kell 12 Lasteetendus "Pipi!Nuki!Puhh!" Rahvuskooper Estonias

7. 10 kell 19 Küberstudiod hooaja avakontsert Tallinna Kunstihoones

7. 10 kell 19 Diplomaatilised noodid – India. Raagad ajaloos ja tänapäevas: Avijit Ghosh (sarod), Bivash Sanghai (tablad), Brian Melvin (löökpillid), Jüri Aarma (lugeja) Mustpeade Majas

9. 10 kell 19 RainbowJazz: Andy Emler Trio Estonia kontserdisaalis

10. 10 kell 19 Kammerorkester Les Dissonances (Prantsusmaa), David Grimal (viul), Lise Berthaud (vioola) Estonia kontserdisaalis

10. 10 kell 19 J. Strauss'i operett "Viini veri" Rahvuskooper Estonias

10. 10 kell 20 Sügisjazz: Erki Pärnoja Swedish Group (Eesti/Rootsi) Von Krahl baaris

11. 10 kell 19 RainbowJazz: The Four Freshmen (USA) Estonia kontserdisaalis

11. ja 13. 10 kell 19 Verdi ooper "La traviata" Rahvuskooper Estonias

12. 10 kell 19 Bournonville'i ballett "Sülfiid" Rahvuskooper Estonias

12.–21. 10 X rahvusvaheline uue muusika festival "NYDD'07"

13. 10 kell 12 Orelipooltund: Tiit Kiik toomkirikus

13. 10 kell 12 Lasteetendus "Pipi!Nuki!Puhh!" Rahvuskooper Estonias

13. 10 kell 18 Akadeemiline kammermuusika Kadrioru lossis: Olga Voronova (viul), Mati Mikalai (klaver)

14. 10 kell 12 Bournonville'i ballett "Sülfiid" Rahvuskooper Estonias

16. 10 kell 11 Lasteetendus "Pipi!Nuki!Puhh!" Rahvuskooper Estonias

17. 10 kell 19 Veljo Tormise CD esitluskontsert "See igipüsiv hää...": RAM, Vambola Krigul, Lehari Kaustel, Margus Vaht (löökpillid), Tuule Kann, Pille Karras (kandle), Ants Soots (dirigent) Estonia kontserdisaalis

17. ja 19. 10 kell 19 Mascagni "Talupoja au" ja Leoncavallo "Pajatsid" Rahvuskooper Estonias

18. 10 kell 19 Ernst-Erich Stender (orel) Niguliste kirikus

18. 10 kell 19 Klaveripalavik: Daniil Sajamov (klaver), Tal-

linna Kammerorkester, Eri Klas (dirigent) Mustpeade Majas

18. ja 20. 10 kell 19 Minkuse ja Härmi ballett "Don Quijote" Rahvuskooper Estonias

20. 10 kell 12 Orelipooltund: Kadri Ploompuu toomkirikus

20. 10 kell 12 Lasteetendus "Pipi!Nuki!Puhh!" Rahvuskooper Estonias

21. 10 kell 17 Sügisjazz: Marc Ducret Trio (Prantsusmaa) Kumus

23. 10 kell 19 Calefax Reed Quintet (Holland) Estonia kontserdisaalis

23. 10 kell 19 J. Strauss'i operett "Viini veri" Rahvuskooper Estonias

24.–27. 10 Festival "Nõmme Jazz"

24. 10 kell 19 Etnosari: Indrek Kalda (viul), Tiit Kikas (elekt-riviul) Estonia kontserdisaalis

24. 10 kell 19 Bournonville'i ballett "Sülfiid" Rahvuskooper Estonias

24. 10 kell 21 Sügisjazz: Syncrotron (Eesti) Von Krahl baaris

25. 10 kell 19 Farinelli hää: Derek Lee Ragin (kontratenor), ansambel Florilegium (Inglismaa) Estonia kontserdisaalis

25. 10 kell 19 Beethoven: Andres Kaljuste (viul), Tallinna Kammerorkester, Risto Joost (dirigent) Mustpeade Majas

25. ja 27. 10 kell 19 Puccini ooper "Tosca" Rahvuskooper Estonias

25. 10 kell 21 Sügisjazz: Tuner & The Humans (USA, Saksamaa, UK) Rock Cafés

26. 10 kell 19 Eesti Riiklik Sümfooniaorkester, Kristjan Järvi (dirigent) Estonia kontserdisaalis

26. 10 kell 19 Tiit Härmi ballett "Kameeliadaam" Liszti muusikale Rahvuskooper Estonias

27. 10 kell 12 Orelipooltund: Ene Salumäe toomkirikus

27. 10 kell 16 Habsburgide muusikalistel lätetel: Hortus Musicus väravatornis

27. 01 kell 18 Akadeemiline kammermuusika Kadrioru lossis: Vello Sakkos (klarnet), Liina Žigurs (vioola), Nata-Ly Sakkos (klaver)

27. 10 kell 19 Vocalissimo: Andres Köster (tenor), Ralf Taal (klaver) Mederi saalis

27. 10 kell 19.30 Diplomaatilised noodid – Taani. Maagiline katel: Letmark-kvartett, Henning Bendtsen (fotokompositsioon) Kanuti gildi saalis

28. 10 kell 12 Lehári operett "Lõbus lesk" Rahvuskooper Estonias

28. 10 kell 18 Suur Muusikaakadeemia: Andres Mustonen (viul), Ivo Sillamaa (klaver) Kadrioru lossis

30. 10 kell 19 Irina Zahharenkova (haamerklaver) Estonia kontserdisaalis

Tartus

1.–7. 10 XII rahvusvaheline Tartu vanamuusika festival "Orient et Occident"

2. 10 kell 15 Lastekontsert "Limpa": ERSO, ETV lastekoor, näitlejad, Mihhail Gerts (dirigent) Vanemuise kontserdimajas

2. 10 kell 19 Offenbachi ooper "Hoffmanni lood" Vanemuise suures majas

6. 10 kell 19 Diplomaatilised noodid – India. Raagad ajaloos ja tänapäevas: Avijit Ghosh (sarod), Bivash Sanghai (tablad), Brian Melvin (löökpillid), Jüri Aarma (lugeja) Genialistide klubis

6. 10 kell 19 Adami ballett "Giselle" Vanemuise suures majas

7. 10 kell 19 Mevlana 800: Kudsi Erguner (ney-flöö) ja tema ansambel Vanemuise

kontserdimajas

8. 10 kell 19 Pianissimo: Tanel Joamets (klaver) Tartu Ülikooli aulas

11. 10 kell 19 Kammerorkester Les Dissonances (Prantsusmaa), David Grimal (viilul), Lise Berthaud (vioola) Vanemuise kontserdimajas

12.–14. 10 Rahvusvaheline džässifestival "RainbowJazz" Vanemuise kontserdimajas

13. 10 kell 12 XI Tartu rahvamuusika päev Villa veskis

13. 10 kell 19 Esietendus: Verdi ooper "Rigoletto" Vanemuise väikeses majas

17. 10 kell 19 Märka koori: Tartu Üliõpilasselgakoos raekojas

17. 10 kell 19 Tantsuetendus "Peer Gynt" Griegi jt heliloojate muusikale Vanemuise suures majas

18. 10 kell 19 J. Straussi operett "Nahkhiir" Vanemuise suures majas

19. 10 kell 19 Ernst-Erich Stender (orel) Vanemuise kontserdimajas

20. 10 kell 19 Heategevuskontsert "Märka last!": Ralf Taal (klaver), Tallinna Kammerorkester, Tartu Poistekoor, Eri Klas (dirigent) Vanemuise kontserdimajas

20. 10 kell 19 Adami ballett "Giselle" Vanemuise suures majas

21. 10 kell 16 Veljo Tormise CD esitluskontsert "See igipüsiv hää!...": RAM, Vambola Krigul, Lehari Kaustel, Margus Vaht (löökpillid), Tuule Kann, Pille Karras (kandle), Ants Soots (dirigent) Vanemuise kontserdimajas

24. 10 kell 19 Calefax Reed Quintet (Holland) Vanemuise kammersaalis

25. 10 kell 19 Puccini ooper "Tosca" Vanemuise väikeses majas

26. 10 kell 12 Adami ballett "Giselle" Vanemuise suures majas

26. 10 kell 19 Farinelli hää! Derek Lee Ragin (kontrate-

nor), ansambel Florilegium (Inglismaa) Vanemuise kontserdimajas

26. 10 kell 19 Sügisjazz: Tuner & The Humans (USA, Saksamaa, UK) Jaani kirikus
27. 10 kell 19 Offenbachi ooper "Hoffmanni lood" Vanemuise suures majas

Pärnus

3. 10 kell 12 Lastekontsert "Limpa": ERSO, ETV lastekoor, näitlejad, Mihhail Gerts (dirigent) Pärnu kontserdimajas

9. 10 kell 19 Kammerorkester Les Dissonances (Prantsusmaa), David Grimal (viilul), Lise Berthaud (vioola) Pärnu kontserdimajas

13. 10 kell 19 RainbowJazz: The Four Freshmen (USA) Pärnu kontserdimajas

21. 10 kell 17 Ernst-Erich Stender (orel) Pärnu kontserdimajas

24. 10 kell 19 Diplomaatilised noodid – Taani. Maagiline kated: Letmark-kvartett, Henning Bendtsen (fotokompositsioon) Endla teatri Küünis

25. 10 kell 19 Calefax Reed Quintet (Holland) Pärnu kontserdimaja kammersaalis

27. 10 kell 19 Irina Zahharenkova (haamerklaver) Pärnu kontserdimaja kammersaalis

Jõhvis

4. 10 kell 12 Lastekontsert "Limpa": ERSO, ETV lastekoor, näitlejad, Mihhail Gerts (dirigent) Jõhvi kontserdimajas

11. 10 kell 19 RainbowJazz: Andy Emler Trio Jõhvi kontserdimaja kammersaalis

12. 10 kell 19 RainbowJazz: The Four Freshmen (USA) Jõhvi kontserdimajas

27. 10 kell 18 Õukonnaromanss: Ooperkvartett, Diana Klas, Jüri Aarma Illuka mõisas Jõhvi kihelkonnas

Kõikjal Eestis

4. 10 kell 19 KontsertJazz. Eesti värvid: Remo Savisaar (fotod), Eduard Akulin (tromboon), Mart Soo (kitarr), Raun Juurikas (klahvpillid), Taavo Rimmel (kontrabass), Brian Melvin (löökpillid) Võru kultuurimajas Kannel

5. 10 kell 17.30 Valguse kontserdid: Piret Tatar (vokaal), Andrus Rannaääre (klahvpillid), Eno Kollom (löökpillid), Jane Raidma (tants) Sillamäe kultuurikeskuses

5. 10 kell 18 Diplomaatilised noodid – India. Raagad ajaloo ja tänapäevas: Avijit Ghosh (sarod), Bivash Sanghai (tablad), Brian Melvin (löökpillid), Jüri Aarma (lugeja) Viljandi Jaani kirikus

10. 10 kell 19 RainbowJazz: Andy Emler Trio Viljandis Grand Hotelis

18. 10 kell 19 Veljo Tormise CD esitluskontsert "See igipüsiv hää!...": RAM, Vambola Krigul, Lehari Kaustel, Margus Vaht (löökpillid), Tuule Kann, Pille Karras (kandle), Ants Soots (dirigent) Võru kultuurimajas Kannel

19. 10 kell 19 Veljo Tormise CD esitluskontsert "See igipüsiv hää!...": RAM, Vambola Krigul, Lehari Kaustel, Margus Vaht (löökpillid), Tuule Kann, Pille Karras (kandle), Ants Soots (dirigent) Paide kultuurikeskuses

23. 10 kell 17 Tõnis Mägi (vokaal, klaver), Oleg Pissarenko (kitarr), Ahto Abner (löökkriitad) Jõgeva muusikakoolis

24. 10 kell 18.30 Eesti muusika läbi aegade: Silvi Vrait (vokaal), Henn Rebane (akordion), Jaak Jürisson (klahvpillid) Kärkla kultuurikeskuses

25. 10 kell 18 KontsertJazz. Twilight Patterns: Meelis Vindi kvintett Viljandi Jaani kirikus
26. 10 kell 19 Diplomaatilised noodid – Taani. Maagiline kated: Letmark-kvartett, Henning Bendtsen (fotokompositsioon)

Viljandi Kultuuriakadeemia Mustas saalis

27. 10 kell 19 Sügisjazz: Tuner & The Humans (USA, Saksamaa, UK) Viljandi kultuurimajas

28. ja 29. 10 kell 19 Õukonnaromanss: Ooperkvartett, Diana Klas, Jüri Aarma Saku mõisas

Andmed on kontrollitud 17. septembril.

Novembri kontserdiinfot COLLAGE'is avaldamiseks ootame hiljemalt 12. oktoobriks aadressil kristina@ema.edu.ee

Tallinna Muusikakeskkooli kontserdid oktoobris

7. okt 12.00 Niguliste kirik.
TMKK Lastekoor, dirigent Ingrid Kõrvits
7. okt 14.00 Teatri- ja Muusikamuuseum.
Eli Saviaugu, Marko Martini ja Martti Raide õpilased
20. okt 12.00 Tervishoiumuuseum.
Laine Leichter ja Leho Karini õpilased
20. okt 17.00 Ajaloomuuseum.
Niina Murdvee õpilased
21. okt 12.00 EMTA kammersaal.
Mart Laasi tšelloklass
21. okt 14.00 EMTA kammersaal.
Marju Rootsi ja Kersti Sumera õpilased
21. okt 18.00 Kadrioru loss.
Heli Räämet
23. okt 19.00 Metodisti kirik.
TMKK Sümfooniaorkester, dirigent Risto Joost

www.tmkk.edu.ee
6576 004

TALLINNA
MUUSIKAKESKKOOL

Tallinna Muusikakeskkooli kontsert KADRIORU LOSSIS 21. oktoober 2007 kell 18.00

Heli Räämet (klaver)

www.tmkk.edu.ee
6576 004

TALLINNA
MUUSIKAKESKKOOL

X RAHVUSVAHELINE
UUE MUUSIKA FESTIVAL **NYJD'07**
TALLINN, 12.–21. OKTOOBER

Kunstilised juhid
Erkki-Sven Tüür, Olari Elts, Madis Kolk

Heliloojad festivali peakülalised:
Salvatore Sciarrino (Itaalia) ja
Mark-Anthony Turnage (Suurbritannia)

In memoriam **György Ligeti** (1923–2006)

Kohtumised ja meistriklassid:
Salvatore Sciarrino, Mark-Anthony Turnage
John Patitucci, Peter Erskine

Hansapank
Swedbank

12. oktoober kell 19 Estonia kontserdisaal
EESTI RIIKLIK SÜMFOONIAORKESTER

Segakoor **LATVIJA**
Solistid **HANNAH HOLGERSSON** (sopran, Rootsi)
ANNIKA HUDAK (metsosopran, Rootsi)
Dirigent **TÖNU KALJUSTE**

13. oktoober kell 19 Estonia kontserdisaal
*Salvatore Sciarrino*ga vestleb **Märt-Matis Lill**

13. oktoober kell 20 Estonia kontserdisaal
ALGORITMO (Itaalia)
Solist **OTTO KATZAMEIER** (bariton, Saksamaa)
Dirigent **MARCO ANGIUS**

14. oktoober kell 19.30 Kanuti Gildi SAAL
ENSEMBLE U:

16. oktoober kell 19 Estonia kontserdisaal
NYJD-ENSEMBLE
Solist **MIHKEL PÖLL** (klaver)
Jazztrio **TIMO KÄMÄRÄINEN** (kitarr, Soome) –
MIHKEL MÄLGAND (kontrabass) –
TANEL RUBEN (trummid)
Dirigent **OLARI ELTS**

17. oktoober kell 19 Niguliste
REVAL ENSEMBLE
CHARLES BARBIER (tenor-sopranist, Prantsusmaa)

EESTI KONTSERT

17. oktoober 21 Ukraina kreeka-katoliku kirik
Keelpillikvartett **TETRARCHI**

18. oktoober kell 19 Estonia kontserdisaal
ENSEMBLE PHOENIX BASEL (Šveits)
Dirigent **JÜRIG HENNEBERGER**

19. oktoober kell 19 Estonia kontserdisaal
*Mark-Anthony Turnage*ga vestleb **Erkki-Sven Tüür**

19. oktoober kell 20 Estonia kontserdisaal
Mark-Anthony Turnage. **SCORCHED**
EESTI RIIKLIK SÜMFOONIAORKESTER
Jazztrio **JOHN PARRICELLI** (kitarr, UK) –
PETER ERSKINE (trummid, USA) –
JOHN PATITUCCI (bass, USA)
Dirigent **OLARI ELTS**

20. oktoober kell 16 Tallinna Kunstihoone
EMTA ELEKTRONMUUSIKA STUUDIO

20. oktoober kell 19.30 Kanuti Gildi SAAL
Ansambel **2E2M** (Prantsusmaa)
Dirigent **PIERRE ROULLIER**

21. oktoober kell 19 Estonia kontserdisaal
EESTI RIIKLIK SÜMFOONIAORKESTER
JOHN PATITUCCI (kontrabass, USA)
MIKA VÄYRYNEN (akordion, Soome)
Dirigent **OLARI ELTS**

RIKE Postimees KIRI etv

www.concert.ee

TALLINNA FILHARMOONIA KONTSERDID

PE^B 2007, 10
2 2539

OKTOOBER 2007

5. OKTOOBRIL 18.00

Viljandi Jaani kirikus

6. OKTOOBRIL 19.00

Tartus Genialistide klubis

7. OKTOOBRIL 19.00

Mustpeade majas

9. OKTOOBRIL 19.00

Helsingis Kanneltalos

DIPLOMAADILISED NOODID / INDIA

RAAGAD AJALOOS JA TÄNAPÄEVAS

AVIJIT GHOSH sarod
BIVASH SANGHAI tablad
BRIAN MELVIN löökpillid
JÜRI AARMA lugeja

Toetab I.C.C.R. (India Kultuurisidemete Nõukogu)
Koostööpartnerid India Suursaatkond Helsingis ja Arm Music

Piletid Tallinnas eelmüügist 120.-/80.-, kohapealt 150.-/100.-
Piletid Tartus ja Viljandis 80.-/50.-

6. OKTOOBRIL 18.00

Tallinna Metodisti kirikus

RENÉ EESPERE AUTORIÕHTU vol. III

TEET JÄRVI tšello
MARIUS JÄRVI tšello
ELEFHERIA KOTZIA kitarr, Inglismaa/Kreeka
TALLINNA KAMMERORKESTER
Dirigent PAUL MÄGI

Februarium kahele tšellole ja kammerorkestrile
(orkestri esiettekanne)
Teos keelpilliorkestri (esiettekanne)
Concertatus celatus
Kontsert kitarrile ja kammerorkestrile (esiettekanne)
Interludium kammerorkestrile (esiettekanne)
Tres clavi in cruce kitarrile ja kammerorkestrile
(orkestri esiettekanne)

Piletid eelmüügist 120.-/80.-, kohapealt 150.-/100.-

18. OKTOOBRIL 19.00

Mustpeade majas

KLAVERIPALAVIK DANIIL SAJAMOV

[Venemaa]

TALLINNA KAMMERORKESTER
Dirigent ERI KLAS

S. Prokofjev
Sümfoonia nr. 1 D-duur op 25
Klassikaline
Klaverikontsert nr. 4 B-duur op 53
vasakule käele

E. Grieg
Süit Holbergi aegadest op 40

F. Chopin
Variatsioonid Mozarti teemale op 2

Piletid eelmüügist 120.-/80.-,
kohapealt 150.-/100.-

20. OKTOOBRIL 19.00

Vanemuise kontserdimajas

HEATEGEVUSKONSERT

MÄRKA LAST!

RALF TAAL klaver
TALLINNA KAMMERORKESTER
TARTU POISTEKOOR
Dirigent ERI KLAS

S. Prokofjev
Sümfoonia nr. 1 D-duur op 25 Klassikaline
Klaverikontsert nr. 4 B-duur op 53 vasakule käele

W. A. Mozart
Ave Verum
Laudate Dominum

F. Chopin
Variatsioonid Mozarti teemale op 2

Koostöös Eesti Lastekaitse Liiduga

Piletid 90-250 kr

25. OKTOOBRIL 19.00

Mustpeade majas

BEETHOVEN

ANDRES KALJUSTE viul
TALLINNA KAMMERORKESTER
Dirigent RISTO JOOST

L. van Beethoven
Avamäng Coriolanus op 62
Viulikontsert D-duur op 61
Sümfoonia nr 5 c-moll op 67

Piletid eelmüügist 120.-/80.-, kohapealt 150.-/100.-

24. OKTOOBRIL 19.00

Pärnu teatris Endla

26. OKTOOBRIL 19.00

TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia Mustas saalis

27. OKTOOBRIL 19.30

Kanuti Gildi SAAL

DIPLOMAATILISED NOODID / TAANI

MAAGILINE KATEL

Letmark-kvartett: DENIS MITROKHIN viul,
KUNO KJÆRBUE viul, kunstiline juht,
CHRISTIAN LARSEN klarnet, KIRSTEN BEYER
KARLSHØJ klaver/live-elektroonika,
HENNING BENDTSEN fotokompositsioon

K. Kjærbye, A. Hatšaturjan, A. Schnittke,
H. P. Stubbe Teglbjærg (esiettekanne),
M. Maltis (esiettekanne), W. A. Mozart jt.

Koostöös Taani Kultuuriinstituudi ning
Eesti Muusika- ja Teatriakadeemiaga

Piletid Tallinnas eelmüügist 120.-/80.-,
kohapealt 150.-/100.-
Piletid Pärnus ja Viljandis 70.-/40.-

TALLINNA FILHARMOONIA / Tel 6 69 9 94 0 / www.filharmonia.ee

Tallinn...
2011

Kultuuriministerium

Eesti Kultuuripärand

Lastekaitse Liit

ALTIA
ESTI

ABC Motors

HANSABUSS

Eesti Raadio

RUKU

Eesti Ekspress

PILETILEVI